

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Äriõiguse ja intellektuaalse omandi õppetool

Robert Mägi

JURIIDILISE ISIKU PANKROTIAVALDUSE MENETLUSE RAUGEMINE

Magistritöö

Juhendaja
Professor Paul Varul

Tartu
2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. Pankrotiavalduse menetluse raugemise tähendus.....	9
1.1. Pankrotiavalduse menetluse raugemise mõiste	9
1.2. Raugemise olukorra tuvastamine.....	13
1.3. Pankrotiavalduse menetluse raugemise negatiivsed mõjud.....	17
2. Pankrotiavalduse menetluse raugemise põhjused.....	21
2.1. Raugemise võimalikud põhjused.....	21
2.2. Juhtorgani liikme ebaefektiivne vastutus kui pankrotiavalduse menetluse raugemise põhjus	25
2.2.1. Juhtorgani liikme vastutuse vormid.....	25
2.2.2. Juhtorgani liikme täiendav vastutus raugemise korral	32
2.2.3. Juhtorgani liikme kohustuse rikkumise tõendamine	33
2.3. Muud raugemist soodustavad põhjused.....	36
2.3.1. Pankrotimenetluse kulud	36
2.3.2. Ajutise halduri motiveeritus	40
2.3.3. Osakapital ja äriühingu asutamine sissemakset tegemata	42
3. Raugemise vältimise võimalused	47
3.1. Raugemise vältimise peamised suunad	47
3.2. Eraldi riikliku institutsiooni loomine.....	51
3.3. Preventiivsed meetodid	58
KOKKUVÕTE	61
Abatement of bankruptcy proceeding of a legal person without a declaration of bankruptcy .	64

KASUTATUD KIRJANDUS	71
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	73
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	74
MUUD ALLIKAD	75

SISSEJUHATUS

Kaasaaegsel krediidil ja laenamisel põhinev majandus vajab toimimiseks prognoositavust, läbipaistvust ja taskukohast nõuete maksmapaneku süsteemi. See hõlmab nii tagatud kui tagamata krediidi- ja laenunõudeid, seda nii maksejõuetusmenetluse raames kui selle väliselt. Antud süsteemid peavad olema konstrueeritud töötama harmoonias. Prognoositav, läbipaistev ja kuluefektiivne nõuete maksmapaneku süsteem omab tähtsat rolli äri- ja finantssuhete stabiliseerimisel ja vastutustundliku krediidikäitumise tagamisel. Ühtlasi annab võimaluse efektiivselt saneerida maksejõuetuid kuid elujõulisi äriühinguid ning tagab konkurentsivõimetute äriühingute tõhusa väljumise majanduskeskkonnast.¹ Viimaste aastate Eesti pankrotimenetluse tendentse analüüsidest ilmneb tõsiasi, et enamasti ei ole äriühingutel piisavalt vahendeid, et pankrotimenetlust läbi viia ning kohus lõpetab pankrotiavalduse menetluse raugemise määrusega. Pankrotiavalduse menetluse raugemise puhul ei jätku võlgnikul vara isegi menetluskulude katmiseks ning see tähendab ka seda, et võlausaldajate nõuded jäävad täielikult realiseerimata. Mõistetavatel põhjustel tekitab antud olukord ettevõtjates tugevat pahameelt.

Antud teema aktuaalsus tuleneb sellest, et majanduskriisi algusega 2008. a teises pooles kasvas pankrottide arv üle viie korra, millega kaasnes ka raugemiste osakaalu kasv. Kuigi alates 2010. aastast on pankrottide arv stabiilselt vähenenud, on raugemiste osakaal pankrottide üldarvus jäänud väga suureks. Pankrotiuringu kohaselt rauges 2012. aastal 70,5%, 2013.a. 67% ja 2014. a. 64,5% kõikidest pankrottidest.² Ehk endiselt raugeb üle poolte kõikidest pankrottidest, mis tähendab seda, et näiteks 2014. aastal rauges 428-st pankrotist 276, mis teeb 64,5%, ehk 276-l juhul ei saanud ükski võlausaldaja pankrotimenetlusest mitte ühtegi eurot. Seega jäi 64,5% juhtust pankrotiseaduse³ (edaspidi PankrS) §-is 2 märgitud põhiline eesmärk täitmata. Maailmapanga raportid on analüüsinud pankrotimenetluse efektiivsust. Antud raportite kohaselt saab Eesti pankrotimenetluse tulemusena saavad võlausaldajad ühest eurost tagasi 39,3

---

¹ Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems, lk 13. The World Bank 2001. – Arvutivõrgus: http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (7.04.2015).

² Pankrotid Eestis 2012, lk 5. Paneeluuring. Tallinn: Krediidinfo AS 2015. – Arvutivõrgus: <http://www.krediidinfo.ee/files/pankrotid2014.pdf> (12.04.2015).

³ Pankrotiseadus. - RT I 2003, 17, 95 ... RT I, 21.06.2014, 20

senti. Samal ajal on vastav näitajad Leedus 43,6 senti, Lätis 48,2 senti, Poolas 56,9 senti.⁴ Saksamaal saavad võlausaldajad pankrotimenetluses ühest eurost tagasi 83,4 senti⁵, Rootsis 76,1 senti ning Soomes 90,2 senti.⁶ Eesti pankrotimenetluse võlgade sissenõudmise tase on võrreldes naabritega võrdlemisi madal. Seega on Eesti pankrotimenetluses tuntavad puudujäägid võrreldes naaberriikidega. Pankrotimenetluse ebaefektiivsus avaldab mõju ka ülejäänud majanduskliimale – pankrotistunud äriühingud mõjutavad endaga majanduslikes suhetes olnud äriühinguid, lepingupartnereid, tootjaid, edasimüüjaid või hankijaid. Tihti põhjustab ühe suurema ettevõtte pankrott ka paljude väiksemate alltöövõtjate pankroti. Samas peetakse pankrotti turumajanduse loomulikuks osaks, mis on vajalik ebaefektiivsete ettevõtete majanduskeskkonnast eemaldamiseks. Ettevõtjad ja juristid, kes antud küsimusega praktikas kokku puutuvad, väidavad, et pankroti eelmenetluste raugemist kasutatakse tihti kuritahtlikul viisil kohustustest vabanemiseks ning konkurentsieelise saamiseks majandustegevuses.

Eelnevast tulenevalt on käesoleva töö eesmärgiks leida vastus küsimusele, milline peaks olema pankrotiavalduse menetluse raugemist puudutav regulatsioon, et võlausaldajate ja võlgniku huvid oleksid optimaalsel viisil tagatud.

Magistritöö eesmärgist lähtuvalt on vaja täpsemaks ja põhjalikumaks hindamiseks on leida vastus mitmetele alaküsimustele seoses pankrotiavalduse raugemise erinevate tahkudega. Kõigepealt on vaja avada pankrotiavalduse menetluse raugemise mõiste, ehk mida täpselt saab käsitleda pankrotiavalduse menetluse raugemisena ning mis on pankroti eelmenetluse raugemise eeldused. Kuidas pankrotiavalduse menetluse raugemise olukorda tuvastada ning mis on raugemise negatiivsed mõjud. Edasise analüüsi käigus üritatakse leida vastust küsimusele, mis põhjustab pankrotiavalduse menetluse raugemisi. Ehk millest on tingitud äriühingute muutumine varatuks hetkeks, kui algab pankroti eelmenetlus, kui tulenevalt kohustuslikest omakapitali nõuetest ning juhatuse liikme hoolsuskohustusest, mille hulgas on ka õigeaegne pankrotiavalduse esitamise kohustus, ei tohiks äriühing olla pankroti eelmenetluse algatamisel olla nii varatu, et ei jätku vahendeid isegi menetluskulude katmiseks. Kuivõrd äriühing tegutseb läbi oma juhatuse liikme, peaks analüüsima, kas ja millisel määral võib-olla

---

⁴ Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Estonia. The World Bank 2015, lk 75. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21256> (18.04.2015)

⁵ Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Germany. The World Bank 2015, lk 77. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21249> (18.04.2015)

⁶ Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Sweden. The World Bank 2015, lk 72. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21019> (18.04.2015)

pankrotiavalduste menetluste raugemised põhjustatud juhtorgani liikmete poolsetest rikkumistest ning kas juhtorgani liikmete vastutuse regulatsioon võib olla ebaefektiivne. Samuti analüüsitakse muid võimalikke raugemisi soodustavaid tegureid, mille põhjuseks võib olla pankrotiavaldust menetleva ajutise halduri alamotiveeritus, liiga kõrged pankrotimenetluse kulud ning ebasoodsad ja ebapiisvad sätted kehtivas õiguses. Edasise analüüsi käigus on vaatluse all mõned võimalused raugemiste vältimiseks, seda nii kehtiva regulatsiooni korral, täiendava institutsiooni loomise kaudu, mille funktsiooniks oleks tegeleda pankrotiavalduste menetluse raugemiste lahendamiseks. Lõpetuseks analüüsitakse võimalusi maksejõuetuse ennetamisele läbi võlausaldajate poolse surve. Kõige eelnevaga paralleelselt on analüüsitud pankroti eelmenetluse osapoolte erinevate ja vastakate huvide kaitset ja nende realiseerumist ning kas erinevate osapoolte, kelleks on võlgnikud, võlausaldajad, pankrotihaldurid ja kohus, huvid on tasakaalus. Eelnevalt kirjeldatud probleemide ringi analüüsides üritab magistritöö autor jõuda selguseni, mis on pankrotiavalduse menetluse raugemine mõiste ning millest on tingitud raugemiste suur osakaal kõikidest pankrotimenetlustest.

Tulenevalt eelpool mainitud käesoleva töö peamisest uurimisküsimusest, probleemide ringist ning töö eesmärgist, on käesolev magistritöö struktuurselt jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene peatükk analüüsib pankrotiavalduse menetluse raugemise olemusest, avatakse raugemise mõiste, raugemise olukorra eeldused ja tuvastamise etapid. Ühtlasi analüüsitakse pankrotiavalduse menetluse raugemisega kaasnevaid negatiivseid mõjusid: majanduskeskkonnale läbi moonutatud konkurentsi ja krediidisüsteemi ebakindluse, pankrotimenetlusele tõsiseltvõetavusele ning õiguskindluse printsibiile tervikuna.

Teine peatükk keskendub pankrotiavalduse menetluse raugemise põhjuste analüüsile, milles on vaatluse all raugemise üldisemad põhjused, juhtorgani liikmete vastutus ning muud raugemisi soodustavad tegurid. Üldisemal põhjuste analüüsil käsitletakse maksejõuetuse põhjuseid, mis on ühtlasi ka raugemise põhjusteks. Järgnevalt on tähelepanu all juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse ebaefektiivsus kui raugemise põhjus, arvestades kehtivaid omakapitali nõudeid ja juhtorgani liikme kohustust esitada õigeaegselt pankrotiavaldus. Lõpetuseks analüüsitakse muid raugemisi soodustavaid põhjuseid nagu pankrotimenetlusega seonduvad liiga kõrged kulud, pankrotiavaldust menetleva ajutise halduri alamotiveeritus, maksejõuetuse põhjuste ja aja tuvastamise ebaühtlast praktikat ning liiga lihtne osaühingu alustamine ilma sissemakset sooritamata.

Viimases, kolmandas peatükis on hinnatud erinevaid võimalusi pankrotiavalduse menetluse raugemiste vältimiseks. Ühe võimalusena analüüsitakse raugemiste vältimise üldisemaid

suundi ning üritatakse leida lahendusi teises peatükis toodud pankrotiavalduste menetluste raugemisele. Analüüsitakse eraldi institutsiooni loomist Soome näitel, mis tegeleks raugemiste probleemi lahendamise ning üldisemalt pankrotimenetluse järelevalvega. Täiendavalt leiab analüüsimist ka preventiivsed vahendid maksejõuetuse vältimiseks, näiteks võlausaldaja saneerimisavalduse võimaldamist Saksamaa näitel.

Käesoleva magistritöö puhul on tegu eelkõige teoreetilise käsitlusega pankrotiavalduse menetluse raugemistest. Uurimisel on lähtutud peamiselt Eesti siseriiklikust pankrotiõiguse regulatsioonist, mida on võrreldud teiste riikide õigussüsteemidega, nii palju kui see antud teema käsitlusel võimalik on olnud. Nimelt erinevad näiteks Austrias, Saksamaal ja Poolas võlgniku pankrotiavalduse menetlusse võtmise eeldused Eestis kehtivast regulatsioonist. Võlgniku pankrotiavaldust ei võeta menetlusse, kui võlgniku varast ei jätku pankrotimenetluse kulude katteks. Sellest tulenevalt ei esine antud riikides pankrotiavalduse menetluste raugemise probleemi sellisel kujul ning võrdlusvõimalus on üksnes kaudne. Ühtlasi puudub Euroopa Liidus ka ühtne pankrotiõiguse regulatsioon, olemasolev käsitleb vaid piiriülest maksejõuetusmenetlust. Sellest tulenevalt on ka teema analüüs eelkõige Eesti keskne, kuna identsel kujul raugemiste probleemi ei analüüsitud materjali põhjal mujal. Siiski on võrdlusmaterjalina kasutatud erinevaid rahvusvahelisi pankrotiõiguse analüüse ning Soome pankrotiombudsmani institutsiooni. Käesoleva töö autor lähtub hüpoteesist, et pankrotiavalduste raugemiste põhjus on õiguskorra puudujäägid tervikuna ning kerge kosmeetilise remondi või juhtorgani liikme vastutuse pinnalt ei ole võimalik probleemi lahenda.

Magistritöö uurimisprobleemi lahendamiseks ning seatud eesmärkide saavutamiseks on autor käesolevas töös kasutanud peamiselt analüüsivat-võrdlevat meetodit: võrreldud on Eesti siseriikliku regulatsiooni, teoreetilise õiguslase kirjanduse seisukohti ja kohtupraktikat. Võrdlus teiste riikidega on pigem kaudne ning keskendub pankrotimenetluse eesmärkide, põhimõtete või tagajärgede võrdlemisega Eesti situatsiooniga. Võrdluse teel saadud tulemusi analüüsides on autor hinnanud Eesti pankrotimenetluse regulatsiooni mõjusid, praeguse regulatsiooni puudujääke ning võimalikke lahendusi, mille abil on otsitud vastuseid käesoleva magistritöö uurimisprobleemile ja -küsimustele.

Töö koostamisel on kasutatud eelkõige P. Manavaldi ja K. Kestna-Vaksi pankrotimenetlust puudutavaid Juridica artikleid, M. Vutti pankrotimenetluse raugemist puudutavat kohtupraktika analüüsi ning L. Tolstovi juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutust käsitlevat töid. Kasutatud on ka Riigikohtu lahendeid. Kahjuks on pankrotiavalduse menetluse raugemist käsitlev

teoreetiline õigusala erialakirjandus väga piiratud, mida on väitnud ka G. van Dijck⁷ ning olemasolev materjal käsitleb teemat üksnes kaudselt või kordub. Seoses sellega on kasutatud erinevaid seaduse kommentaare, eelnõusid ja seletuskirju ning uuringuid. Magistritöös on kasutatud ka erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide, näiteks Maailmapanga ja ÜRO Rahvusvahelise Kaubandusõiguse Komisjoni publikatsioone.

---

⁷ G. van Dijck. How to Fund Assetless Estates in Insolvency? Assessing European Funding Mechanisms. - European Company and Financial Law Review, lk 2. 2014, 11(2), 135-148.

1. Pankrotiavalduse menetluse raugemise tähendus

1.1. Pankrotiavalduse menetluse raugemise mõiste

PankrS §1 kohaselt on pankrot kohtumäärusega väljakuulutatud võlgniku maksejõuetus. Võlgnik on PankrS § 1 lõigete 2 ja 3 kohaselt maksejõuetu, kui ta ei suuda rahuldada võlausaldaja nõudeid või kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ning mõlemad kriteeriumid ei ole majanduslikust olukorrast tulenedes ajutised. Pankrotimenetlus algab PankrS § 31 lg 5 alusel pankroti väljakuulutamise kohtumäärusega, sellest tulenevalt ei loeta pankrotimenetluseks osaks eelmenetlust ehk ajutise halduri määramist ning tema poolt tehtavaid toiminguid. Sellest tulenevalt võib kasutada pankrotiavalduse menetlust ja pankroti eelmenetlust sünonüümidena, mida käesolevas magistritöös on ka tehtud. Pankrotiavalduse võib kohtule PankrS § 9 lg 1 alusel esitada nii võlgnik kui võlausaldaja. Eelmenetluse perioodil on ajutine haldur kohustatud välja selgitama pankrotiseaduse § 22 lg 2 p 1 alusel võlgniku vara ja kohustused ning muu hulgas kontrollima, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud.

Pankrotiavalduse menetluse raugemisega on PankrS § 29 lg 1 kohaselt tegemist juhul, kui on tuvastatud võlgniku püsiv maksejõuetus ning võlgniku varast ei jätku pankrotimenetluse kulude katteks ja puudub vara tagasivõitmise ja tagasinõudmise võimalus. Sellisel juhul lõpetab kohus, vaatamata võlgniku maksejõuetusele PankrS § 29 lõike 1 alusel pankrotiavalduse menetluse määrusega pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu. Seega ei saa pidada pankrotiavalduse raugemist pankrotimenetluse osaks, kuna menetlus lõpetatakse enne pankroti välja kuulutamist.

Raugemise olukord võib esineda nii enne pankroti välja kuulutamist kui ka pärast pankrotimenetluse algatamist. Pankrotiavalduse raugemist ilma pankrotti välja kuulutamata reguleerib PankrS § 29 ja pankrotimenetluse raugemist pärast pankroti väljakuulutamist reguleerib PankrS § 158.

Pankrotimenetluse raugemine, ehk raugemine pärast pankroti väljakuulutamist on PankrS §157 p 2 alusel üks pankrotimenetluse lõppemise aluseid. PankrS § 158 alusel peab haldur kohtule viivitamatult teatama, kui pankrotivarast ei jätku massikohustuste ja pankrotimenetluse kulude katteks vajalike väljamaksete tegemiseks. Sama paragrahvi lg 2 kohaselt on pärast kohtu teavitamisest halduril kohustus teha pankrotimenetlusega seotud väljamaksed vastavalt PankrS § 146 sätestatule ning on kohustatud koheselt müüma pankrotivara. Pärast PankrS § 158 lg 2 teostatuid toiminguid esitab pankrotihaldur PankrS § 158 lg 3 kohaselt aruande, mis sisaldab lisaks PankrS § 162 lg 2 toodud andmetele ka maksejõuetuse tekkimise põhjust. Kas selleks oli

kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu asjaolu ning ühtlasi peab pankrotihaldur märkima, kas ta on esitanud avalduse kriminaalmenetluse alustamiseks.

Oluliseks erinevuseks pankrotimenetluse raugemise puhul on see, et PankrS § 158 lg 5 kohaselt ei lõpeta kohus pankrotimenetlust raugemise tõttu enne seda, kui võlgnik on andnud kohtu nõudmisel PankrS § 86 kohase vande. Antud vandega kinnitab võlgnik kohtule, et esitatud andmed vara, võlgade ja majandus- või kutsetegevuse kohta on talle teadaolevalt õiged. PankrS § 90 ja § 19 lg 1 järgi võib sellise kohustuse muu hulgas panna juriidilisest isikust võlgniku juhatuse liikmele. Niisuguse kohustuse eesmärgiks on tagada suurem õigusselgus võlgniku vara, kohustuste ja dokumentide kohta. PankrS § 90 järgi on juriidilisest isikust võlgniku puhul koostoimes PankrS § 86 lg-ga 1 ja § 19 lg-ga 3 võimalik kohustada võlgniku juhatuse liiget andma vannet ka juhul, kui ta on oma juhatuse liikme kohustustest vabastatud ühe aasta jooksul enne ajutise halduri nimetamist.⁸ PankrS § 86 lg 2 kohaselt peab võlgnik vande andma enne võlausaldajate esimest üldkoosolekut, kui kohus ei määra vande andmiseks teist tähtaega.

Seega on kohtul, võlausaldajatel ja pankrotihalduril olnud võimalus protsessi käigus eelnevalt analüüsida, kas maksejõuetus on põhjustatud raskest juhtimisveast või kuriteo tunnustega teost; kas tagasivõitmise või juhtorgani liikme vastutuse alused eksisteerivad ning kas vastavate hagide esitamine omaks perspektiivi. Lisaks võib võlgniku vande andmine kergendada võlausaldajatel või pankrotihalduril lasuvat tõendamiskoormust. Võib eeldada, et kui pankrotimenetlus raueb pärast pankroti väljakuulutamist, siis puuduvad võimalused menetlusse raha tagasi võita või on võlausaldajad loobunud juhtorgani liikmete vastu nõuete esitamisest. Sellest hoolimata võivad menetlusest huvitatud isikud pankrotimenetluse jätkamiseks maksta deposiiti kohtu määratud summa menetluskulude katteks. Pankrotimenetluse raugemise puhul tuleb arvestada mitmete erinevate menetlusnormidega, sõltuvast sellest, millises menetluse etapis raugemise eeldused ilmnevad. Samal ajal on pankrotiavalduse menetluse raugemine reguleeritud võrdlemisi napilt.⁹ Käesoleva magistritöö raames keskendutakse pankrotiavalduse menetluse raugemisele, kui olukorrale, mille õiguslik regulatsioon on mahult väiksem.

---

⁸ RKTko 3-2-1-132-14, p 18.

⁹ M. Vutt. Pankrotimenetluse Raugemise Kohtupraktika, lk 4. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond 2008. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikohus.ee/vfs/714/PankrotiRaugemiseAnalyyys080318.pdf> (7.04.2015)

Pankrotiavalduse menetluse raugemise korral menetlus lõpetatakse pärast ajutise halduri aruande esitamist. Kui võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti kohtu määratud summat ei maksa, lõpetab kohus menetluse määrusega pankrotti välja kuulutamata raugemise tõttu. Seega ei jõutagi antud juhul pankrotimenetluseni, sellest tulenevalt puudub võlausaldajatel ka võimalus osaleda pankrotimenetluses ja kaitsta oma huve, näiteks osalemisega võlausaldajate üldkoosolekul PankrS § 77 mõttes.

Õiguslalases erialakeeles kasutatakse mõisteid pankrot ja maksejõuetus paralleelselt. Selguse huvides avatakse antud mõisted ning nende eristamise alused. Maksejõuetus kujutab endast faktilist seisundit ning pankrot juriidilist seisundit või staatust. Kuigi tavakeeles võib termineid pidada sünonüümiks, on korrektne kasutada mõistet pankrot üksnes siis, kui on läbitud vastav formaalne tee ning kohus on pankroti määrusega väljakuulutanud.¹⁰ Erialakeeles on seega tegemist erinevate mõistetega ning maksejõuetus eelneb pankrotile.

Majandusalases erialakirjanduses puudub üheselt määratletud maksejõuetuse mõiste. Mõningatel juhtudel on kasutatud pankroti mõistet üldnimetusena, millega kirjeldada ettevõtte finantsraskustesse sattumist. Osa autoreid on üldse samastanud mõisteid pankrot ja majanduslik ebaõnnestumine¹¹. Viimast on erialakirjanduses sisustatud kui olukorda, kus äriühing ei suuda täita finantskohustusi, mille tähtaeg on saabunud. Kohustusteks võivad olla näiteks võlad tarnijatele, võlakirjade kupongiintressimaksed või kohustus eelisaktsionäridele dividende maksa, kuid ebaõnnestumise all peetakse sageli silmas pankrotistumist.¹² Kuna üheselt määratletud maksejõuetuse mõiste puudub, siis lähenevad erinevad autorid küsimusele just neid huvitavate iseloomustavate näitajate analüüsimisel, millest kaks peamist maksejõuetuse kindlakstegemise vahendit on rahavoogude test ja bilansiliste kohustuste test.¹³

Rahavood on äriühingu maksevõime hindamise kriitiline vahend. Rahavooge seostatakse rahandusliku paindlikkusega, mille kohaselt on rahanduslik paindlikkus äriühingu võime kontrollida maksevahendite laekumist ning maksete sooritamist, elamaks üle perioodilisi rahanduslikke raskusi ja ebaõnnestumisi. Maksevõimeline äriühing on piisavate

---

¹⁰ I. F. Fletcher. The Law of Insolvency, lk 5. London: Seweet & Maxwell 2002.

¹¹ Inglise keeles kasutatakse mõistet „failure“

¹² G. V. Karels, A. J. Prakash. Multivariate Normality and Forecasting of Business Bankruptcy. – Journal of Business Finance & Accounting. 14(4) 1987.

¹³ W. H. Beaver. Financial Ratios as Predictors of Failure. – Empirical Research in Accounting: Selected Studies. 1966 vol 4.

käibevahenditega täitmaks oma kohustusi ning maksejõuetu äriühing on see, kelle rahalised vahendid ja reservid on ebapiisvad. Maksevõime hindamine on sisuliselt olukorra hindamine, kas äriühing suudab tagada piisavalt likviidseid rahalisi vahendeid hetkeks, kui äriühingu võlad muutuvad sissenõutavaks. Maksevõime analüüsiks ei saa ainult hinnata niinimetatud käibevara ja kohustuste suhet.¹⁴

Legaaldefiniitsiooni maksejõuetuse termini sisustamiseks leiame Pankrotiseadus §-st 1 lg 2, mille kohaselt on maksejõuetu selline võlgnik, kes ei suuda rahuldada võlausaldajate nõudeid ja see suutmatus ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Sama paragrahvi lõikest 3 tuleneb juriidilistele isikutele ka lisaklausel, mille kohaselt on võlgnik maksejõuetu ka siis, kui võlgniku vara ei kata tema kohustusi ja selline seisund ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. Antud normide analüüsimisel selgub, et rahavoogude ja bilansiliste kohustuste testi põhimõtted kajastuvad ka Eesti pankrotiseaduses, seega kattub maksejõuetuse mõiste õigusteaduses üldiselt sellega, mida ka majandusteaduses laialdaselt tunnustatakse. Kuigi toodud põhiliste maksejõuetuse testide abil saab ilmselt pädevalt hinnata enamuse juhtudel juriidilise isiku maksejõuetust, ei maksa unustada, et kohus peaks lähtuma otsuse tegemisel igal üksikul juhul kaasuse põhiselt.

Siiski viidatakse erialakirjanduses olemuslikule küsimusele, mis eristab majanduslikku ja õigusteaduslikku käsitlust. Õigusteadlased asetavad rõhu selgelt pankroti menetlusliku külje uurimisele, ning tähelepanuta on jäänud maksejõuetuse materiaalne, ehk majanduslik sisu. Viidatakse isegi olemuslikule väärarusaamale – maksejõuetusega kaasnevate protsesside hindamisel ei saa olla primaarseks menetluslikud nüansid, mida enamuse pankrotiseaduse normidest paratamatult on, vaid keskenduda tuleks majanduslikule sisule ja maksejõuetusmenetluse maksimaalsele majanduslikule tasuvusele.¹⁵ Kuigi maksejõuetus on pankrotiavalduse ja –menetluse primaarseks eelduseks, ei käsitleta käesolevas magistritöös maksejõuetuse määratlemist põhjalikumalt, kui teema avamise seisukohast vajalik.

Pankrotiavalduse menetluse lõpeb raugemisega, kui mitte ükski PankrS § 29 lg 3 nimetatud isikutest ei maksa pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti määratud summat. Pärast seda, kui kohus on raugemise määrusega pankroti eelmenetluse lõpetanud, likvideerib ajutine haldur PankrS § 29 lg 8 alusel juriidilise isiku kahe kuu jooksul menetluse lõpetamise määruse

---

¹⁴ D. S. Sharma. The Role of Cash Flow Information in Predicting Corporate Failure: The state of the Literature. – Managerial Finance. Volume 27 Number 4 2001.

¹⁵ P. Manavald. Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökonomika prisma, lk 383. Juridica VI/2008

jõustumisest arvates likvideerimismenetlusest ning juriidiline isik kustutatakse registrist. Kui pankroti eelmenetluse raugemisel on võlgnikul mingit vara, makstakse sellest kõigepealt ajutise halduri tasu ja kaetakse vajalikud kulutused. Antud kahekuulist perioodi võib taotluse alusel pikendada kuni kuue kuuni, kuid taotluse esitaja peab hüvitama likvideerija ülesannetes tegutsevale ajutisele haldurile kohtu määratud summa. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse¹⁶ (edaspidi TsÜS) § 45 lg 2 kohaselt lõpeb eraõiguslik juriidiline isik registrist kustutamisega, millega lõpeb ka juriidilise isiku õigusvõime TsÜS § 26 lg 2 mõttes.

1.2. Raugemise olukorra tuvastamine

Pankrotimenetluse eelmenetluse ajal selgitab ajutine haldur välja võlgniku vara, sealhulgas kohustused ning kontrollib, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud. Oma ülesannete kohta esitab ajutine haldur PankrS § 22 lg 5 alusel kirjaliku aruande ja arvamuse võlgniku maksejõuetuse tekkimise põhjuste kohta. Seega ei esine menetlusest tulenevaid eripärasid kuni hetkeni, millal ajutise halduri aruande esitamisega on tuvastatud, et võlgniku vara ei kata isegi pankrotimenetluse kulusid.

Pärast seda, kui ajutise halduri aruande alusel on tuvastatud, et võlgniku vara ei kata menetluse kulusid, kohaldub PankrS § 29, mis reguleerib pankrotiavalduse menetluse raugemist, kuid see ei tähenda koheselt, et menetlus lõpetatakse. Pankrotiseaduse § 30 lg 1 alusel määrab kohus raugemise vältimiseks pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti makstava summa, mille suuruse ja tähtaja teatab kohus Ametlikes Teadaannetes. Juhul, kui võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik kohtu deposiiti määratud summat ei tasu, on vastavalt normi sõnastusele kohtul õigus lõpetada eelmenetlus raugemise tõttu. Tegelikult lõpetab kohus kehtiva praktika kohaselt sellisel juhul, mõne üksiku erandiga, alati pankrotiavalduse menetluse raugemise tõttu pankrotti välja kuulutamata.¹⁷

Pankrotiavalduse menetlemise raugemise primaarseks eeldusteks on püsiv maksejõuetus. Eeltoodu põhjal on täiendavateks eeldusteks PankrS § 29 lg alusel vara puudumine ja on välistatud vara tagasi võitmine või nõudmine, sealhulgas puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt võib kohus lõpetada menetluse

---

¹⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. - RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 13.03.2014, 103.

¹⁷ M.Vutt 2008, lk 4.

raugemise tõttu ka siis, kui võlgniku vara koosneb peamiselt tagasivõitmise nõuetest ja nõuetest kolmandate isikute vastu ning nende nõuete rahuldamine on vähetõenäoline. Antud lõigete analüüsil peaks raugemine seega olema võimalik juhul, kui on täidetud sekundaarne eeldus, milleks on vara puudumine ning vähemalt üks alternatiivsetest eelustest – ei ole võimalik vara tagasi võita, tagasi nõuda ja puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu. Kõnealuse paragrahvi teise lõike kohaselt on kohtul diskretsiooniõigus otsustamaks, kas menetlusega jätkata juhul, kui võlgniku vara koosneb peamiselt tagasivõitmise nõuetest ja nõuetest kolmandate isikute vastu ning nende nõuete rahuldamine on vähetõenäoline.

Sõltumata esimese ja teise lõike eeldustest, ei lõpeta kohus menetlust raugemise tõttu, kui võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik maksab pankrotimenetluse kulude katteks kohtu deposiiti kohtu määratud summa. Käesoleval juhul tekib vastuolu PankrS § 29 lg 1 ja 2 ning PankrS § 30 lg 1 vahel, mille kohaselt määrab kohus menetluse raugemise vältimiseks pankrotimenetluse kulude katteks deposiidi, kui võlgnikul ei jätku vara pankrotimenetluse kulude katteks. Antud sätete grammatilisel tõlgendamisel peaks olema raugemine võimalik juhul, kui on täidetud PankrS § 29 lg 1 eeldused või kohus rakendab PankrS §29 lg 2 diskretsiooni. Samas tuleneb PankrS § 30 lõikest 1, et kohus määrab menetluse kulude katteks deposiidi, kui võlgnikul ei jätku vara menetluse kulude katteks, andmata juhiseid olukorraks, kui võlgnikul vara küll puudub ning võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik deposiiti määratud summat ei maksa, kuid välistatud ei ole vara tagasi võitmine, tagasi nõudmine või nõude esitamine juhtorgani liikme vastu.

Seega sõltub pankroti eelmenetluse tulemus faktist, kas võlgnikul on vara, selle tagasivõitmise või -nõudmise alused või menetluskulude katteks deposiiti makstavast summast. Põhimõtteliselt võiks eeldada raugemise olukorra tõusetumisel kuritegu või rasket juhtimisviga. Äriseadustikust tulenevad võlausaldajate kaitsekohustused, näiteks ÄS § 180 lg 5¹, mille kohaselt peab juhatus viivitamata, kuid mitte hiljem kui 20 päeva möödumisel maksejõuetuse ilmnemisest, esitama kohtule osaühingu pankrotiavalduse. Õigeaegse pankrotiavalduse esitamise mõte seisneb selles, et kui on juba selge, et äriühing ei suuda enam oma kohustusi kanda ning maksejõuetus on püsiv, säiliks äriühingu vara võimalikult suures ulatuses ning seeläbi saaks võlausaldajate nõudeid võimalikult suures ulatuses rahuldada.¹⁸

---

¹⁸ RKTko 3-2-1-150-09.

Kas võiks eeldada juriidilise isiku juhtorgani liikme kuriteo tunnustega tegu või rasket hooletust olukorras, kus pankrotiavalduse menetluseks võlgnikul ei ole piisavalt vara? Äriseadustiku¹⁹ (edaspidi ÄS) § 171 lg 2 paneb osaühingu²⁰ juhatusele osanike koosoleku kokkukutsumise kohustuse juhul, kui osaühingul on netovarast, ehk bilansi aktiva üldsumma miinus passivas näidatud kohustuste üldsumma, järel vähem kui pool osakapitalist või vähem kui ÄS § 136 nimetatud osakapitali suurus või muu seaduses sätestatud osakapitali minimaalne suurus ja majandusaasta aruande kinnitamist otsustava osanike koosoleku toimumiseni jääb rohkem kui kaks kuud. PankrS § 28 lg 2 teine lause sätestab, et raskeks juhtimisveaks loetakse füüsilisest isikust võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikme poolt oma kohustuse rikkumist tahtlikult või raske hooletuse tõttu. Seega tuleb kohustuste tahtlikku või raske hooletuse tõttu rikkumist käsitleda raske juhtimisveana.²¹ Sellest tulenevalt, peaks olema pankrotiavalduse menetluse raugemine enne pankroti väljakuulutamist äärmiselt harv juhus, eeldusel, et juhtorgani liige on käitunud korraliku ettevõtja hoolsusega. Selliste eelduste kohaselt peaks enamus juhtudel olema nõue juhtorgani liikme vastu, kuna võib eeldada juhtorgani liikme poolsete kohustuste rikkumist.

Sõltuvalt ajutise halduri kogutud tõenditest võib raugemise sisuline olukord olla erinev. Pankrotimenetluse läbi viimiseks võlgnikul vara puudub ning haldur ei ole tuvastanud ka tagasivõitmise aluseid, juhtorgani liikme kohustuste rikkumist ega kuriteotunnustega tegu. Antud olukorra esinemine ei ole välistatud, kuid arvestades juhtorgani liikme hoolsuskohustusi ning äriühingu kohustusliku omakapitali reegleid, on sellisel kujul raugemise esinemine pigem erandlik. Teistel juhtudel äriühingul vara puudub, või on seda menetluskulude katmiseks ebapiisavalt, kuid esinevad vara tagasivõitmise või nõudmise alused, mis peaks olema alus pankroti väljakuulutamiseks, ega tohiks raugeda, kuna ei esine. PankrS § 29 lg 1 ja 2 eeldusi. Antud juhul on tõlgendamise küsimus, kas menetluskulude katteks määratavat deposiiti võib rakendada igal juhul, kui vara ei jätku menetluse kulude katteks, lähtudes siinkohal PankrS § 30 lg 1 sõnastusest. Vastupidisele seisukohale võib jõuda, kui tõlgendada. PankrS § 29 lõiget 3, koostoimes sama paragrahvi kahe esimese lõikega, mille kohaselt võiks järeldada, et kui esinevad lõige 1 ja 2 kõik negatiivsed eeldused siis ei lõpeta kohus menetlust, kui keegi tasub kohtu määratud deposiidi.

---

¹⁹ Äriseadustik. - RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 19.03.2015, 45.

²⁰ Analoogne norm on olemas ka aktsiaseltsi kohta ÄS § 292 lg 1 p 1

²¹ RKTKo 3-2-1-137-04.

Ühest seisukohta antud küsimuse tõlgendamise osas anda on keeruline ning ilmselt ühest tõlgendust siin ei olegi ning tegemist on kohtu diskretsiooniga. Tulenevalt menetluslikest eripäradest esitatakse kahjuks pankrotiavalduse menetluse raugemise määruste peale ringkonnakohtule vähe kaebusi. Seetõttu ei ole ka raugemist käsitlevas kohtupraktikas välja kujunenud ühest praktikat. Ühtlasi puudub sellest tulenevalt maakohtutel võimalus saada ka kõrgemate kohtuastmete praktikast menetluslikku tuge.²² Seega peavad menetluses olevad osapooled toetuma normide tõlgendusel pelgalt pankrotiseaduses olevatele vähestele normidele ning põgusale teoreetilisele kirjandusele, mis ei taga kindlasti ettenähtavuse põhimõtte rakendumist, seda eriti võlausaldajate suhtes.

Võib püstitada küsimuse, et kas see on ikkagi õiguspärane, kui kohus lõpetab menetluse raugemisega pankrotti välja kuulutamata, kui raugemise sisulised eeldused on täitmata, ehk vara tagasivõitmise alused on olemas või on võimalik esitada nõue juhatuse liikme vastu. Teisalt jääb lahendamata probleem, kui võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik deposiiti ei maksa ning kohus otsustab pankroti välja kuulutada, millistest vahenditest finantseeritakse sellisel juhul pankrotimenetlust. Igasugune tagasivõitmise hagi või nõude realiseerimine juhtorgani liikme vastu eeldab kohtukulude kandmist. Isegi, kui kehtiv praktika ei ole kooskõlas seaduse eesmärgi ja mõttega, ei pruugiks lahenduseks olla ka see, kui kohus kuulutab pankroti igaks juhul välja, kuid kulude kandmine on ebaselge.

PankrS § 3 lg 1 kohaselt toimub pankrotimenetluse kohtu- ja kohtuvälise menetlusena. Teise lõike kohaselt toimub menetlus osaliselt hagita kui ka hagimenetluses. Hagita menetluse osaks on ajutise halduri nimetamine, pankroti väljakuulutamine ja muud pankrotimenetlusega seotud asjad, kui seadusest ei tulene, et need lahendatakse hagimenetluses. Vaidlused nõuete üle, muu hulgas nõuete tunnustamise ja vara tagasivõitmise üle ning võlausaldaja üldkoosoleku otsuste vaidlustamine toimuvad hagimenetluses. Sama paragrahvi lõige 3 sätestab kohtu uurimisprintsipi, ehk oma algatusel võtma tarvitusele abinõud, et selgitada välja asjaolud, millel on pankrotimenetluse seisukohalt tähtsust ja korraldama selleks vajalike tõendite kogumise. Seega on pankrotimenetlus hagita menetluse erijuhtum, eelkõige pankroti eelmenetlus, millele kohaldatakse tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud, kui pankrotiseadusest ei tulene teisiti. Kohtu roll pankroti eelmenetluses, lisaks kohustuslikele toimingutele, on teostada järelevalvet menetluse kulgemise üle ning vajadusel koguda tõendeid

---

²² M. Vutt 2008, lk 23.

ja selgitada välja menetluses tähtsust omavad asjaolud ning ajutise halduri aruande pinnalt kujundama oma siseveendumuse asjas otsuse tegemiseks.

1.3. Pankrotiavalduse menetluse raugemise negatiivsed mõjud

Juriidiliste isikute pankrotimenetluses on neli peamist eesmärki, milleks on: võimalusel võlgniku äriühingu tervendamine taastamaks tulutoovat majandustegevust; võlgniku vara müük, mille arvelt maksimeerida väljamakseid võlausaldajatele, kui äriühingut ei ole võimalik päästa; võlausaldajate nõuete tagamiseks õiglase ja erapooletu varade jaotamise süsteemi loomine ning äriühingu maksejõuetuse väljaselgitamine. Äriühingute pankrotid mõjutavad väga paljude erinevate isikute huve, kellest muidugi kõige otsesemalt on puudutatud võlausaldajad, juhtorgani liikmed, töötajad ja omanikud. Ühe äriühingu maksejõuetus võib lisaks põhjustada nii hankijate kui klientide maksejõuetuse. Mõnes väiksemas kohas võib suure tööandja pankrot põhjustada tervele kogukonnale sotsiaalseid ja majanduslikke probleeme.²³

PankrS § 2 kohaselt on pankrotimenetluse eesmärgiks võlausaldajate nõuete rahuldamine võlgniku vara arvelt ning ühtlasi selgitatakse menetluse käigus välja ka maksejõuetuse põhjused. Sellest võib järeldada, et Eestis kehib endiselt likvideerimisele suunatud pankrotimenetlus, kuigi ka Eestis on loodud eeldusi võlgniku tervendamiseks, näitena võib tuua saneerimisseaduse²⁴ vastuvõtmise 2008. aastal. Sellest hoolimata ei toimu enamusi Eesti äriühingute maksejõuetuse puhul saneerimist või pankrotimenetlust, kuna eelmenetlus raugneb enamasti kordadel enne pankroti väljakuulutamist. Kuigi viimastel aastatel on pankrotimenetluste raugemiste arv stabiilselt vähenenud – rauges 2014. aastal siiski 64,5% kõikidest pankrottidest.²⁵ Ehk üle poolte kordade jäid võlausaldajate nõuded täielikult realiseerimata ning võib eeldada, et jäid tuvastamata ka maksejõuetuse põhjused, kuna eelmenetluse perioodil ajutine haldur ainult viitab võimalikele põhjusele, kuid maksejõuetuse põhjuse väljaselgitamine toimub pankrotimenetluses.

Seega jääb enamasti juhtudel seaduse tegelik eesmärk täielikult realiseerimata – võlausaldajate nõuded jääva rahuldamata ning võlgniku maksejõuetuse põhjused jäävad tuvastamata. Võib ainult spekulatsioonida, millist mõju avaldab raugemiste suur hulk pankrotimenetluse

---

²³ R.M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law, lk 35. London: Seweet & Maxwell 1997.

²⁴ Saneerimisseadus. - RT I 2008, 53, 296 ... RT I, 09.05.2014, 18

²⁵ Pankrotid Eestis 2014, lk 5. Paneeluuring. Tallinn: Krediidinfo AS 2015. – Arvutivõrgus: <http://www.krediidinfo.ee/files/pankrotid2014.pdf> (12.04.2015).

tõsiseltvõetavusele üldiselt ning milliseid tagajärgi omab see õiguskindluse printsiibile tervikuna.

Sõltumata põhjustest, mis ajutine haldur aruandes maksejõuetuse põhjuseks märgib, olgu selleks siis kuritegu või raske juhtimisviga, ei ole pankrotivara piisav menetluse läbiviimiseks ning kui võlgnik, võlausaldaja või kolmas isik kohtu deposiiti raugemise vältimiseks vajalikku summat ei maksa, siis ei ole võimalik menetlusega edasi minna. Kehtiva praktika kohaselt sellega menetlus lõpetatakse raugemise tõttu ning ajutisel halduril on kohustus PankrS § 29 lg 8 kohaselt juriidiline isik likvideerida kahe kuu jooksul likvideerimismenetluseta. Kuigi ajutisel halduril või kohtul on PankrS § 28 lg 1 alusel kohustus teavitada prokuratuuri või politseid, kui ilmneb, et võlgnik on seoses maksejõuetuse tekkimisega pannud toime kuriteo tunnustega teo, selgub vastavat statistikat analüüsides²⁶, et kas seda on tehtud minimaalselt või ei ole kohus ja ajutised haldurid kuriteo tunnustega tegusid tuvastanud. Aastal 2014 registreeriti näiteks maksejõuetumise põhjustamist 20-l ning vara varjamist pankroti- ja täitemenetluses 13-l korral, kui paljud registreeritud teadetest jõudsid süüdimõistva kohtuotsuseni, ei ole teada. Arvestades pankrotiavalduste raugemiste koguhulka, on registreeritud kuritegude number pigem marginaalne. Seega lõpetatakse menetlus enamasti ilma asja sisulise lahendusega ning võimalikule kuriteo tunnustega teole või raskele juhtimisveale jäetakse õiguslik hinnang andmata. Sellest annab tunnistust ka pankrotiavalduste raugemiste valdav osakaal kõikidest pankrottidest.

Lisaks juba ilmselgele tagajärjele, et võlausaldajate nõuded jäävad realiseerimata, jääb pankrotiavalduse raugedes tuvastamata ka raugemise põhjus, eelkõige, kas selleks võis olla raske juhtimisviga või kuriteotunnustega tegu. Eelnevalt sai juba analüüsitud, et pigem tuleks raugemise juures kuritegu või juhtorgani liikme kohustuste rikkumist eeldada. Sisuliselt pääsevad raugemise põhjustanud juhtorgani liikmed igasugusest vastutusest. Võib-olla on menetlusökonoomika, -kulude ja laiema sotsiaalse mõju taustal üksiku pankrotiavalduse raugemine isegi mõistlikum selmet, et kulutada ressursi tuvastamiseks raugemise põhjuseid ja realiseerida vastutus juhatuse liikme vastu. Teisalt, isegi kui ühe üksiku raugemise puhul on mõistlik ressursi mitte raisata ning lõpetada menetlus, siis võib antud käitumise tolereerimine kaasa tuua olukorra, kus üks lahendamata juhtum põhjustab ahelreaktsiooni ja võimaldab süsteemi kuritarvitamist.

---

²⁶ Justiitsministeerium. Registreeritud kuriteod Eestis 2003-2014 (EXCEL). - Arvutivõrgus: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/registreeritud-kuriteod-eestis-2003-2014-excel> (12.03.2015)

Arvatavasti on sarnane olukord hetkel Eestis juhtunud, ning vähemalt osad raugemisega lõppenud menetlused on tahtliku tegevuse tagajärg, kuna vara puudumine välistab ka igasuguse edasise menetluse ja maksejõuetuse põhjuste uurimise. Antud olukord soodustab pahatahtlikel võlgnikel pankrotimenetluse väliselt vabaneda äriühingu võlgadest, jätkata tegevust uues äriühingus ning ei ole ka välistatud sarnase skeemi edaspidine kordamine. Ehk kokkuvõttes soodustab see niinimetatud „pankrotimeistrite“ tegevust, kes iga teatud aja tagant viivad oma äriühingu majandustegevusest ühest juriidilisest isikust teiste, jättes võlad vanasse juriidilisse isikusse. Ei ole välistatud ka, et raugemist kasutatakse osana äriplaanist, kus kasumlik majandustegevus saavutatakse selle teel, et osadele võlausaldajatele: klientidele, hankijatele või maksuametile jäetakse süstemaatiliselt võlad tasumata.

Ühe raugemise negatiivse tagajärjena võib kindlasti välja tuua moonutatud konkurentsi. Äriühingud, kes kasutavad raugemist võlgadest vabanemise vahendina, võivad ühelt poolt võtta oluliselt riskantsemaid ja läbi analüüsimata äririske, sest tegelikkuses ei riski nad mitte enda äriühingu kapitaliga, vaid võlausaldajate omaga. Isegi, kui algselt ei olnud juhtorgani liikmel kavatsus võlausaldajate raha kuritarvitada, siis liiga lihtne pankrotimenetluse väline võlgadest vabanemine võib kriitilisel hetkel, kui peaks esitama pankrotiavalduse, anda juhtorgani liikmele ahvatluse alternatiivina valida juriidilise isiku varatuks muutmise ning jätkata tegevust uues äriühingus. Teisalt on sellistel äriühingutel igapäevases majandustegevuses kasutada oluliselt rohkem käibevahendeid, kui juba eelnevalt kalkuleeritakse, et kõikide võlausaldajate nõudeid ei peagi rahuldama. Ilmselt kõige suuremat mõju on raugemised avaldanud käibekrediidi kasutamisele majandustegevuses. Potentsiaalsed võlausaldajad ei ole tõenäoliselt valmis andma lahkelt krediiti, kui äripartneri juriidiline isik võib maksetähtaja saabudes olla juba maksejõuetu. Kui raugemised mõjuvad pärssivalt krediidi andmisele, siis on takistatud ka laialdasem majanduse areng.²⁷

Krediit on üks peamisi tõukejõude maailma majanduse ja seda eriti ebasoodsas majanduskliimas, selle olemasolu tagab prognoositavuse ja suurendab ettevõtja majanduslikku kindlustunnet. Põhjalikult koostatud maksejõuetuse ja võlausaldajate õigusi tagavad seadused omavad tähtsat rolli majanduse arenemisel: aitab kaasa krediidi saamisel, soodustades lühiajaliselt käibevahendite puuduses, kuid elujõuliste ettevõtete säilimist.²⁸ Tänapäevast maailma on ilma krediidisüsteemita raske ette kujutada. Krediit kui lepinguline võlaviivitus,

---

²⁷ F. Tolmie. Introduction to Corporate and Personal Insolvency Law, lk 8. London: Sweet ja Maxwell 1998.

²⁸ A Global View of Business Insolvency Systems, Lk XV. World Bank. Leiden – Bostan: Martinus Nijhoff Publishers

eksisteeris ammu enne pankasid. Igal aastal antakse krediiti tootjate, pankade ja teiste finantsasutuste poolt, samuti ka investorite poolt finantsturul. Krediit võimaldab äritegevusel sujuvalt toimida ja kasvada, ning heade turutingimuste korral annab äriühingule võimaluse tegeleda majandustegevusega laialdasemalt, kui see oleks võimalik ainult oma vahendite abil. Mida suurem on finantsvõimendus, seda suuremad võivad olla on kasumid, seda seni, kuni äritegevuse kasu ületab laenude teenindamise kulu. Vastupidine on loomulikult see, kui äritegevus väheneb või muutub vähem kasumlikuks, kuid võlgade tasumist tuleb jätkata endises mahus, mille tõttu süvendab võlakoorumus ja kahjum veelgi ning äriühing võib muutuda püsivalt maksejõuetuks.²⁹

Lähtudes eeltoodust saab pankrotiavalduse menetluse raugemist mõista kui olukorda, kus püsiva maksejõuetuse tuvastamise korral ei kuulutata pankrotti välja, kuna võlgniku varast ei jätku menetluskulude katmiseks ning puuduvad tagasivõitmise või nõudmise alused, sealhulgas puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu. Raugemise olukord võib esineda enne pankroti väljakuulutamist ning pärast pankroti väljakuulutamist. Püsiva maksejõuetuse määratlemine on eelkõige majanduslik küsimus, mille tuvastamise peamistest meetoditeks - rahavoogude ja bilansiliste kohustuste testidest lähtub ka pankrotiseadus. Siiski tuleb igal üksikul juhul lähtuda maksejõuetuse tuvastamisel kaasuse põhiselt. Pankroti eelmenetlus korral on ajutisel halduril kohustuseks eelkõige tuvastada võlgniku maksejõuetus ning selgitada välja, kas antud varast jätkub menetluse kulude katteks. Juhul, kui võlgniku varast ei jätku pankrotimenetluse kulude katteks, saavad menetlusest huvitatud isikud kohtu määratud summa deposiiti maksmisega raugemist vältida. Kuigi seaduse tõlgendamisel võib asuda ka seisukohale, et pankrotiavalduse menetluse raugemisega lõpetamine on kohtu õigus, kuid praktikas ei ole mõistlik menetlusega jätkata, kui kulude katmine on ebaselge. Sellega seoses lõpetatakse ka paljude äriühingute pankroti eelmenetlus raugemise tõttu, kuigi võis esineda kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või tagasivõitmise alused. Antud olukord võimaldab karistamatult pääseda raugemisega lõppenud äriühingu juhtorgani liikmetel, kes on maksejõuetuse põhjustanud tahtlikult. Seega võib väita, et kehtiv regulatsioon ei taga pankrotimenetluse eesmärke ning võimaldab pahatahtlikel isikutel sageli karistamatult pääseda pankrotimenetlusega seotud vastutusest. Pankrotiavalduse menetluse raugemise põhjusi analüüsitakse käesoleva magistritöö teises peatükis ning võimalike raugemise vältimise võimalusi kolmandas peatükis.

---

²⁹ R. M. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law, Lk2. London: Sweet and Maxwell 1997.

2. Pankrotiavalduse menetluse raugemise põhjused

2.1. Raugemise võimalikud põhjused

Pankrotiavalduse menetluse raugemine on maksejõuetuse tagajärg. Maksejõuetuse põhjused võib jagada üldisemalt kaheks: tahtmatust ja tahtlikust tegevusest põhjustatud maksejõuetuseks. Tahtlikult põhjustatud maksejõuetusest saab rääkida siis, kui äriühingu juhtorgani liige on teadlik, et tema tegevus või tegevusetus viib teatud aja jooksul tulemuseni, kui äriühingu olemasolevad ja planeeritavad rahavood ning varad ei võimalda äriühingu kohustusi enam täita. Lisaks ei võta juhtorgani liige selles osas midagi ette ning ei teavitata erinevaid osapooli. Tahtliku maksejõuetuse põhjustamise puhul, saab eristada kolme põhilist alaliiki. Milleks võib olla, et äriühing asutatigi eesmärgiga sooritada mingi konkreetne pettusskeem, näiteks soodustuskelmus või „arvevabriku“ tegevus ning sellise äriühingu eesmärgiks ei olnud ettevõtlus vaid kuritegu. Teise alaliigina võib välja tuua äriühingu, mille eesmärgiks on tegeleda küll majandustegevusega, kuid paralleelselt tegeletakse konkurentsieelise saamiseks süstemaatilise ja teadliku pettusega, näiteks maksude teadlik valearvestus või tarnijatele mittetasumine. Kolmanda alaliigina võib tuua äriühingud, mis algselt tegutsesid küll ausalt ja edukalt, kuid turul toimunud muudatuste tulemusel otsustatakse omanike kasu maksimeerida ning seda näiteks võlausaldajate arvelt.³⁰

Praktikas kasutatakse selliste skeemide puhul võlgadest vabanemiseks ka ettevõtte³¹ varjatud üleminekut³². Tegemist on olukorraga, kus ettevõtja, kes omab kontrolli maksejõuetu äriühingu üle, registreerib uue äriühingu, kuhu viiakse üle raskustes oleva äriühingu varad. Uues äriühingus jätkatakse majandustegevust ilma võlausaldajate surveta, vajadusel korratakse toimingut.³³ Praktikas kasutatakse niinimetud riskide hajutamiseks ka moodust, kus majandustegevus jagatakse kahe erineva ning samaaegselt asutatud ja tegutseva äriühingu vahel – ühte koondatakse, näiteks materiaalne põhivara ja laekuvad tulud ning teise äriühingusse

---

³⁰ O. Lukason. Maksejõuetuse põhjuste analüüs, lk 11. Justiitsministeerium 2010. - Arvutivõrgus: https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/TOF/TOF_uuringud/20_uuringu_aruanne_maksejouetus.pdf (15.04.2015)

³¹ Ettevõtte antud kontekstis tähendab varakogumit, majandusüksust, mille kaudu isik tegutseb TsÜS § 66¹ tähenduses.

³² Inglise keeles kasutatakse terminit „Phoenix Syndrome“

³³ Y. Rotem. Small Business Financial Distress and the „Phoenix Syndrome“ – A Re-evaluation. – International Insolvency Review, vol. 22 (2013)

kohustused ehk võlad. Viimase võib probleemide või makseraskuste ilmnemisel kerge vaevaga hüljata. Tahtliku maksejõuetuse põhjustamise puhul eksisteerib soov olemasolevaid ja tulevikus tekkivaid kohustusi mitte täita.³⁴

Ettevõtte, kui majandusüksuse üleminekut reguleerib võlaõigusseaduse³⁵ (edaspidi VÕS) § 180 jj. Antud regulatsiooni eesmärgiks on lihtsustada toimiva majandusüksuse, kui varakogumi tervikliku tehingulise üleandmist.³⁶ Kuna ettevõtte üleminekuks ei ole vaja võlausaldaja nõusolekut, on võlausaldajate huvide kaitseks sätestatud üleandja kui omandaja solidaarne vastutus, mille aegumistähtaeg on viis aastat VÕS § 183 lg 1 kohaselt. Toodud sätted on kohaldatavad ka ettevõtte ülemineku puhul varjatud tehinguna, kuid varjatud üleminekut peab tõendama võlausaldaja. Praktikas võib antud ülesanne osutuda võlausaldajal lasuva tõendamiskoormise tõttu väga keeruliseks. Enamus tõendamiseks vajalikud andmed on võlgniku valduses, kes ei ole huvitatud nende väljastamisest.³⁷ Ettevõtte varjatud üleminekut on suutnud tõendada eelkõige Maksu- ja Tolliamet³⁸, seda põhjusel, et nende valduses on oluliselt rohkem tõendeid, kui eraõiguslikust juriidilisest isikust võlausaldajal. Kuna tegemist on ühe võimaliku tahtliku maksejõuetuse põhjustamise meetodiga ning pankrotiavalduse raugemistega seotud üksnes kaudselt, siis ettevõtte varjatud ülemineku teemal käesoleval juhul pikemalt ei peatu.

Tahtmatu maksejõuetuse puhul saab üldistades rääkida kahest peamisest liigist: mingi ootamatu sündmuse tagajärjel tekkinud maksejõuetusest ning pikema perioodi jooksul kujunenud maksejõuetust. Mõlemal juhul ei suuda äriühing teatud ajahetkel enam oma kohustusi täita. Antud olukorda eristab see, et ootamatu maksejõuetuse puhul ei olnud võimalik seda ette näha. Pikaajalise kahjumliku tegutsemise korral oli teoreetiliselt võimalik maksejõuetust ette näha, sest tavaliselt kaasneb sellega netovarade nõuetele mittevastavus. Samas ei saa ainuüksi negatiivse netovara näita põhjal määratleda võlgniku maksejõuetust.³⁹ Pealegi võib äriplaani

---

³⁴ O. Lukason 2010, lk 11.

³⁵ Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.04.2014, 13

³⁶ P. Varul, Kull. I. jt (Koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2006.

³⁷ M. Tamme. Ettevõtte üleminek varjatud tehinguna. - Juridica III/2009.

³⁸ Näiteks TlnHKm 14.11.2012, 3-12-2381/2.

³⁹ RKKKo 3-1-1-85-11, p 32.

muutmisel ning rahavoogude paranedes tulemus olla piisavalt hea, et äriühing suudab oma sissenõutavaks muutunud kohustused täita.⁴⁰

Lisaks püsivale maksejõuetusele eeldab äriühingu pankrotiavalduse menetluse raugemine ka varade puudumist või sellist seis, millest ei piisa isegi pankrotimenetluse läbiviimiseks. Äriühingu varaline seis võib olla nagu maksejõuetuski, põhjustatud tahtlikust või tahtmatust tegevusest. Tahtliku tegevuse tulemusena äriühingu varatuks muutmist ehk niinimetatud „kantimist“ saab käsitleda kuriteona karistusseadustiku (edaspidi KarS)⁴¹ mõttes. Tahtliku tegevuse tulemusena tekkinud maksejõuetus võib sõltuvalt asjaoludele vastata KarS § 384 või KarS § 385 koosseisule, kuid pankrotimenetluse karistusõiguslik lähenemine ei ole käesoleva magistritöö teemaks, seega antud teemat põhjalikumalt ei käsitleta. Lisaks tuleks antud juhul lähtuda ka põhimõttest, et karistusõiguslik sekkumine ei ole vajaliku, kui õigushüve on võimalik kaitsta ka tsiviilõiguslike vahenditega.⁴² Ühtlasi kaotati majanduskaristusõiguse revisjoni raames karistusseadustikust pankrotiavalduse esitamise kohustuse täitmata jätmise säte ning alates 1. jaanuarist 2015, saab antud rikkumist käsitleda ainult tsiviilõiguslikult.

Pankrotiavalduse menetluse raugemise sekundaarseks eelduseks olev ebapiisav vara võib olla ka majanduskeskkonda või äriühingut tabanud mingi ootamatu sündmuse tagajärg, mida äriühingu juhtorgani liikmel ei olnud võimalik prognoosida. Mingi ootamatu sündmuse tagajärjel tekkinud maksejõuetus ja vara puudumine kui pankroti eelmenetluse raugemise alus oleks ilmselt ka üks erandlikke olukordi, kus raugemise olukord võib esineda ilma, et võiks rääkida juhtorgani liikme poolsest kuriteost, raskest juhtimisveast või pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumisest. Selline olukord võib esineda olukorras, kus äriühingu majandustegevuseks vajalik tootmisüksus, milleks võib olla näiteks piimafarm koos karjaga, hävib juhtorgani liikme tegevusest sõltumata.

Pankrotimenetluse läbiviimiseks piisava vara puudumise üheks otseseks põhjuseks saab pidada pankrotiavalduse hilinenud esitamist. Ka siin saab eristada nii tahtlikku kui tahtmatud käitumist. Tahtmatu käitumise korral võiks rääkida olukorrast, kus juriidilise isiku juhtorgani liige ei suuda, näiteks terviserikke tõttu pankrotiavaldust õigeaegselt esitada või on juhtorgani

---

⁴⁰ O. Lukason 2010, lk 11.

⁴¹ Karistusseadustik. - RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 12.03.2015, 21.

⁴² M.Kairjak. Majanduskaristusõigus karistusõiguse revisjoni raames, lk 633. - Juridica VIII/2014.

liikme jaoks püsiva maksejõuetuse hetke ajaline määratlemine keeruline ning ta hilineb pankrotiavalduse esitamisega seetõttu, et tal oli püsiva maksejõuetuse saabumise hetk ebaselge.

Püsiva maksejõuetuse ajahetke määramise küsimust on Riigikohus mõningatel juhtudel ka analüüsinud, mille kohaselt tuleb äriühingu objektiivse püsiva maksejõuetuse tuvastamisel hinnata kõiki võlgniku majanduslikku olukorda mõjutavaid olulisi asjaolusid kogumis. Üldjuhul ei ole võlgniku püsivat maksejõuetust võimalik tuvastada üksnes mõne raamatupidamisliku näitaja, näiteks netovara seisundi või kahju suuruse alusel. Äriühingu negatiivne netovara annab põhjendatud aluse kahelda äriühingu maksejõulisuses. Netovara negatiivsus võib olla tingitud pikaajalisest kohustustest, mille sissenõutavaks muutumise ajaks võib võlgniku finantsolukord olla tänu kasumlikule tegevusele sedavõrd paranenud, et võlgnik on võimeline kõik kohustused täitma. Lisaks netovarale tuleb analüüsida ka teisi raamatupidamisandmeid, samuti võlgniku äriplaani perspektiivikust. Positiivsele tulevikuootusele tuginedes on võimalik võlgniku püsivat maksejõuetust eitada siiski vaid juhul, kui esinevad konkreetsed asjaolud, mis annavad objektiivsele kõrvaltvaatajale alust pidada võlgniku finantsseisundit normaliseeriva tulevikustsenaariumi realiseerumist tõenäoliseks.⁴³ Antud seisukohaga tõi Riigikohus püsiva maksejõuetuse ajahetke määramisel oluliseks tuvastamist vajavaks asjaoluks vägagi subjektiivse teguri, milleks on niinimetatud positiivne tulevikuootus. Jääb küsitavaks, kuivõrd on ühinguvälisel isikul võimalik hinnata võlgnikust äriühingu positiivset tulevikuootust või äriplaani perspektiivikust, seda eriti juhul, kui kogu tõendamiseks vajalik dokumentatsioon on võlgniku valduses. Kuigi lahendis analüüsiti püsiva maksejõuetuse tekkimise hetke kriminaalasjas, on majandusliku seisundi paranemise väljavaadete hinnangu andmist nenditud ka tsiviilasjas.⁴⁴ Püsiva maksejõuetuse ajahetke määratlemine ja tõendamine on õigeaegse pankrotiavalduse esitamise oluliseks tingimuseks. Seda nii heauskse võlgniku seisukohast, kelle sooviks võib olla seadusekuuleka käitumisega välistada pankrotiavaldusega hilineamise kaasnevat isiklikku vastutust. Teisalt võib püsiva maksejõuetuse kaalukas tõendamiskoormus ning subjektiivsetest asjaoludest lähtuva ajahetke kindlaksmääramine raskendada võlausaldaja võimalust oma huvide kaitsel, kui võlgnikust äriühingu juhtorgani liige on pankrotiavalduse esitamisega hilineanud. Teisalt annab püsiva maksejõuetuse ajahetke problemaatiline tuvastamine halvauskssele juhtorgani liikmele võimaluse olukorra kuritarvitamiseks.

---

⁴³ RKKKo 3-1-1-49-11.

⁴⁴ RKTko 3-2-1-188-12, p 14.

Arvestades kehtivaid kohustusliku omakapitali nõudeid ja juhtorgani liikmete kohustusi, ei peaks raugemine sellisel kujul üldse eksisteerima. Juriidiline isik tegutseb läbi oma juhtorgani liikmete ning paratamatult tekib sellises olukorras küsimus juhtorgani liikme kohustusest, mille hoolsal järgimisel ei tohiks raugemist esineda. Siiski võib esineda erandlike olukordi, mille korral on püsiv maksejõuetus ning äriühingu ebapiisavad varad juhtorgani liikme poolse tahtmatu tegevuse tulemus ning ta ei ole rikkunud juhtorgani liikmel lasuvaid kohustusi. Kuid antud olukord on pigem erandlik.

Tulenevalt eeltoodust võiks pankrotiavalduse raugemise puhul üldjuhul eeldada, et juhtorgani liige on oma kohustusi rikkunud, olgu siis rikkumine tahtmatu või tahtliku tegevuse tulemus. Kohustuse rikkumisena saab ilmselt lugeda ka olukorda, kus juhtorgani liige jääb äriühingu püsiva maksejõuetuse ilmnedes passiivseks ning viivituse korral püsiv maksejõutus süveneb ning väheneb võlausaldajatele pankrotimenetluses makstav jaotis, näiteks viiviste ja intresside kuhjumise või vara väärtuse vähenemise tõttu. Eelkõige võib antud juhul rääkida juhtorgani liikme poolsest kohustuse rikkumisest pankrotiavalduse esitamisega hilinemisest või esitamata jätmisest. Arvestades kehtivat praktikat, võib püsiva maksejõuetuse aja määramine olla väga keeruline, kui mitte võimatu. Samas ei pruugi pankrotiavalduse esitamisega hilinemine tähendada koheselt nagu see oleks raugemise põhjus, kui ettevõttes oli omakapital juba eelnevalt puudulik või asutati osaühing sissemakset tegemata ning omakapital ei jõudnud osaühingus kunagi nõutud tasemeni.

2.2. Juhtorgani liikme ebaefektiivne vastutus kui pankrotiavalduse menetluse raugemise põhjus

2.2.1. Juhtorgani liikme vastutuse vormid

Üldiselt kehtib ühinguõiguses piiratud vastutuse printsiip, täpsemalt osaühingute ning aktsiaseltside suhtes. See tähendab seda, et tavapärasel juhul ei vastuta osanikud või juhatuse liikmed osaühingu kohustuste eest isikliku varaga. Siiski on antud printsiibist erandeid, seda just olukorras, kus juhtorgani liige on tahtlikult või raske hooletuse tulemusena põhjustanud kahju juriidilisele isikule või viimase võlausaldajatele. Sellisel erandlikul puhul on võlausaldajatel võimalik esitada nõue otse juriidilise isiku juhtorgani liikmete vastu. Juhtorgani liikme isikliku vastutuse eelduseks on see, et võlausaldajad ei saa rahuldada oma nõudeid juriidilise isiku vara arvelt. Sarnased põhimõtted kehtivad ka paljude teiste riikide äriühingute maksejõuetust reguleerivates õigusaktides, kuid sarnaselt Eesti kohtupraktikale on ka teiste

riikide kohtupraktikas juhtorgani liikme vastutuse maksmapanek üllatavalt haruldane. Teisalt kaotaks liiga lihtne nõude maksmapanek juhtorgani liikme vastu äriühingu piiratud vastutuse printsiibi mõtte. Üldise reegli kohaselt on maksejõuetu äriühingu juhtorgani liikmel seadusejärgne kohustus astuda samme, et peatada äriühingu majandustegevus ning vältida vara edasist vähenemist. Eesmärk on kaitsta äriühingu võlausaldajaid, sest mida enam äriühingu maksejõuetus süveneb, seda vähem on võlausaldajatel võimalus oma nõudeid realiseerida. Kui juhtorgani liige ei täida oma kohustusi võib ta võlausaldajatele tekkinud kahju eest vastutada isikliku varaga.⁴⁵ Eesti tsiviilõiguses on juriidilise isiku juhtorgani liikme tsiviilõigusliku vastutuse üldised alused reguleeritud TsÜS §-s 37. Eeldusteks on kohustuse rikkumine ja kahju tekkimine, mille aegumistähtaeg on viis aastat alates kohustuse rikkumisest. Sisesuhtest tuleneva vastutuse kohaselt vastutab juhtorgani liige võlaõigusliku lepingu alusel juriidilise isiku ees. Välisuhtest tuleneva vastutuse korral kolmandata isiku, näiteks äriühingu võlausaldajate, ees deliktiõiguse alusel.

2.2.2. Juhtorgani liikme kohustuse rikkumine sisesuhtes

Juhtorgani liikme sisesuhtest tulenevat vastutust reguleerib TsÜS § 37 lg 1 esimene lause, mille kohaselt vastutavad juhtorgani liikmed oma kohustuse rikkumisega juriidilisele isikule tekitatud kahju eest solidaarselt. Äriseadustikust leiame enim kasutatavate juriidiliste vormide kohta erisätteid: osaühingu juhatuse liikme sisesuhtest tulenevat vastutust reguleerib § 187 lg 2 ning aktsiaseltsi puhul ÄS § 315 lg 2. Teiste ühingute puhul kehtivad analoogsed põhimõtted, mille leiab iga ühingu kohta käivast eriseadusest, kuid antud magistritöö sellel pikemalt ei peatu.

Juhtorgani liikme õigussuhe äriühinguga on oma olemuselt lepingusarnane võlaõiguslik suhe, millest tulenevalt kehtivad pooltele võlaõigusseadusest tulenevad õigused ja kohustused. Enim reguleerivad antud suhet käsunduslepingu sätteid. Sellest tulenevalt ei kohaldu juhtorgani liikme põhjustatud kahju hüvitamisele lepinguvälise õigusvastase kahju põhjustamise sätteid. Juhtorgani liikme kohustuste rikkumist hinnatakse esmajoones lepingulisele vastutusele omaste tunnuste alusel.⁴⁶ Tulenevalt juriidilise isiku ja tema juhtorgani vahelisest õigussuhtest, ei vastuta juhtorgani liige võlausaldajate ees otse, kui ta ei riku võlausaldaja kaitsele suunatud

---

⁴⁵ L.Tolstov. Personal Liability of a Director in the Insolvency of a Company. -International Insolvency Law Review. 3/2013.

⁴⁶ RKTko 3-2-1-41-05, p 18.

kohustusi, näiteks pankrotiavalduse esitamise kohustust või raamatupidamiskohustust. Seetõttu saavad üldjuhul juriidilise isiku võlausaldajad nõuda kohustuste täitmist üksnes juriidiliselt isikult endalt, mitte selle juhtorgani liikmelt.⁴⁷

Juhtorgani liige peab oma kohustusi täitma korraliku ettevõtja hoolsusega. Seega on sisesuhtest tuleneva vastutuse realiseerumiseks eelkõige vajalik juhatuse liikme poolne hoolsuskohustuse rikkumine, mida reguleerib TsÜS § 35. Erisätteid on äriseadustikus: osaühingu kohta ÄS § 187 lg 1 ja aktsiaseltsi kohta ÄS § 315 lg 1. ÄS § 315 lg 2 teise lause kohaselt toob hoolduskohustuse rikkumine kaasa vastutuse. Juhatuse liige vabaneb vastutusest, kui ta tõendab, et ta on kohustusi täitnud korraliku ettevõtja hoolsusega. Juhatuse liikme vastutuse eelduseks on ka kahju tekkimine äriühingule ning põhjuslik seos rikkumise ja kahju vahel.⁴⁸ Juhtorgani liikme konkreetsed kohustused võivad tuleneda nii lepingust kui seadusest, mille eelduseks on kehtiv õigussuhe juriidilise isiku juhtorgani liikme ja juriidilise isiku vahel. Antud õigussuhe võib tekkida nii tehingu või kohtulahendi alusel ning seda juhul, kui on olemas juhtorgani liikme nõusolek täitmaks juhatuse liikme kohustusi, pädeva organi otsus ning selle otsuse kätte saamine juhatuse liikme poolt. Kohtulahendi alusel tekkinud õigussuhte hakkab kehtima lahendi tegemisest, eeldusel, et juhatuse liige on andnud selleks eelnevalt oma nõusoleku.⁴⁹

TsÜS § 35-st tulenevad juriidilise isiku juhtorgani liikme üldised kohustused, milleks on seadusest või põhikirjast tulenevate kohustuste täitmine juhtorgani liikmelt tavaliselt oodatava hoolega ning ta peab olema juriidilisele isikule lojaalne. Üldine hoolsuskohustuskohustus tähendab heas usus ja parimal viisil tegutsemist juriidilise isiku huvides, mis eeldab juhtorgani liikmelt käitumist üldiselt tunnustatud käitumisstandardiga majandus- ja kutsetegevuses, ehk järgima hoolsust, mida mõistlik inimene taolises ametis sarnastel tingimustel ilmutaks.⁵⁰ Juhtorgani liikme lojaalsuskohustus seondub eelkõige usaldusega, ehk vältida huvide konflikti ning mitte kuritarvitada oma õiguslikku seisundit. Huvide konfliktiks võib eelkõige pidada olukorda, kus juhtorgani liige on sõlmitava tehingu teine pool või teise poole esindaja. Seega peab ta juriidilise isiku juhtorganina tegutsedes eelistama alati juriidilise isiku huve, mitte enda

---

⁴⁷ P. Varul, Kull, I. jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010.

⁴⁸ RKTko 3-2-1-40-13.

⁴⁹ P. Varul, Kull, I. jt. Tallinn: Juura 2010.

⁵⁰ RKTko 3-2-1-41-05, p 31.

või kolmanda isiku omi. Üldine lojaalsuskohustus hõlmab endas ka konkurentsikeeldu ning kohustust hoida ärisaladust.⁵¹

Kahju hüvitamise nõude kohaldamise eelduseks on sisesuhtest tuleneva konkreetse kohustuse rikkumise tuvastamine, milleks võib olla näiteks konfidentsiaalsuskeelu rikkumine, raamatupidamise korraldamata jätmine või moonutamine. Kohustuse rikkumise tähendab siis eelkõige olukorda, kus juhtorgani liige ei ole käitunud kooskõlas tema ja äriühingu vahelisest õigussuhtest tuleneva ootusega.⁵² Kohustuse rikkumise mõiste leiame VÕS §-st 100, mis sätestab, et kohustuse rikkumine on võlasuhtest tuleneva kohustuse täitmata jätmine või mittekohane täitmine, sealhulgas täitmisega viivitamine. Seega võib juhtorgani liikme vastutuse küsimus tõusetuda ka tegevusetusega ja vajalike otsuste vastuvõtmisega viivitamise korral. Juhtorgani liikme isikliku vastutuse kohaldamiseks on vajalik ka kahju tekkimine juriidilisele isikule ning põhjuslik seos kahju tekkimise ning juhtorgani kohustuse rikkumise vahel. Kahju saab seejuures olla ainult varaline.⁵³

Sisesuhtest tuleneva kahju hüvitamist saab kohustust rikkunud juhtorgani liikme vastu esitada üldjuhul juriidiline isik oma pädeva organi kaudu, erandjuhtudel võib seda teha ka juriidilise isiku võlausaldaja. Juriidilise isiku pankroti korral saab vastavaid nõudeid esitada üksnes pankrotihaldur. Erandina on võimalik kahju hüvitamise nõuet oma kohustusi rikkunud juhtorgani liikme vastu esitada ka ühingu võlausaldajal, kuid seda vaid juhul, kui võlausaldaja ei saa oma nõuet juriidilise isiku vastu rahuldada juriidilise isiku vara arvelt. Antud erand on siiski pigem teoreetiline laadi, kuna olukord, kus võlausaldaja ei saa oma nõuet juriidilise isiku vara arvelt rahuldada ning on teinud kõik mõistliku, et nõuet realiseerida, on tegemist püsiva maksejõuetusega. Sellisel puhul on juhtorgani liikmetel kohustus esitada pankrotiavaldus ning pankrotimenetluse käigus saab sisesuhtest tulenevaid nõudeid esitada ainult pankrotihaldur.⁵⁴

Juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse kohaldamisel jaguneb tõendamiskoormus selliselt, et osaühing peab nõude maksmapanekul tõendama, et juhatuse liige on rikkunud oma kohustusi ja et just nende rikkumiste tulemusena on osaühingule tekkinud kahju. Seejärel on juhatuse

---

⁵¹ P. Varul, Kull, I. jt. Tallinn: Juura 2010.

⁵² P. Varul, Kull, I. jt. Tallinn: Juura 2010.

⁵³ P. Varul, Kull, I. jt. Tallinn: Juura 2010.

⁵⁴ P. Varul, Kull, I. jt. Tallinn: Juura 2010.

liikmel omakorda võimalus tõendada, et ta on tegutsenud korraliku ettevõtja hoolsusega.⁵⁵ Seega on juriidilise isiku juhtorgani liikme vastu kahju hüvitamise hagi tõendamiskoormus hagejal. Pankrotimenetluses esitab vastava nõude pankrotihaldur, kellel lasub tõendamiskoormis. Kuigi pankrotihalduril on õigus saada pankrotivõlgnikult vajaliku teavet, eelkõige võlgniku vara ja kohustuste kohta, on praktikas oluliseks probleemiks juriidilise isiku raamatupidamisdokumentide puudumine või puudulikus. Esineb ka äriühinguid, kes ei ole oma tegevuse jooksul registrile ühtegi aruannet esitanud, mis kinnitab, et raamatupidamiskohustuse rikkumine on tavapärane.⁵⁶ Seega peab ajutine haldur tuvastama kaudsete tõendite põhjal, milleks võivad olla näiteks pangakonto väljavõtted või Maksu- ja Tolliametile esitatud deklaratsioonid, äriühingu maksejõuetuse põhjuse ja aja või juhtorgani liikme kohustuse rikkumise, mis võib olla äärmiselt keeruline, kui mitte võimatu.

Maksejõuetu äriühingu puhul saab sisesuhtes kohustust rikkunud juhtorgani liikme vastu nõude esitada ainult pankrotihaldur. Seega on antud nõude eelduseks pankroti väljakuulutamine ning pankrotihalduri poolne uurimine tuvastamaks, kas püsivalt maksejõuetu äriühingu juhtorgani liikme tegevuses esineb kuriteo tunnustega tegu või raske juhtimisviga. Pankroti eelmenetluse ajal küll ajutine haldur tuvastab maksejõuetuse põhjuse tulenevalt PankrS § 22 lg 5 kohaselt. Antud arvamus on siiski pealiskaudne, kuna ajutise halduri ülesanne on PankrS § 22 lg 2 p 1 alusel eelkõige välja selgitada võlgniku vara ja kohustused ning kontrollida, kas võlgniku vara katab pankrotimenetluse kulud. Äriühingu juhtorgani liikmete võimalike rikkumiste tuvastamine eeldab pankrotimenetluse algatamist, mille käigus võib teostada ka raamatupidamise erikontrolli, kui raamatupidamise dokumendid seda võimaldavad. Seega võib eeldada, et püsiva maksejõuetuse põhjustanud äriühingu juhtorgani liikme huvi on suunatud eelkõige pankroti eelmenetluse raugemisele, sest selliselt juhul on tal võimalik vältida enda tegevuse uurimist pankrotihalduri poolt pankrotimenetluses.

2.2.3. Juhtorgani liikme vastutus võlausaldajate suhtes

Juriidilise isiku juhtorgani liikme ja kolmandate isikute lepinguvälise kahju hüvitamise kohaldamiseks on vajalik eristada, kas kahju tekitati juriidilise isiku juhtorgani poolt sise- või välissuhtes. Sellest sõltub, milliseid juhtorgani tegusid loetakse tema enda omaks ja milliseid

---

⁵⁵ RKTko 3-2-1-197-13 p 14.

⁵⁶ O. Lukason. 2010, lk 36.

juriidilise isiku omaks, antud eristamisest sõltub ka asjaolud, kelle vastu võib juriidilise isiku võlausaldaja oma nõude esitada. Antud olukorras on oluline välja selgitada, kas juhtorgani liige tegutses juriidilise isiku huvides, ehk kas täitis sisesuhtest tulenevat kohustust.⁵⁷ Eelneva analüüsi käigus selgus, et sisesuhtes kohustust rikkunud juhtorgani liikme vastu saavad võlausaldajad kahjunõude esitada ainult väga erandlikul juhul ning seda alles siis, kui nad ei saa oma nõudeid rahuldada juriidilise isiku vara arvelt. Sõltuvalt sellest, kas juhtorgani liige põhjustas kahju sise- või välisuhtes, on tingitud ka see, kas võlausaldaja saab esitada nõude juhtorgani liikme otsevastutuse korras või saab ta nõuda kahju hüvitamist juriidilisele isikule, mitte endale.⁵⁸

Välissuhte puhul on oluline välja tuua, et kuigi juriidilise isiku ja juhtorgani vahelises sisesuhtes võivad olla lepinguga või põhikirjaga määratud piirangud, ei oma see rolli juhtorgani liikme organisatsioonivälise käitumise suhtes. Juhtorgani liikme poolt tehtud volituse piire ületavad tehingud on kolmandate isikute suhtes kehtivad, kui just kolmas isik teadis, et juhtorgani liige volitusi ületas või juhtorgani liige ning kolmas isik teevad koostööd juriidilisele isikule kahju tekitamiseks. Ehk mitte igasugune juhtorgani liikme tegevus ei ole omistatav juriidilisele isikule, vaid ainult see, mis tuleneb juhtorgani liikme ülesannetega juriidilise isiku ees.⁵⁹ Sellest saab järeldada ka seda, et teatud rikkumiste korral võib tekkida juriidilise isiku juhtorgani liikmel otsevastutus juriidilise isiku võlausaldajate ees. Vastutuse aluseks on sellistel puhkudel võlaõiguslik deliktiõigus, mille kohaselt võib juriidilise isiku juhtorgani liige vastutada juriidilise isiku võlausaldaja ees, kui on toime pannud õigusvastase teo. Selleks võib olla seaduses sätestatud kohustuse rikkumine, mida juriidilise isiku juhtorgani liige oli võimalik ja pidi täitma isiklikult selleks, et võlausaldajal ei tekiks kahju.⁶⁰

Kohtupraktikas on juriidilise isiku juhtorgani liikme otsevastutust kinnitatud ka lepingueelsete läbirääkimiste puhul, mitte ainult isikute, kelle nimel läbirääkimis peetakse, vaid ka nende esindajatele või muudele lepingueelsetest läbirääkimistest osavõtvate isikute suhtes. Sellisel puhul ei põhine nende vastutus mitte üldisel võlaõigusseaduse kahju hüvitamise instituudil vaid deliktiõiguslikul alusel. Eelkõige saab vastutusest rääkida juhul, kui teisel poolel on konkreetse

---

⁵⁷ K. Saare. Esindusorgani Liikme Käitumise Omistamisest Eraõiguslikule Juriidilisele Isikule Seoses Vastutuse Küsimusega. *Juridica* X/2003.

⁵⁸ P. Varul, Kull, I. jt. Tallinn: Juura 2010.

⁵⁹ K. Saare, 2003.

⁶⁰ RKTko 3-2-1-150-09, p 11.

lābirāākimisi pidanud isiku vastu eriline usaldus, mis võib tuleneda näiteks tema ametiseisundist lābirāākimistel osalevas āriūhingu või kui tema majanduslikud huvid kattuvad āriūhingu huvidega.⁶¹

Õiguslalases erialakirjanduses on peetud võimalikuks juhtorgani liikme otsevastutuse realiseerumist juhul, kui juhtorgani liikme õigusvastane käitumine tekitab kahju kolmandate isikute absoluutse iseloomuga õigushüvedele, ning ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab vastavalt seadusele. VÕS § 1045 lg 1 alusel on selliseks kahjuks näiteks kannatanule surma või kehavigastuste põhjustamine.⁶²

Kohtupraktikas on enim selgitatud juriidilise isiku juhtorgani otsevastutuse tekkimise alust, milleks on pankrotiavalduse esitamise kohustuse rikkumine või sellega viivitamine⁶³. Antud kohustus on sätestatud TsÜS §-is 36, mille kohaselt peavad juriidilise isiku juhtorgani liikmed või seda asendava organi liikmed esitama pankrotiavalduse, kui on ilmne, et juriidiline isik on püsivalt maksejõuetu. Äriseadustikust leiame erinormid, mis on samasisulised osaühingu ja aktsiaseltsi kohta. ÄS § 180 lg 5¹ ja ÄS § 306 lg 3¹ täpsustavad, et pankrotiavaldus tuleb esitada hiljemalt 20 päeva möödudes püsiva maksejõuetuse tekkimisest. Siiski ei ole antud meede olnud võlausaldajate jaoks lihtsaks vahendiks juriidilise isiku juhtorgani liikmete vastu nõuete makspanekuks. Tegemist on võlaõigusliku deliktilise vastutusega, sellest tulenevalt peab hageja tõendama kohustust rikkunud juriidilise isiku juhtorgani teo, kahju, põhjusliku seose kostja teo ja kahju vahel ning teo õigusvastasuse. Kahju hüvitamise põhimõtetest lähtuvalt saab võlausaldaja nõuda sellise kahju hüvitamist, mida juhtorgani liige põhjustas pankrotiavaldusega viivitamise eest. Pankrotiavalduse õigeaegne esitamine āriūhingu püsiva maksejõuetuse korral kaitseb võlausaldajaid kahte liiki kahju eest. Esiteks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama osaühingu vara võimalikult suures ulatuses säilimise ning seelābi võlausaldajate nõuete võimalikult suures ulatuses rahuldamise. Teiseks peab pankrotiavalduse õigeaegne esitamine tagama seda, et sisuliselt maksejõuetu āriūhing ei osaleks edasi majandustegevuses, mille käigus tekkivaid kohustusi ta täita ei suuda.⁶⁴ Vara võimalikult suures ulatuses säilimine kaitseb āriūhingu vana võlausaldajat, ehk neid kelle nõue oli olemas maksejõuetuse tekkimise hetkel. Sellisel juhul on võlausaldajal õigus esitada āriūhingu juhtorgani liikme vastu nõue

---

⁶¹ RKTko 3-2-1-62-13, p 16.

⁶² K. Saare, 2003.

⁶³ Näiteks lahendites RKTko 3-2-1-45-03 ja RKTko 3-2-1-150-09.

⁶⁴ RKTko 3-2-1-188-12, p 12.

kvoodikahju hüvitamiseks. Mille suuruse arvutamiseks tuleb diferentsihüpoteesi põhjal välja selgitada, kui suures summas oleks õnnestunud vastava võlausaldaja nõuet rahuldada pankrotivalduse õigeaegsel esitamisel ning võrrelda seda tegelikult hüvitamisele kuuluva summaga. Kvoodikahju arvutamise aluseks oleva nõude rahuldamise hüpoteetilise ulatuse hindamiseks on vaja välja selgitada: millal tekkis ühingu maksejõuetus ning milline oli ühingu varade ja kohustuste täpne maht pankrotiavalduse esitamise kohustuste tekkimise hetkel. Teiseks pankrotiavalduse õigeaegse esitamise eesmärgiks on vältida usalduskahju tekkimist, mis esineb siis, kui maksejõuetu äriühing jätkab majandustegevust ning sõlmib uusi lepinguid. Uuele võlausaldajale tekitatud kahju puhul võiks rääkida usalduse kuritarvitamisest, mis ei ole seotud tavapärase äririski kandmisega. ⁶⁵

Isegi kui võlausaldaja suudab tuvastada juriidilise isiku püsiva maksejõuetuse hetke ning tõendada ka juhtorgani liikme vastutuse, ei pruugi hüvitusel olla praktilist väärtust, arvestades tõendite kogumisele ja kohtumenetluse kulunud aega ning ressursi.

2.2.2. Juhtorgani liikme täiendav vastutus raugemise korral

Pankroti eelmenetluse perioodil võib tõusetuda juhtorgani liikme vastutus, kui ajutine haldur märgib enda aruandes maksejõuetuse tekkimise põhjuseks, et selleks võib olla kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu asjaolu, tulenevalt PankrS § 22 lg-st 5. Kuriteo tunnustega teo kahtluse korral on ajutisel halduril või kohtul kohustus PankrS § 28 lg 1 kohaselt sellest teavitada prokuröri või politseid kriminaalmenetluse alustamise otsustamiseks. Raske juhtimisvea puhul märgib kohus seda maksejõuetuse põhjusena lahendis, vastavalt PankrS § 28 lg-e 2, mis täpsustab, et raskeks juhtimisveaks loetakse füüsilisest isikust võlgniku või juriidilisest isikust võlgniku juhtorgani liikme poolt oma kohustuse rikkumist tahtlikult või raske hooletuse tõttu. Praktikas omab see tähtsust ainult juhul, kui pankrotiavalduse menetlus ei raue ning kohus kuulutab välja juriidilise isiku pankroti, mis on võimalik juhul, kui keegi rahastab pankrotimenetlust.

Juhtorgani liikme vastutuse seisukohast on PankrS § 30 lg-e 3 näol tegemist mõnevõrra erandliku sättega. Nimelt on antud sätte alusel võimalik raugemise vältimiseks kohtu deposiiti makse teinud isikul nõuda selle summa hüvitamist isikutelt, kes on oma kohustusi rikkudes

---

⁶⁵ L. Tolstov. Tort Liability of the Director to Company's Creditors, lk 72. Väitekiri – Tartu: 2015. – Arvutivõrgus: http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/45602/tolstov_leonid.pdf?sequence=1 (19.04.2015)

jätanud pankrotiavalduse õigeaegselt esitamata. Normi grammatilisel tõlgendamise võib järeldada, et piisab üksnes kohustuse rikkumise fakti tõendamisest, mille tõendamise koormus on juhtorgani liikmelt kahju hüvitamise nõudega võrreldes kergem. Siiski eeldab antud normi rakendamine deposiidi maksmist ning pankrotiavalduse esitamise hilinemise fakti tõendamist. Pankroti eelmenetluses teeb seda ajutine haldur oma aruandes, kuid tihti on see jäänud üldsõnaliseks ning vastavalt PankrS § 30 lg-e 3 viimase lause kohaselt võib isik, kelle vastu kõnealune nõue esitatakse vaidluse korral tõendada, et ta ei ole pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmisega oma kohustusi rikkunud. Püsiva maksejõuetuse hetke võib praktikas olla üsna keeruline määratleda, sest isegi majandusteaduses välja töötatud pankroti prognoosimise mudelid on üksnes abistava meetodina teiste argumentide kõrva ning oluline on ka jälgida, et antud mudel oleks kohaldatav ka Eesti oludele. Eesti pankrotihaldurite praktikas kasutatava Altman „Z-skoori“ kohta on Riigikohus öelnud, et antud mudel arvestab Ameerika Ühendriikide majandus- ja ärikeskkonda ning pankrotiõigust, mille lähteandmete hulka kuulub ka äriühingu osade või aktsiate turuväärtus, mida börsil noteerimata äriühingu puhul on ilmselt väga keeruline tuvastada kui mitte võimatu, seega on Altmani „Z-skoori“ kohandamine Eesti oludes problemaatiline.⁶⁶

Praktikas on pigem erandlikud olukorrad, kus võlausaldajad kohtu määratud deposiidi tasuvad ning on nõus rahastama ka edasist menetlust. Isegi, kui võlausaldaja tasub kohtu määratud deposiidi ning tal õnnestub see PankrS § 30 lg-e 3 kohaselt kohustust rikkunud juriidilise isiku juhtorgani liikmelt välja nõuda, eeldab edasine menetlus ikkagi rahalist panustamist: juhtorgani liikme süü tõendamiseks või tagasivõitmise hagi esitamine eeldab kohtumenetluse kulude kandmist. Olenevalt muidugi võlausaldaja kahju suurusest, kuid enamasti loobuvad võlausaldajad majanduslikel kaalutlustel kirjeldatud teekonna ettevõtmisest. Lihtsam on edaspidi kahjusid vältida ning pühendada aega ja ressursi pigem tulutoovasse tegevusse, kui raisata aega ja raha ebakindla kohtumenetluse peale.

2.2.3. Juhtorgani liikme kohustuse rikkumise tõendamine

Kuigi kehtivas õiguses on võlausaldajal kasutada erinevaid õiguskaitsevahendeid oma kohustusi rikkunud juriidilise isiku juhtorgani liikme vastutuse realiseerimiseks, ei ole see praktikas tihti õnnestunud. Majanduslike protsesside puhul on tihti põhjuslikkuse ahelad keerulised ning raskesti jälgitavad ning Riigikohtu praktika viitab väga piiratud võimalusele

---

⁶⁶ RKKKo 3-1-1-49-11, p 20.

nõuda juriidilise isiku juhtorganilt kahju hüvitamist. Seega on nõuete maksmapanek praktikas üsna raske ulatuslike tõendamiskoormise kui ka vastutuse õiguslike eelduste omavahelise keerukate seoste tõttu.⁶⁷ TsMS § 230 lg 1 alusel peab kumbki pool hagimenetluses tõendama neid asjaolusid, millele tuginevad tema nõuded ja vastuväited, kui seadusest ei tulene teisiti. Pooled võivad kokku leppida tõendamiskoormise jaotuse erinevalt seaduses sätestatust ja selle, millised on tõendid, millega mingit asjaolu võib tõendada, kui seadusest ei tulene teisiti. Tõendamiskoormuse üleminek teisele poolele saab tuleneda vaid seadusest või poolte kokkuleppel.⁶⁸

Juhtorgani liikme vastutuse kohaldamine eeldab maksejõuetuse tekkimise aja ning põhjuste tuvastamine pankroti eelmenetluse käigus. Juhul, kui ajutisel halduril ei ole õnnestunud vajalikke dokumente saada ning tema arvamus on pelgalt hinnanguline, võib võlausaldajaid mõista, kui nad ei soostu edasisse menetlusse aega ja ressursi panustama, kuna tulemus on ebakindel. Seda eriti juhul, kui edasine menetlus eeldab raugemise vältimiseks kohtu määratud summa maksmist deposiiti, isegi kui võlausaldaja võib PankrS § 30 lg 3 kohaselt nõuda deposiiti makstud summa hüvitamist pankrotiavalduse õigeaegse esitamisega viivitanud isikult. See eeldab vastavate asjaolude tõendamist, mis on täielikult kohustust rikkunud juhtorgani liikme mõjusfääris ja millega on juhtorgani liikmel väga lihtne enda huvides manipuleerida. Teisalt loob see olukorra, kus suuremate kuritarvituste puhul ei ole võimalik juhtorgani liiget tsiviilõiguslikult vastutusele võtta, kui ta on eelnevalt raamatupidamisdokumendid hävitanud või raamatupidamine on üldse korraldamata. Eeltoodust lähtudes saab järeldada, et võlausaldajate võimetus deliktilisi nõudeid juhtorgani liikmete vastu kohtulikult maksmata, on majanduskäibes ulatuslik probleem.⁶⁹

Tulenevalt eeltoodust võib väita, et võlausaldajate huvide kaitseks on õiguskaitsevahendid olemas, kuid nende realiseerimine on praktikas pigem erandlik. Takistuseks saab võlausaldajal lasuv tõendamiskoormus: ühelt poolt on suurem osa tõendamiseks vajalikest andmetest kohustust rikkunud juhtorgani liikme valduses ning andmed on kergelt endale soodsas suunas manipuleeritavad. Teisalt on maksejõuetuse hetke määratlemine keeruline ja kohati isegi subjektiivne ning seosed majanduslike protsesside vahel raskesti jälgitavad ja komplitseeritud.

---

⁶⁷ M. Vutt 2008, lk 19.

⁶⁸ RKTko 3-2-1-177-14, p 10.

⁶⁹ L. Tolstov. 2015, lk 72 – 73.

Antud juhul tuleb arvestada ka asjaoluga, et enamasti on võlausaldajaks juriidilisest isikust äriühing, kes analüüsib aja ja rahalise ressursi kulu kohustust rikkunud juriidilise isiku juhtorgani vastu hagi esitamise ja juba kannatatud kahju vahel. Majanduslikult kalkuleeriv võlausaldaja lähtub hagi esitamisel tulemuse ettenähtavusest, kui tulemus on ebaselge, ei pruugi hagi esitamine olla majanduslikult mõistlik, kuigi võivad esineda hagi rahuldamise alused. Arvestades antud hagi keerukust ning tõendamiskoormist, on ilmselt enamus juhtudel majanduslikult otstarbekam võlausaldajal nõudest sootuks loobuda, kui panustada rohkelt ressursi menetlusse, mille tulemus on, arvestades senist kohtupraktikat, vägagi ebakindel. Tulenevalt eeltoodust võib mõista ka võlausaldajate passiivsust pankroti eelmenetluse raugemise vältimiseks määratud summa maksmist kohtu deposiiti, kui selle summa hilisem tagasisaamine on ebakindel.

2.3. Muud raugemist soodustavad põhjused

2.3.1. Pankrotimenetluse kulud

Pankrotimenetlusega nagu ka teiste menetlustega kaasnevad kulud ning maksejõuetuse avalikul ja ettenähtud korra kohasel menetlusel on need vältimatud.⁷⁰ Tõhusa maksejõuetuse menetluse oluline külg on kiirus, efektiivsus ja kulutõhusus, mis kataks kõik menetluse etapid. Seega on maksejõuetusõiguse kujundamisel oluline vältida olukorda, kus menetluskulud koormavad pankrotiasja lahendamist viisil, mis heidutab võlausaldajaid, takistab menetluse alustamist ja põhieesmärkide saavutamist. Eriti oluline on see väike ja keskmise suurusega äriühingute maksejõuetusmenetluste puhul.⁷¹ Ebaefektiivne ja kallis maksejõuetusmenetlus vähendab menetluse avalikku usaldusväarsust ning on mitteaktsepteeritavaks vahendiks antud probleemi lahendamisel.⁷² Pankrotiavalduse menetluse raugemine sõltub aga otseselt kulude katmisest, kui pankrotivara on ebapiisav ning kohtu määratud summat deposiiti ei maksta, lõpetatakse ka menetlus.

Pankrotimenetluse kulud on PankrS § 150 lg 1 kohaselt: menetluskulud, ajutise halduri tasu, halduri tasu, pankrotitoimkonna liikmete tasu, ajutise halduri tehtud vajalikud kulutused oma ülesannete täitmiseks ja PankrS § 11 või § 30 alusel kohtu deposiiti makstud summa. Sama paragrahvi lg 2 kohaselt tasutakse pankrotimenetluse kulud pankrotivarast, kui pankrotiavaldus rahuldatakse või pankrotimenetlus lõpetatakse kompromissiga. Juhul, kui kohus jätab võlausaldaja pankrotiavalduse rahuldamata või läbi vaatamata, samuti kui menetlus lõpetatakse seetõttu, et võlausaldaja oma pankrotiavaldusest loobub, hüvitab pankrotimenetluse kulud võlausaldaja PankrS § 150 lg 3 kohaselt. Raugemise korral otsustab kohus pankrotimenetluse kulude jagamise asjaolude kohaselt tulenevalt PankrS § 150 lg 4 alusel. Menetluskuludeks peetakse PankrS § 150 lg 1 p 1 tähenduses kulusid, mis tulenevad kohtu tegevusest pankrotiasja lahendamisel, näiteks menetluse alustamise riigilõiv ja asja läbivaatamise kulud.⁷³

Liiga kõrged pankrotimenetluse kulud on üheks pankroti eelmenetluse raugemise otseseks põhjuseks – isegi kui äriühingu juhtorgani liige esitas pankrotiavalduse õigeaegselt, ei pruugi

---

⁷⁰ K. Kerstna-Vaks. Pankrotimenetluse kulud – vältimatu osa pankrotimenetlusest. *Juridica* VI/2008.

⁷¹ United Nations Commission on International Trade Law. *Legislative Guide on Insolvency Law*, lk 63. New York: 2005.

⁷² K. Kerstna-Vaks. 2008, lk 390.

⁷³ K. Kerstna-Vaks. 2008, lk 392.

võlgniku olemasolevatest varadest jätkuda pankrotimenetluse kuludeks. Seda eriti mõne väiksema äriühingu puhul, mille majandustegevuse eripära ei eelda suurt kapitalimahtu.

Õiguslalases erialakirjanduses on viidatud pankrotimenetluse ebaefektiivsusele: liiga suurte kuludega saavutatakse minimaalne tulemus. Maksejõuetus on majanduslik probleem ning selle lahendamisel peaks lähtuma majanduslikest meetmetest. Majandus on oma olemuselt isereguleeriv süsteem ning selle mõjutamine õiguslike vahenditega on võimalik ainult teatud piirini. Pankrotimenetluse eesmärgiks on kujunenud pigem menetluslikud aspektid ning tõeline eesmärk – võlausaldajate nõuete rahuldamine on jäänud teisejärguliseks. Pankrotimenetluse põhimõtete kohaselt rahastatakse menetlus võlgniku vara arvelt, kuid isegi kui võlausaldaja nõue rahuldatakse maksimaalselt, kannab ta ikkagi pankrotimenetlusega kahju. Milleks võivad olla lähetuskulud, kaotatud tööaeg, õigusabi kulud ning saamata jäänud intress pankrotimenetluse perioodi eest. Seega kannaks võlausaldaja kahju igal juhul, sõltumata oma nõude realiseerimisest pankrotimenetluses. Probleemi põhiolemuseks on menetluse liiga hiline alustamine, enamasti siis, kui varast midagi alles ei ole. Samas puudub menetluse õigeaegse alustamise vastu huvi ka võlgnikul, kuna tema ei saa pankrotivarast ümberjaotavast ressursist osa.⁷⁴ Võlgniku seisukohast võib-olla mõistlikum üritada maksejõuetut äriühingut päästa viimase hetkeni, selmet et esitada õigeaegselt pankrotiavaldus ning kaotada oma tööga saavutatud vara realiseerimine pankrotimenetluses, millest suur osa võib kuluda menetluskulude katmiseks. Pankrotimenetluses on lävi, millest hakkab menetluskuludest ja halduri tasust midagi ka võlausaldajate nõuete rahuldamiseks midagi üle jääma küllalt kõrgel. Praktikast rakendub sageli põhimõte „nii palju, kui raha ja muud vara on, nii palju ka menetlusele kulub“.⁷⁵ Lähtudes eeltoodust võib väita, et nii võlausaldajate kui võlgnike jaoks on kehtiv pankrotimenetlus majanduslikult ebaefektiivne, sellest tulenevalt esitatakse ka pankrotiavaldused liiga hilja. Siinkohal ei maksa unustada, et ka võlausaldaja võib esitada pankrotiavalduse, kuid ilmselt loodab temagi, et võlgnikus lepingupartneriga laheneb ning võlausaldaja pankrotiavalduse esitamine on viimane lahendus.

Ühelt poolt on ebaefektiivse pankroti eelmenetluse raugemise tulemuseks olukord, mis soodustab ahelreaktsioonina käitumist, kus maksejõuetu juriidilise isiku juhtorgani liikmed seavad eesmärgiks menetluse raugemise. Sest selle tulemusena jäetakse maksejõuetuse

---

⁷⁴ P. Manavald. Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökonoomika prisma. *Juridica* VI/2008

⁷⁵ M. Vutt. 2008, lk 15.

põhjusele ja võimalikele juhtimisvigadele või kuriteole õiguslik hinnang andmata, mis vabastab juhtorgani liikmed vastutusest rikkumiste eest.

Teisalt loovad liiga kõrged menetluskulud olukorra, kus eelkõige väike või keskmise suurusega äriühingu juhtorgani liige ei ole motiveeritud õigeaegsest pankrotiavalduse esitamisest, kuna enamus, kui mitte kogu äriühingu vara läheb sisuliselt menetluskulude katteks. Kuluka pankrotimenetluse vältimiseks võivad raskustes oleva väike või keskmise suurusega äriühingute juhtorgani liikmed pankrotiavalduse esitamise asemel üritada toimivat ettevõtet päästa viimase hetkeni või otsustada nii öelda „kodukootud“ pankrotimenetluse kasuks, milleks on ettevõtte varjatud üleminek. Oluline on siinkohal rõhutada, et taolises olukorras juhtorgani liige võib siiralt uskuda, et majandustegevus on jätkusuutlik ning uues äriühing on võimalik kasumlikult jätkata, mille arvelt oleks võimalik võlausaldajate nõudeid täita.⁷⁶

M. Vutt ja Justiitsministeeriumi⁷⁷ on avaldanud arvamust, et pankrotimenetluses võib toimuda pankrotivara teatav kuritarvitamine pankrotihalduri poolt. Sama kahtluse püstitamist võib näha ka M. Raski sõnavõtus, kui ta uue pankrotiseaduse eelnõu menetlemisel detsembril 2002. aastal Riigikogus peetud ettekandel ütles: „Teise punktina tahaksin rõhutada eelnõu korrastavat mõju pankrotimenetluse kulude hüvitamise põhimõtetes. Sellega peaksid lõppema jutud, et pankrotimenetlust tuleb pidada täpselt nii kaua, kuni pankrotihalduril on võimalik sellest pankrotipesast raha saada. /.../ Kümme aastat meie pankrotimenetluse rakendamist on näidanud, et praegune rõhuasetus - pankrotistunud ettevõtte, äriühingu likvideerimine iga hinna eest - on viinud selleni, et pankrotihaldur mõtleb esimeses järjekorras nagu raisakotkas, kuidas saaks sealt kõigepealt oma raha kätte, ja ta menetleks seda pankrotipesa täpselt niikaua, kuni sealt on võtta veel vara pankrotihaldurile, tähendab töötasusid raamatupidamistoimkonnale, kõigele sellele.“⁷⁸ Kahjuks nähtub M. Vutti pankrotimenetluse raugemise kohtupraktika analüüsist, et pankrotimenetluse kulude hüvitamisega kaasnevad probleemid on veel tänagi aktuaalsed. Õigusalas esialakirjanduses on esitatud seisukoht, et tegemist on süsteemse puudujäägiga, kui pankrotimenetluse kulud kantakse pankrotivara arvelt. Kõik pankrotimenetlused ei ole haldurile tulusad ning sellest tulenevalt pühendatakse vähem

---

⁷⁶ Y. Rotem, lk 7. 2013.

⁷⁷ Väljatöötamiskavatsus. Maksejõuetusajade menetlemise keskuste loomine ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmine. - Justiitsministeerium 2012. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#1kVWp744> (28.04.2015)

⁷⁸ Pankrotiseaduse eelnõu (1085 SE) esimese lugemise stenogramm. 4.12.2002. – Arvutivõrgus: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/200212041300#PKP-2000009379> (26.04.2015)

ressurssi menetlusse, kus varad puuduvad või on neid minimaalselt ning tasakaalustatakse saamata jäänud tasu pankrotimenetluse arvelt, kus pankrotivara on nii-öelda „rikkalik“⁷⁹

Tulenevalt eeltoodust võib asuda seisukohale, et üheks pankrotiavalduste raugemise otseseks põhjuseks võib pidada pankrotimenetluse kulude katmise põhimõtteid. Majanduslikku kasu ei saa formaalse pankrotimenetluse läbimisel ei võlausaldaja ega võlgnik. Majanduslik kasu on aga pankrotimenetluse materiaaloiguslik eesmärk ning võib järeldada, et pankrotiavalduste raugemine on vähemalt osaliselt tingitud sellest, et pankrotiseadus ei suuda enamuses juhtudel täitsa seaduses sätestatud eesmärke.⁸⁰

Pankrotiseaduse põhimõtte kohaselt kaetakse pankrotimenetluse kulud võlgniku vara arvelt. Siiski on erand, kus seda teeb riik. Kohus võtab kehtiva seaduse kohaselt võlgniku pankrotiavalduse menetlusse, hoolimata sellest, kas võlgniku varad katavad menetluseks vajalikud kulud või mitte. PankrS § 23 lg 4 kohaselt hüvitatakse sellisel juhul ajutise halduri kulud riigi vahenditest, kuid mitte rohkem, kui 397 euro väärtuses. Näiteks Austrias võib kohus võlgniku pankrotiavaldust menetlusse mitte võtta, kui võlgniku varadest ei jätku isegi pankrotimenetluse kulude katmiseks. Poolas on kohus kohustatud jätma kõrvale võlgniku pankrotiavaldus, kui võlgniku varad ei kata pankrotimenetluse kulusid.⁸¹ Sisult sama säte on olemas ka Saksa pankrotiseaduses, mille kohaselt ei algata kohus võlgniku avalduse alusel menetlus juhul, kui võlgnikul puudub vara ja keegi ei ole tasunud menetluskulude ettemaksu. Eesti regulatsioon võib ohustada ajutise halduri sõltumatust, kuna oma töö eest õiglast tasu saamata, ei pruugi haldur olla oma töös piisvalt põhjalik.⁸²

Võib väita, et sisuliselt pakub riik sellise regulatsiooniga tasuta likvideerimisteenust, kuna harva tasutakse pankroti eelmenetluse raugemise vältimiseks kohtu deposiiti määratud summa. Pankrotimenetluse läbiviimiseks vahendid puuduvad ning kohus lõpetab menetluse. Ühest küljest on maksejõuetute äriühingute eksisteerimine oht majanduskäibele ning nende äriregistrist eemaldamine põhjendatud. Teisalt on, aga uue äriühingu asutamine väga lihtne, nii, et maksejõuetute äriühingute eemaldamine majanduskäibest ei mõjuta lõpptulemust, kui

---

⁷⁹ G. van Dijck. 2014, lk 138.

⁸⁰ P. Manavald. Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimustes. Juridica II/2005

⁸¹ Restructuring & Insolvency Guide For Europe and the Middle East. Baker & McKenzie. 2011. – Arvutivõrgus: <http://www.bakermckenzie.com/files/Publication/ed7bd346-aed6-4eae-8f0f-55977130ae8d/Presentation/PublicationAttachment/3712382f-1559-4da6-b3ab-60eced73737/BKZurichRestructuringGuideEME11.pdf> (2.05.2015)

⁸² K. Kerstna-Vaks. 2008.

maksejõuetuid äriühinguid lisandub samas mahus juurde. Mõistlikum oleks ilmselt loobuda võlgniku pankrotiavalduse menetlusest, kui võlgniku varast ei jätku menetluskulude katmiseks ning mitte raisata maksumaksja raha äriühingute likvideerimisteenuse pakkumisele.

2.3.2. Ajutise halduri motiveeritus

Ajutise halduri tasu probleem on leidnud kajastust ka õigusosalases erialakirjanduses, mille kohaselt oli 1990. aastate Eestis levinud arusaam, et pankrotimenetluse raugemisel ei peagi ajutine haldur alati tehtud töö eest tasu saama. Võis esineda ka juhtumeid, kui menetlusega seotud hädavajalikud kulutused pidi ajutine haldur ise hüvitama.⁸³ Kuigi alates 2006. aastast alates kehtib olukord, kus võlgniku pankrotiavalduse raugemisel, hüvitatakse ajutise halduri tasu ja kulutused riigi vahenditest, ei ole see lahendus parandanud menetluse kvaliteeti ega vähendanud raugemiste arvu. Ilmselt ei ole PankrS § 23 lg-s 4 sätestatud riigi vahenditest maksimaalselt hüvitatav summa ajutisele haldurile piisavalt motiveeriv. Kindlasti on ka pankrotihaldureid, kes hoolimata võimalusest, et suur osa nende tööst võib jääda tasustamata, täidavad oma seadusest tulenevaid kohustusi hoolsalt. Magistritöö autor julgeb kahelda ka, kas riigi vahenditest ajutisele haldurile suurem tasu maksmine ja kulutuste hüvitamine kuidagi pankrotiavalduste raugemiste hulka mõjutaks, kui see ei hakka olema just samas määras, mis on kohtu poolt määratav deposiit raugemise vältimiseks. Samas on see tegevuse, mitte tulemuse motivaator.

Lisaks tuleb arvestada ka ajutise halduri motiveeritust äriühingu maksejõuetust põhjalikult uurida, kui pankrotivara sisuliselt puudub. Vastavalt PankrS § 23 lg 4 kohaselt määratakse ajutise halduri tasu ja hüvitatavad kulutused riigi vahenditest. Ajutise halduri tunnitasu ülemmääraks on § 23 lg 3 kohaselt sätestatud 96 eurot ning lg 4 viimase lause kohaselt ei hüvitata ajutise halduri tasu ja kulutusi suuremas summas kui 397 eurot. Kui arvestada ajutise halduri töötunni hinnaks 96 eurot ning olukorras, kus maksejõuetul äriühingul vara puudub, saab ajutine haldur arvestada 397 euro suuruse tasuga, mis katab ajutise halduri umbes nelja töötunni mahu, mille eest tuleb katta bürookulud. PankrS § 22 lg 2 kohaselt on tal kohustus selgitada välja võlgniku vara, kohustused ja võlgniku vara puudutavad täitemenetlused, mis praktikas tähendab päringute saatmist maksuametile, erinevatele registritele ning krediitiasutustele. Lisaks eeltoodule peab ajutine haldur antud aja raames tuvastama ka maksejõuetuse põhjuse: kas oli selleks kuriteo tunnustega tegu, raske juhtimisviga või muu

---

⁸³ K. Kerstna-Vaks. 2008.

asjaolu, eelduslikult määrab kindlaks ka maksejõuetuse tekkimise aja ning koostab aruande kohtule esitamiseks. Lähtudes töö mahust, mis ajutisel halduril igal juhul tuleb teha, võib eeldada, et ajutine haldur ei olegi motiveeritud põhjalikumalt süvenema maksejõuetu äriühingu detailidesse ning tema hinnangud on pealiskaudsed ja formaalsed. Õigusosalases erialakirjanduses on esitatud seisukoht, et tegemist on süsteemse puudujäägiga, kui pankrotimenetluse kulud kantakse pankrotivara arvelt. Kõik pankrotimenetlused ei ole haldurile tulusad ning sellest tulenevalt pühendatakse vähem ressursi menetlusse, kus varad puuduvad või on neid minimaalselt ning tasakaalustatakse saamata jäänud tasu pankrotimenetluse arvelt, kus pankrotivara on nii-öelda „rikkalik“⁸⁴. Seega võib väita, et tõenäoliselt ei ole ajutine haldur väga põhjalikult asjaoludesse süvenenud, kui on juba algselt selge, et pankrotiavalduse menetlus raugneb. Sellega seoses väheneb menetluse kvaliteet ning võib eeldada, et saamata jäänud tasu korvatakse pankrotimenetluse arvelt, kus pankrotivara väärtus on suur.

Võib püstitada ka küsimuse, kas ajutine haldur võiks ise kohtu määratud deposiidi tasuda, vältimaks raugemist ning jätkamaks menetlust, kui ta aruande koostamise käigus tuvastab, et esinevad väga selged tagasivõitmise alused pankrotivara suhtes? Pankrotiseadusest otseselt vastavat keeldu ei nähtu ning PankrS § 29 lg 3 kohaselt võib kohtu määratud deposiiti maksta ka kolmas isik, miks mitte ajutine haldur ise. Teisalt võib olukorras, kus ajutine haldur ise menetluse jätkamiseks kohtu määratud deposiidi tasub, tekkida küsimus halduri sõltumatusel: pankrotiõiguse printsiipide kohaselt peab haldur olema sõltumatu nii võlgnikust ja võlausaldajatest ning samal ajal tagama mõlema poole huvid. Kuna tegemist on menetlusliku küsimusega, mis allub kokkuvõttes kohtu järelevalvele, ei pruugi ajutise halduri poolt deposiidi tasumine ja halduri sõltumatus põhjustada konflikti. Käesoleva teema püstitus on suuresti ainult teoreetilist laadi, autoril puuduvad andmed, et sellist olukorda oleks praktikas esinenud ning vaevalt, et seda ka juhtub. Suure tõenäosusega, ei oleks haldurid valmis enda rahaga pankrotimenetluses raames riskima. Kuid kindlasti vääriks antud teema sügavamat käsitlust.

Pankrotimenetluse algatamise seisukohast on oluline efektiivne pankroti eelmenetlus. See ülesanne on eelkõige eelmenetlust läbiviival ajutisel halduril, kelle kohustuseks on muu hulgas tuvastada maksejõuetuse põhjus ning anda hinnang, kas maksejõuetuse põhjuseks võis olla kuritegu või raske juhtimisviga. Ebaühtlane tasustamine erinevate pankrotimenetluste puhul võib luua olukorra, kus pankrotihaldur kompenseerib suurema pankrotivara arvelt saamata

---

⁸⁴ G. van Dijck. 2014, lk 138.

jäänud tasu ning see ei ole kindlasti kooskõlas pankrotimenetluse eesmärkide ja võlausaldajate huvidega. Samas ei saa ka eeldada, et haldur täidab oma kohustusi ilma tasu saamata, ning menetluse raugemisel makstav tasu ei ole ilmselgelt motiveeriv, kui arvestada halduri kohustuste mahtu ning pankrotiavalduse menetluse raugemise puhul makstavat tasu suurtust. Võib nõustuda, et tegemist on süsteemi, kus menetluskulud kaetakse võlgniku vara arvelt, negatiivse poolega, mille lahendamine eeldab pankrotiavalduste raugemise puhul teistsuguseid rahastamise põhimõtteid. Üheks lahenduseks võib olla riiklikult rahastatava institutsiooni loomine, kes tegeleks varatute äriühingute pankrotimenetlusega.

2.3.3. Osakapital ja äriühingu asutamine sissemakset tegemata

Äriühingu piiratud vastutuse kontseptsiooni kohaselt vastutab osaühing võlausaldajate suhtes üksnes ühingu varaga, ehk osanikud saavad osaühingu puhul piirata oma vastutusriski sissemaksega. Antud kontseptsioonist lähtuvalt ei vastuta füüsiline isik osaühingu võlausaldaja ees oma isikliku varaga. Seega peab õiguskord kandma hoolt selle eest, et osaühingu ühinguvara omaks teatud minimaalset koosseisu ja et see koosseis säiliks vähemalt minimaalses kohustuslikus mahus.⁸⁵ ÄS § 136 sätestab osakapitali minimaalseks suuruselt vähemalt 2500 eurot. Antud kapitali näol on tegemist summaga, mida ühingu olemasolu ajal osanikele tagasi maksta ei tohi, vaid omakapitali funktsioon on eranditult võlausaldajate nõuete rahuldamiseks ning mille kaotamisega osanikud riskima peavad.⁸⁶

Pankrotistunud äriühinguid iseloomustas 2000-ndatel aastatel süstemaatiline netovara nõuetele mittevastavus, mis enamikel juhtudel tähendas netovara negatiivsust. Antud probleem ei olnud omane mitte ainult maksejõuetusaastale eelnenud aastale, vaid ka paarile varasemale aastale. Eeldusel, et tegemist ei olnud ajutise olukorraga, eksiti seega süstemaatiliselt nii äriseadustikus kui pankrotiseaduses sätestatud nõuete vastu.⁸⁷ Antud asjaolu valguses on mõnevõrra küsitav, et negatiivse netovaraga, mida loetakse raskeks juhtimisveaks⁸⁸, tegutsevate äriühingute probleemi lahendamise asemel otsustati võimaldada osaühingu asutamine sissemakset tegemata.

---

⁸⁵ E. Gustavus. Äriühinguõigus, lk 76. Tallinn-Berliin: 2001.

⁸⁶ E. Gustavus, lk 76. 2001

⁸⁷ O. Lukason, 2010, lk 36.

⁸⁸ RKTKm 3-2-1-137-04.

Esimesel jaanuaril 2011. aastal jõustus äriseadustiku muudatus, mille kohaselt lisati ÄS-i § 140¹, mis muutis senist kehtinud ühinguõiguslikku piiratud vastutuse kontseptsiooni. Alates kõnealusest muudatusest, võis asutada osaühingu sissemakset tegemata, kui osaühingu kavandatud osakapital ei ole suurem kui 25 000 eurot. Piiranguna sätestati, et antud osaühingu asutajaks võib olla üksnes füüsiline isik. Teise lõike kohaselt vastutab osanik osaühingu ees osaühingu kohustuse ees tasumata sissemakse ulatuses, kui osa osaühingu kohustust ei ole võimalik täita osaühingu vara arvel ning kolmanda lõike kohaselt võib osaühingu pankroti väljakuulutamise korral antud nõude esitada üksnes pankrotihaldur.

Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskirja⁸⁹ kohaselt seati eesmärgiks eduka, arenemisvõimelise ja tugeva majanduse kujundamisele. Ühtlasi lisati eelnõu seletuskirjas, et ettevõtliku vaimu ärgitamiseks on kõige tähtsam luua võimalus alustada ettevõtlusega lihtsalt ja kiirelt ning ilma asjatute kulutusteta nii rahaliselt kui ajaliselt – hea äriidee tekkimisel ei tohi riigi poolt loodud õiguslikud raamid selle realiseerimist takistada. Eelnõus seati kriteeriumiks võlausaldajate ja osanike kaitse, sest vaatamata sellele, et osaühingu regulatsioon peab olema lihtne ja optimaalne, peab antud regulatsioon tagama ka kõigi osapoolte huvide tasakaalu. Osaühingu maksejõuetuse olukorras nägi eelnõu lahendusena ette, et osanikud vastutavad tegemata sissemaksete eest kogu oma varaga kuni selle summa ulatuses, mida nad sissemaksena teha on lubanud. Olukorras, kus võlausaldajatel ei ole võimalik oma nõudeid osaühingu vara arvel rahuldada ja kuulutatakse välja pankrot, siis hiljemalt sel hetkel nõuab pankrotihaldur tegemata sissemaksed osanikelt sisse.

Äriseadustiku muutmise seaduse seletuskirja juurde kuuluva lisa „märkustega arvestamise tabeli“⁹⁰ kohaselt küsiti arvamust erinevatelt huvigruppideelt. Antud muudatuse kohta avaldas Audiitorkogu üldsõnaliselt, et olukorras, kus majandustegevuse riskisus on majanduslanguse tõttu oluliselt tõusnud, mis loob ulatusliku pinnase nii tahtlike pettuste, kui tahtmatute vigade tekkeks, ei ole Audiitorkogu hinnangul otstarbekas teha seadusandlikke muudatusi, mis on suunatud äriühingute finantsaruannete ja kapitali läbipaistvuse ja usaldusväärsuse

---

⁸⁹ Äriseadustiku muutmise seadus (733 SE) eelnõu seletuskiri. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/download/5c53690e-3d90-08a2-d4e0-21475f09a48c/5c53690e-3d90-08a2-d4e0-21475f09a48c> (30.04.2015)

⁹⁰ Äriseadustiku muutmise seaduse seletuskirja lisa „märkustega arvestamise tabel“. – Arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/download/5b109be4-6f3e-5d77-ab15-3b144fc54d36/5b109be4-6f3e-5d77-ab15-3b144fc54d36> (30.04.2015)

vähendamisele. Justiitsministeerium mõistis Audiitorkogu muret, kuid sellest hoolimata ei jaganud nad Audiitorkogu seisukohta, et käesoleva eelnõu neid ohte realiseeriks.

Eesti Advokatuur ei toetanud paragrahvi 140¹ lisamist äriseadustikku, kui tehtavatest muudatustest üht olulisemat. Advokatuuri hinnangul on sissemakseta äriühingu asutamine uudne lahendus ja antud muudatus osutub tõenäoliselt populaarseks, kuid kahjuks eeldatavalt vaid nii nimetatud riulifirmade asutajate seas. Praktilist väärtust äritegevusega reaalselt alustavate osanike jaoks see säte sisuliselt midagi ei muuda, sest kehtiva osakapitali sissemakse tegemine ei ole praktikas probleeme põhjustanud. Justiitsministeerium ei jaganud advokatuuri seisukohta nagu soodustaks osaühingu asutamine sissemakset tegemata üksnes riulifirmade asutamist. Ministeeriumi hinnangul võiks antud eelnõu jõustumisel olla tulemus hoopis vastupidine, kuna tulevikus ei oleks enam nii nimetatud riulifirmade tegemisel mõtet sest vajaduse ilmnemisel saab igatüks asutada äriühingu kiirelt ja odavalt, mis aga on olnud seni just see üks peamisi nii nimetatud riulifirma ostmise põhjuseid. Ministeerium põhjendas Eesti Advokatuuri märkuse tähelepanuta jätmist veel hinnanguga, et osaühingu asutamine sissemakset tegemata, peaks olema sobilik just sellistel juhtudel, kui osaühing hakkab tegutsema valdkonnas, mis ei vaja suuri kapitalimahtusid. Oma hinnangus tugines ministeerium eelkõige teiste riikide analoogilistel ühinguõiguslikel muudatustel baseeruvatel kogemustel.⁹¹

Notarite Koda nendib, et antud eelnõuga viiakse põhirõhk mitte probleemi ennetamisele, vaid tagajärgede likvideerimisele. Täiendavalt lisatakse, et käsitletav muudatus arvestab tänast õiguspraktikat, mille kohaselt osakapitali sissemaksena tasutud summa võetakse kohe pärast osaühingu registrisse kandmist välja ning sisuliselt jääb osaühingule nõue sissemakse välja võtnud isiku vastu. Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon oli sisuliselt samal seiskohal, et antud eelnõu ei muuda sisuliselt midagi, vaid tegelikult seadustab niigi kehtiva olukorra, samas ei täida eelnõu eesmärki, mille kohaselt on motiveerida ettevõtlusega alustamiseks uusi sihtrühmi, näiteks kõrgkoolide lõpetajaid või töökoha kaotanud isikuid. Ühelt poolt sarnaneb selliste vähekindlustatud isikute jaoks 2500 euro suurune võlakohustus tegeliku sissemaksenõudega ja tekitab ohu ja riski tunnet vähendades seega valmidust ettevõtlusega alustamiseks. Teisalt ei ole põhjust arvata, et 2500 euro suurune omakapital oleks piisav võlausaldajate huvide tegelikult kaitsmiseks võimaliku maksejõuetuse korral. Notarite Koda lisab, et kehtivas õiguskorras on olemas võimalus alustada ettevõtlust täis- ka usaldusühingu

---

⁹¹ Eelnõu (733 SE) lisa.

näol, seega ei saa väita, et kehtiva regulatsiooni kohaselt sissemakse puudumise tõttu mõni hea äriidee realiseerimata jääb.⁹²

Tartu Ülikooli Õigusteaduskonna arvamuse kohaselt on äriühinguõiguse lihtsustamine kava positiivne, kuid suhtub skeptiliselt, kas sellisel kujul on kavandatud reform ikka piisav. Analüüsides teistes Euroopa riikides toimunud või kavandatud reforme, siis nende kõrval on antud eelnõus sisalduv üsna kasin. Paljud meiega samas olukorras olnud Euroopa riigid on miinimumkapitali nõuded kaotanud või kaotamas, näiteks Prantsusmaa, Saksamaa ja Holland, ning kui Eesti ühinguõiguses miinimumkapitali nõue säilib, jätab see pigem Eesti teistega võrreldes negatiivsesse valgusesse. Antud muudatusega loobuksime sisuliselt Põhjamaade mudelist ning võtaksime üle Mandri-Euroopa mudeli, millest Mandri-Euroopa riigid on vähemalt osaliselt loobunud või loobumas. Õigusteaduskonna kriitikale vastas Justiitsministeerium, et antud lahenduse kasuks osutus just asjaolu, et nii saab kõige paremini tagada kaks pealtnäha vastandlikku eesmärkki – odav ja kiire osaühingu rajamine ning maksimaalne võimalik võlausaldajate kaitse.⁹³

Eelnõu seletuskirjas tõi Justiitsministeerium eeskujuna välja tõesti analoogsed äriühingu alustamise viisid Inglismaa ja Saksamaa ühinguõigusest. Saksamaal ei ole haftungsbeschränkten Unternehmergesellschaft ehk Mini-GmbH omaette ühinguvorm, vaid tegemist on modifitseeritud kapitalirežiimi omava osaühinguga, millele kehtivad kõik GmbH reeglid, välja arvatud kapitali reguleerivad normid. Antud osaühingu võib asutada sisuliselt 1 euro eest, siiski ei ole tegemist tavalise GmbH-ga, vaid pigem ülemineku vormiga. Eelnõus lisatakse, et miks Saksamaal just selline lahendus valiti, on raske öelda, erinevalt näiteks Inglismaast, kus 1 eurose sissemaksega äriühing on täiesti iseseisev äriühing. Eelnõu seletuskirjas üksnes spekulieritakse Saksamaa lahenduse valiku üle ning üheks põhjuseks võib olla see, et ei olda veel kindlad, kuidas selline ühing kohalike olude ja traditsioonidega sobib.⁹⁴

Äriseadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri nendib, et tuleb arvestada Eesti õiguskorra eripäradega ning sellest tulenevalt ei saanud kasutada täpselt selliseid lahendusi nagu eeskujuks kasutatavates riikides kehtib. Kuigi konsulteeritud osapoolte hulgas oli sissemakseta osaühingu asutamise pooldajaid, olid enamus antud eelnõule otseselt vastu või olid muudatuste osas skeptilised. Eelnõu vastuvõtmise vastu olid eelkõige seaduse rakendamisega praktikas lähemalt

---

⁹² Eelnõu (733 SE) lisa.

⁹³ Eelnõu (733 SE) lisa.

⁹⁴ Eelnõu (733 SE) lisa.

seotud osapooled nagu notarid ja advokaadid. Antud eelnõu võeti vastu 29. septembril 2010. aastal ning jõustus 1. jaanuaril 2011. aastal. Käesolevaks hetkeks on antud muudatus kehtinud üle nelja aasta ning ilma põhjaliku mõju analüüsita oleks ennatlik väita kas antud muudatus on täitnud eelnõust tulenevaid eesmärke või mitte. Siiski võib väita, et pankrotiavalduste raugemise seisukohast lähtudes on antud muudatus pigem olukorda halvendanud. Eelnõus ning ÄS § 140¹ lg 2 toodud osanike vastutus äriühingu ees, kui nad on ei ole sissemakset täielikult tasunud ning lg 3 sätestatu alusel võib osaühingu pankroti väljakuulutamise korral antud nõudeid esitada üksnes pankrotihaldur praktikas ei realiseeru. Lg 3 eeldab osaühingu pankroti väljakuulutamist, kuid enamuskordadel ei jõuagi menetlus pankrotimääruseni. Esimeses peatüki analüüsitud raugemise protsessi pinnalt võib järeldada, et isegi, kui kohus kuulutaks pankroti välja või lõikes 3 tulenevaid nõudeid võiks esitada ka ajutine haldur, takerduks menetlus ikkagi menetluskuludeks vajalike vahendite puudumise tõttu. Praegusel juhul seadusest tulenev nii nimetatud võlausaldajate kaitse mehhanism töötaks ainult juhul, kui keegi nõustuks tasuma kohtu määratud deposiiti, kuid kehtiva praktika kohaselt seda ei tehta. Tulenevalt eeltoodust võib kokkuvõttes väita, et vähemalt pankrotiavalduse menetluse raugemise problemaatikat puudutavas osas on antud muudatus mõjunud pigem negatiivselt ning pankrotiavalduste menetluse raugemiste osakaalu ainult suurendanud.

3. Raugemise vältimise võimalused

3.1. Raugemise vältimise peamised suunad

Käesolevas peatükiks analüüsitakse mõningaid lahendusvõimalusi, mis võiksid ennetada pankroti raugemise olukorra esinemist või muuta praegust maksejõuetusmenetlust puudutavat regulatsiooni ning kokkuvõttes vähendada raugemiste osakaalu maksejõuetuks muutunud äriühingute hulgas. Tulenevalt investeringute ja tööhõive globaliseerumisest, on tekkinud ka terav huvi maksejõuetuse menetluse vastu osana üldisest huvist äriõiguse vastu. Uuemad maksejõuetusõiguse käsitlused keskenduvad pigem majanduslikule eesmärgile ja sisule kui menetlusnormide uurimisele. Sellest tulenevalt on sõnastatud ka kolm fundamentaalset eesmärki, mis võiksid olla osaks igast maksejõuetusõigusest – läbipaistvus, ettenähtavus ning efektiivsus.⁹⁵

Eestis toimunud maksejõuetusmenetluste tunnusjoonteks on: raugemiste suur hulk, menetluse ebamõistlikult pikk ajaline kestus, väike väljamaksete protsent II järgu võlausaldajatele, menetluskulude suur osakaal, märkimisväärselt suur pandiga tagatud nõuete rahuldamise määr, menetluse majanduslike näitajate märkimisväärne erinevus suur- ja väikeettevõtjate puhul ning väikeettevõtjate suur osakaal pankrotistunud ettevõtete hulgas. Hinnates tunnuseid pankrotimenetluse eesmärgist lähtuvalt, milleks on võlausaldajate nõuete rahuldamine võlgniku vara arvelt, siis võib järeldada, et menetlus on ebaefektiivne. Võlausaldajate nõuete rahuldamisele suunatud pankrotimenetlusi eksisteerib oluliselt vähem, kui nii nimetatud „koristusteenuse pakkumist“ halduri poolt. Kõik toimub seaduse kohaselt, kuid pankrotimenetluse eesmärgi jääb saavutama.⁹⁶ Pankrotimenetluses pandiga tagatud nõuete rahuldamise suur määr ei muuda olukorda, antud nõudeks oleks saanud rahuldada ka täitemenetluses ning pankrotimenetluse raames võlausaldajad pigem kaotavad,⁹⁷ ning süsteemi korrigeerimisel, tuleks läheneda tervele küsimusele komplekselt.⁹⁸

Paljud probleemsed äriühingute pankrotid rauguvad ilma korrektse menetluseta. Paljuki sellepärast, et võlgniku juhtorgani liikmed ei esita õigel ajal pankrotiavaldust ning

---

⁹⁵ A Global View of Business Insolvency Systems, Lk XV. World Bank. Leiden – Bostan: Martinus Nijhoff Publishers 2010

⁹⁶ M. Vutt, lk 24. 2008.

⁹⁷ P. Manavald, lk 276. 2010.

⁹⁸ M. Vutt., lk 23. 2008.

võlausaldajad ei ole nõus menetlust rahastama, kui pankrotivarast menetluskuludeks ei piisa. Eelkõige avalikust huvist lähtuvalt, on mitmeid põhjuseid, vältimaks pankrotimenetluste laialdast raugemist ning töötamaks välja toimivat mehhanismi taoliste juhtumite reguleerimiseks. Kui maksejõuetu äriühingu maksejõuetusmenetlus lõppeb raugemisega ning seda ilma täiendava uurimiseta, kahjustab see tõsiselt ausat konkurentsi ning üleüldist head äriühingu juhtimise tava. Vara võidakse erinevate tehingutega äriühingust enne pankrotimenetlust võõrandada või kantakse üle seotud äriühingusse, kartmata maksejõuetuse põhjuste uurimist või muid karistus- ja tsiviilõiguslike vastutuse realiseerumist. Mehhanism, mis tegeleks ebaausate võlgnike vastutusele võtmisega, annaks signaali, et taoline õiguste kuritarvitamine ei ole aktsepteeritav ning see aitaks edaspidi võlausaldajatel kahju toovaid tehingud vältida. Üldisemas plaanis võib see parandada ja soodustada ettevõtjate majanduslikku tegevust ja majanduslike riskide mõistlikuma võtmist.⁹⁹

Mitte kõik äriühingud, mis satuvad finantsilistesse raskustesse, ei peaks lõpetama likvideeriva pankrotimenetluse subjektina, nii mõnigi selline äriühing võib olla majanduslikult elujõuline, kuid maksejõuetus on tekkinud ajutisest käibevahendite puudujäägist. Üheks suurimaks pankrotiõiguse väljakutseks ongi elujõuliste ettevõtete eristamine äriühingutest, mille puudulik äriplaan või juhtkonna ebakompetentsus ei võimalda kasumlikku majandustegevust jätkata. Majanduslikult ebaõnnestunud ettevõtete eemaldamine majanduskäibest on hädavajalik majanduskeskkonna heaolu jaoks ning võib ühiskonnale tervikuna mõjuda positiivselt.¹⁰⁰

Pankrotiavalduste menetluse raugemise probleemi leevendamiseks esineb põhimõtteliselt kaks lähenemist. Üheks võimaluseks oleks vastava riikliku institutsiooni loomine, kes tegeleks lisaks pankrotimenetluse järelevalvega ning vajadusel tagab riikliku menetluse, kui äriühingu varadest ei jätku menetluskulude katmiseks. Antud lahenduse on valinud Soome pankrotiombudsmani näol. Kuigi Soome puhul on antud meede end õigustanud ning end ära tasunud, tegeleb ombudsman ikkagi tagajärgede likvideerimisega.

Teise lahendusena võiks kaaluda pankrotimenetluse regulatsiooni muutmist viisil, mis tasakaalustaks võlgniku ja võlausaldaja jõudude vahekordi. Kuigi võlausaldaja võib hetkel esitada oma nõude realiseerimiseks hagi kohtusse või vastavate eelduste olemasolul võlausaldaja pankrotiavalduse, ei ole kumbki lahendus just parimate hulgast. Tulenevalt Eesti kohtusüsteemi koormusest, on menetlusajad pikad ning positiivse lahendi saamiseks võib

---

⁹⁹ United Nation – legislative guide 2005

¹⁰⁰ World Bank. Challenges of Bankruptcy Reform, lk 12. 2010

kuluda mitu aastat, kuid äriühingul on raha käibest puudu, mida oleks vaja kohe. Alternatiivse võimalusena võiks võlausaldaja esitada võlausaldaja pankrotiavalduse, kui vastavad eeldused on täidetud, kuid ka sellega on seotud hulganisti probleeme, mida ei ole võimalik alati prognoosida, seega ka ebakindlaks lahenduseks. Võib püstitada küsimuse, et kas oleks võimalik ja mõistlik lahendada pankrotimenetluse raugemise olukorda kuidagi preventiivsel, veel siis, kui äriühingus on vara?

Eelmises peatükis analüüsiti peamisi pankrotiavalduse menetluse raugemise põhjuseid. Mille põhjal saab väita, et vähemalt osaliselt on põhjused seotud ebaefektiivse regulatsiooniga ning teisalt väljakujunenud praktika halvendanud pankrotiseaduse või äriseadustiku rakendamist. Pankrotimenetluse primaarseks eelduseks on püsiv maksejõuetus. Kui võlgnik esitab ise õigeaegselt pankrotiavalduse, siis eelduslikult vaidlust püsiva maksejõuetuse ajahetke üle ei teki, kuna PankrS § 31 lg 4 alusel eeldatakse võlgniku pankrotiavalduse esitamise puhul. Igasuguse vaidluse korral on aga võlausaldajal või pankrotihalduril sisuliselt võimatu tuvastada püsiva maksejõuetuse ajahetke, kuna Riigikohus on antud mõistet väga laialdaselt sisustanud. Püsiva maksejõuetuse ajahetke üheks teguriks on niinimetatud positiivne tulevikuootus, kuid ühinguvälise isikuna on ilmselt võimatu määratleda püsiva maksejõuetuse hetke, arvestades nii subjektiivse tunnusega nagu positiivne tulevikuootus. Kui kaasaegse maksejõuetusõiguse üheks oluliseks tunnuseks peetakse prognoositavust,¹⁰¹ võib järeldada, et protsessi osalistel ei ole võimalik pankrotimenetluses oma huve efektiivselt realiseerida ja kaitsta, kui primaarse püsiva maksejõuetuse tuvastamise asjaolud on ebaselged ja mitmeti mõistetavad. Käesoleval juhul on igasuguse pankrotimenetlusega seotud maksejõuetuse põhjuste ja aja tuvastamise juures tihti määravaks teguriks suutmatuse tuvastada maksejõuetuse aega ja põhjust. Seda ei suuda isegi pankrotihaldurid, kui püsiv maksejõuetus ei ole just ilmselge. Teisalt ei saa eeldada äriühingu juhtorgani liikmelt, et nad oleksid võimeline tuvastama tegutseva ja majanduslikku raskustesse sattunud äriühingu püsiva maksejõuetuse konkreetset tuvastamist, kui see on keeruline isegi pankrotihalduritel. Erialakirjanduses on viidatud ka asjaolule, et püsiva maksejõuetuse ajahetk on vägagi ebaselge ning ka subjektiivne. Lähtudes eeltoodust, võiks kaaluda selge ja üheselt mõistetava ning lihtsalt tuvastatava püsiva maksejõuetuse tuvastamise legaaldefinitsiooni väljatöötamist. Magistritöö autor on seisukohal, et kiire ja efektiivse majanduskäibe tagamise osaks on tõhus ja prognoositav pankrotimenetlus. See eeldab, aga seda, et osapooltel oleks oma kohustuste täitmine ja õiguste kaitse lihtne ja üheselt mõistetav. Riigikohtu niivõrd laia püsiva maksejõuetuse ajahetke määratlemise tõlgendamise puhul võib

---

¹⁰¹ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. - Juridica VI/2008.

mõista, et antud lahendid tehti kriminaalasjades, kus kehtivad teistsugused põhimõtted kui tsiviilasjades. Siiski oleks mõistlik lihtsustada püsiva maksejõuetuse ajahetke määramist, muutes selleks kehtivat praktikat. Või anda püsivale maksejõuetusele väga konkreetne, lihtsalt tuvastatav ja üheselt selge legaaldefiniitsioon, mingite kriitiliste tingimuste täitumise puhul loetakse püsiv maksejõuetuse hetk tõendatuks ning kui võlgnik soovib hinnangut ümber lükata, võib tellida enda kuludega sõltumatu ekspertiisi.

Õiguspoliitilise hinnangu küsimus on analüüsida, kas oleks mõistlik juhtorgani liikme vastutuse sätteid muuta ning selle kaudu lahendada raugemisega seonduvaid probleeme. Kas juhtorgani liikme vastutuse sätted on üldse mõistlikud lahendamaks pankrotiõiguse probleemkohti. Eelkõige tasub analüüsida juhtorgani liikme vastutuse tõendamist piiratud pankrotivara arvelt. Ühe võimalusena on erialakirjanduses¹⁰² pakutud lahendusena tõendamiskoormist muutmist, tasakaalustamaks võlausaldajal lasuvat ebamõistlikku tõendamiskohustust. Teisalt võiks jätta juhtorgani liikme isikliku vastutuse olemuse muutmata ning keskenduda muudele lahendustele. Äriühingu piiratud vastutuse põhimõtte kohaselt on oluline, et see oleks ka reaalselt tagatud. Siiski ei tohi see olla liiga piiramatu, antud küsimuse puhul on oluline tasakaal juhtorgani liikme vastutuse ja ettevõtja vaimu säilitamise vahel. Magistritöö autor on seisukohal, et kui üldse juhtorgani liikme vastutust muuta, siis teha seda minimaalselt. Probleemi raskus ei ole autori hinnangul vastutuse ebaefektiivses regulatsioonis vaid püsiva maksejõuetuse ajahetke tuvastamises ning pankrotimenetluse kulude katmise põhimõtetes.

Ühtlasi on olukorda halvendanud ka osaühingu alustamine sissemakset tegemata ning võlausaldajate kaitseks mõeldud meede, ehk nõudeõigus sissemakse sooritamata jätnud osaniku vastu realiseerub alles pärast pankroti väljakuulutamist, kuid enamus menetlusi ei jõuagi nii kaugele. Ilmselt on antud regulatsiooni eesmärk mõistlik. Kuid kindlasti ei saa väita, et kehtiv regulatsioon tagaks võlausaldajate huvide kaitse nagu eelnõus nähti. Võib eeldada, et antud regulatsioon ainult suurendas pankrotiavalduste menetluste raugemise hulka ning ainult lihtsustas ebaefektiivse pankrotimenetluse kuritarvitamist. Autor on seisukohal, et antud kujul regulatsiooni vastuvõtmine oli liialt ennatlik, kuna võlausaldajate huvide kaitseks mõeldud meetmed reaalselt ei rakendu.

---

¹⁰² L. Tolstov. 2015

Pankrotiavalalduse menetluse raugemise kõige otsesem põhjus on menetluseks vajalike vahendite puudumine. Pankrotimenetluse rahastamise võimalusi analüüsitakse põhjalikumalt järgmises alapeatükis.

3.2. Eraldi riikliku institutsiooni loomine

Eestis toimunud maksejõuetusmenetluste üheks põhiliseks probleemiks on pankrotiavalalduste menetluse raugemiste suur osakaal kõikidest pankrottidest. Õigusosalases erialakirjanduses on viidatud ka järgmistele probleemidele: menetluse ebamõistlikult pikk ajaline kestus, väike väljamaksete protsent II järgu võlausaldajatele, menetluskulude suur osakaal, märkimisväärselt suur pandiga tagatud nõuete rahuldamise määr, menetluse majanduslike näitajate märkimisväärne erinevus suur- ja väikeettevõtjate puhul ning väikeettevõtjate suur osakaal pankrotistunud ettevõtete hulgas. Maailmapanga analüüsi kohaselt saab Eestis võlausaldaja pankrotimenetluse korral ühest eurost tagasi 39,3 senti.¹⁰³ Samal ajal on vastavad näitajad Saksamaal 83,4 senti¹⁰⁴ ja Soomes 90,2 senti.¹⁰⁵ Pankrotimenetluse põhiline eesmärk on võlausaldajate nõuete võimalikult efektiivne rahuldamine võlgniku vara arvelt. Uuemad maksejõuetusõiguse käsitlused keskenduvad pigem majanduslikule eesmärgile ja sisule kui menetlusnormide uurimisele. Sellest tulenevalt on sõnastatud ka kolm fundamentaalset eesmärki, mis võiksid olla osaks igast maksejõuetusõigusest – läbipaistvus, ettenähtavus ning efektiivsus.¹⁰⁶ Lähtudes õigusosalases erialakirjanduses toodud probleemidest ja võrreldes pankrotimenetluse tasuvuse näitajaid Soome ja Saksamaaga võib järeldada, et Eesti pankrotimenetlus praegusel kujul on ebaefektiivne.

Pankrotimenetlusega seonduvate probleemide lahendamiseks algatas Justiitsministeerium väljatöötamiskavatsuse maksejõuetusajjade menetlemise keskuste loomise ja halduri

---

¹⁰³ Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Estonia. The World Bank 2015, lk 75. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21256> (18.04.2015)

¹⁰⁴ Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Germany. The World Bank 2015, lk 77. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21249> (18.04.2015)

¹⁰⁵ Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Sweden. The World Bank 2015, lk 72. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21019> (18.04.2015)

¹⁰⁶ A Global View of Business Insolvency Systems. World Bank 2010.

nimetamise regulatsiooni muutmiseks.¹⁰⁷ Antud eesmärk tuleneb Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist 2011-2015, mis sõnastab üheks eesmärgiks maksejõuetus- ja täitemenetlusõiguse täiendamise.¹⁰⁸ Väljatöötamiskavatsuses sõnastatakse reguleerimist vajav probleem, milleks on ebaefektiivne pankrotimenetlus, mis on otseselt koormav nii võlgnikele, võlausaldajatele kui ka riigile, ühtlasi on langenud võlausaldajate usk pankrotimenetlusse.¹⁰⁹ Väljatöötamiskavatsus põhineb oma analüüsil kohtute menetlusstatistikale, Krediidiinfo AS-i pankroti paneeluuringutele ning OECD 2011. aasta uuringule Eesti kohta, kus soovitatakse maksejõuetusõiguse reformimisel eraldi pankroti- ja saneerimismenetlusele spetsialiseeruvate kohtute loomist. OECD uuring põhjendab antud arvamust sellega, et pankroti- ja saneerimisasjade menetlemine nõuab väga spetsiifilisi õiguslikke ja majandus- ning finantsalaseid eriteadmisi, mida kõigil kohtunikel vajalikul määral ei ole. Lähtudes antud soovituselt, nähti probleemi lahendusena ka eraldi pankrotikohtute loomist Eestisse, millest üks asuks Tartus ning teine Tallinnas.

On positiivne, et pankrotiõigusega seonduvatele probleemidele otsitakse lahendusi, kuid antud juhul on küsitav, kas pankrotikohtud oleks selleks õige viis. Väljatöötamiskavatsuse kohaselt oleks eesmärgiks olnud eraldi pankrotiasju lahendava kohtu loomine Harju ja Tartu maakohtu juurde, millega seoses sooviti muuta ka kohtualluvuse reegleid ning ajutise halduri määramise senist korda. Plaani kohaselt oleks edaspidi juriidilise isiku pankrotimenetluse kohtualluvus olnud kas Tallinnas või Tartus, füüsiliste isikute pankrotimenetlus ei oleks antud muudatus mõjutanud. Väljatöötamiskavatsuses viidatakse ka kohtuniku ja pankrotihalduri määramise läbipaistmatusele, ehk kohtunik võib oma subjektiivse otsuse alusel valida endale meelepärase halduri ning võib esineda oht, et selle tulemusena kohtunik ei pruugi teostada piisavalt pädevat järelevalvet. Siiski ei selgu väljatöötamiskavatsuse tekstist, millel selline arvamus põhineb, kuid eraldi kohtute loomisega nähti ette ka halduri nimetamise regulatsiooni muutmist. Arvamuse kohaselt võib eraldi kohtute loomise ja pankrotiasjade koondumist kitsa ringi kohtunike kätte korral muutuda haldurite nimetamine veel läbipaistmatuks ning sooviti halduri

---

¹⁰⁷ Väljatöötamiskavatsus. Maksejõuetusajade menetlemise keskuste loomine ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmine. - Justiitsministeerium 2012. Arvutivõrgus: <http://eelvoud.valitsus.ee/main#1kVWp744> (28.04.2015)

¹⁰⁸ Vabariigi Valitsus. Tegevusprogramm 2011-2015, punkt 16 alapunkt C. Arvutivõrgus: https://www.riigiteataja.ee/aktiis/3100/5201/1001/VV_k_209_lisa1.pdf (28.04.2015)

¹⁰⁹ Väljatöötamiskavatsus. 2012, lk 5.

määramise õigust delegeerida kas Justiitsministeeriumile või Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite kojale.¹¹⁰

Magistritöö autori hinnangul keskenduti väljatöötamiskavatsuses liialt OECD uuringus antud soovitusete ning kohtute ja Krediidinfo AS-i statistikale, tegemata täiendavaid uuringuid või analüüse. Kavatsuse põhiliseks eesmärgiks muutus kohtualluvuse ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmise, kui dokumendist ei selgu, kas antud küsimused olid pankrotimenetluse efektiivseks muutmise seisukohast primaarsed. Isegi, kui pankrotihaldurite järelevalves esineb puudused, siis ilma sisulise analüüsi ning konkreetse uuringuta seda väita on meelevaldne. Lisaks ei selgunud väljatöötamiskavatsusest, kuidas planeeritakse korraldada pankrotikohtute haldamise küsimust. Analüüsimate jäi ka tegelikult põhiline pankrotimenetluse probleem, milleks on pankrotiavalduste menetluste raugemise puhul kulude katmine. Väljatöötamiskavatsuses oli täielikult tähelepanuta jäänud raugemiste suur osakaal pankrotimenetlustest ning selle menetlusliku puudujäägi kuritarvitamise võimalused. Isegi, kui pankrotiasju lahendaksid edaspidi ainult selleks spetsialiseerunud kohtunikud, jääb ikkagi probleemiks raugemist puhul kulude katmine. Seega võib asuda seisukohale, et ainult pankrotikohtute loomisega, ilma ülejäänud maksejõuetusõiguse korrastamiseta, pankroti eelmenetluste raugemise küsimust ei lahenda ning planeeritud muudatus ei oleks toonud kaasa efektiivsemat pankrotimenetlust. Kokkuvõttes võib jõuda järeldusele, et kuigi muudatuste eesmärk oli positiivne, hajus fookus probleemi käsitleluse ning keskenduti lõppkokkuvõttes ebaolulisele, mille tulemusena jäi ka väljatöötamiskavatsuse analüüs ühekülgseks.

Arvestades eelnevat, peaks pankrotiõiguse probleemide riigi seadusandlikul tasandil lahendamisel lähtuma probleemi vajavatest kitsaskohtadest, milleks Eesti puhul on eelkõige raugemist suur osakaal ja seda just menetluseks vajalike vahendite puudumise tõttu. Ühe positiivse näitena võib tuua võrdluse Soomest, kus 1995. aastal asutati pankrotiombudsmani institutsioon. Soomes võib iga Advokatuuri liige tegutseda pankrotihaldurina ning kuni 1995. aastani oli pankrotihaldurite järelevalve jäetud võlausaldajate ja advokatuuri ülesandeks. Kuid antud lahendust peeti ebaefektiivseks ning asutati uus riiklik institutsioon, kelleks oli pankrotiombudsman.¹¹¹ Kontrollmehhanismi olulisust põhjendati muu hulgas asjaoluga, et vaatamata pankrottide sotsiaalsele ja majanduslikule tähtsusele mõjule, ei eksisteerinud tegelikku riikliku järelevalvet. Ühtlasi ei olnud ühelgi ametlikul asutusel kohustust algatada

---

¹¹⁰ Väljatöötamiskavatsus 2012.

¹¹¹ World Bank 2010, lk 214.

menetlust, mis puudutas pankrotivarade haldamist või pankrotiõigust üldiselt. Maksuamet ja erinevad tööjõu organisatsioonid osalesid pankrotimenetluses küll avalikust huvist lähtuvalt, kuid osaluse põhjuseks oli nende staatus võlausaldajadena.¹¹²

Soome pankrotiombudsmani tegevust reguleerib "Act on the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates"¹¹³, mis jõustus 1. märtsil 1995. aastal. Samal ajal asutati ka pankrotiombudsmani institutsioon. Antud seadus sisaldab ühtlasi sätteid ombudsmani kohustuste ja volituste kohta. Pankrotiseadus ise sisaldab ainult viidet pankrotiombudsmani tegevust reguleerivale seadusele. Seaduse kohaselt on pankrotiombudsman iseseisev institutsioon ning allub justiitsministeeriumile üksnes majanduslikus ja organisatsioonilises mõttes. Justiitsministeerium ei saa ombudsmanile anda juhiseid või käske seos tema tegevusega. Ombudsman on oma tegevuses sõltumatu ning vastutab oma tegevuses üldmise õiguspärasuse eest. Ta ei esinda ühegi konkreetse grupi huve nagu näiteks võlausaldajad või võlgnikud, rääkimata konkreetsetest võlausaldajate gruppidest. Sõltumata faktist, et ombudsman on riigi esindaja, peab ta ise olema sõltumatu erinevatest huvigruppidest ning ei oma tähtsust, kas tegemist on avaliku- või erasektori võlausaldajatega.¹¹⁴

Algselt oli Ombudsmani ülesandeks pankrotimenetluse järelevalve, seda eelkõige pankrotivara haldamist puudutavas osas. Ombudsmani regulatsiooniga ei muudetud seniseid kohtulike pankrotimenetluse põhimõtteid ning kohtu ülesanded, volitused ja otsuse tegemise protsess pankrotivaraga seotud asjade puhul säilis endisena. Kohtud või pankrotihaldurid ei ole ombudsmani arvamusega seotud, kui osa menetluse käigust on õigusvastane või vastuolus korrektse pankrotivara haldamise põhimõtetega. Ombudsman ei saa ka kohustada haldurit või võlausaldajate üldkoosolekut teatud viisil käituma. Juhul kui ta leiab, et pankrotivaraga on käitunud ebakorrektset, võib ta sellest teavitada pankrotihaldurit ja võlausaldajaid ning kui vaja, siis ka vastavaid ametiasutusi oma seisukohtadest. Tal on õigus pöörduda kohtu poole ja nõuda, et oma kohustusi rikkunud pankrotihalduri oma kohustusi täidaks või esitada taotlus halduri vabastamist oma ülesannet täitmisest. Ombudsmanil on õigus võlausaldajate üldkoosoleku

---

¹¹² The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)

¹¹³ Act on the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates. (109/1995; amendments up to 123/2004 included). - Arvutivõrgus: http://www.konkurssiasiamies.fi/material/attachments/konkurssiasiamies/konkurssiasiamiehentoimistonliitteet/6/JZrLGPN1/Act_on_the_Supervision_of_the_Administration_of_Bankruptcy_Estates.pdf (28.04.2015)

¹¹⁴ The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)

otsus kohtus vaidlustada vaid juhul, kui otsus puudutab pankrotihalduri tasusid. Ombudsmani põhilised volitused on seotud tema õigusega saada teavet. Teabe hankimine võib olla suunatud pankrotihalduri või võlausaldajate tegevusega. Ombudsmani õigus saada teavet on piiratud järelevalvega pankrotivara üle. Ombudsmanil on põhimõtteliselt samad õigused võlgniku tegevuse kohta teabe saamiseks nagu on pankrotihalduril endal. Ta saab hankida informatsiooni, mida tal on vaja ilma konkreetse taotluseta, taotluse alusel või sooritades inspekteerimist. Pankrotihaldur on kohustatud saatma ombudsmanile ilma taotluseta varade nimekirja, võlgniku kirjelduse, majandusaasta aruande varade kohta, raamatupidamise lõpparuande ja võlausaldajate koosoleku protokoll. Taotluse alusel ja ilma viivitusega on ombudsmanil õigus saada kogu informatsiooni, mida tal on vaja järelevalve tegemiseks. See informatsioon võib puudutada igat pankrotivaraga seonduvat küsimust nagu näiteks vara säilitamist ja rahalist väärtust, realiseerimise tegevusi ja administreerimise kulusid.¹¹⁵

Ombudsmanil on sarnane õigus nagu võlgnikul või pankrotivara haldajal, saada teavet, mis on vajalik tal oma ülesannete täitmiseks ilma takistusega võlgniku finantsilise olukorra, pankrotivara või äritegevuse kohta, nagu näiteks võlgniku maksustamine või võlgniku pangakontode ja kinnisvara andmed. Ta võib antud informatsiooni küsida vara haldajalt või pöörduda otse kohase panga või maksuameti poole. Ombudsmanil on õigus kontrollida võlgniku või tema kinnisvaraga seonduvaid dokumente ja salvestisi, mis võib olla vajalik selgitamiseks välja, kas varanimekiri või raamatupidamine on korrektne ja vastab tõele. Ülevaatus võib teostada kohapeal või mujal, sest ombudsmanil on õigus võtta dokumendid ja salvestised kontrolli perioodiks enda valdusesse. Lähtudes kontrolli eesmärkidest, on ombudsmanil õigus siseneda pankroti esemeks oleva kinnisvara valdusesse. Kui ombudsmani keeldutakse valdusele sisenemast, võib ta kasutada selleks politseiametnike abi, et kontroll saaks teostatud nõuete kohaselt.¹¹⁶

Oluline on seejuures asjaolu, et ombudsmanil on õigus kontrollida ka raugemisega lõppenud pankrotimenetluse dokumente ja salvestisi. Ombudsman võib ka tellida pangakontode, haldamise ja tegevuste auditi ühelt või mitmelt audiitorilt, mis puudutab pankrotivara, mida võib sooritada ka juhtudel, kui pankrotimenetlus on lõppenud raugemise tõttu. Antud auditite tegemise kulud kantakse alati riigi avalikest vahenditest. Erikontrolli sooritamise kulud tuleb kanda pankrotivara arvelt, kui erikontroll oli arvestades asjaolusid vajalik. Erikontrolli peetakse

---

¹¹⁵ The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)

¹¹⁶ The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)

vajalikuks, kui kontrolli käigus selgub, et on osaline vara tagasivõitmise võimalus pankrotivara hulka. Kohustus kanda pankrotivara arvelt erikontrolli kulud, ei ole alati sõltuvuses vara suurendamise faktist. Ombudsmani tegevust reguleeriva seaduse kohaselt peetakse erikontrolli vajalikuks ka juhul, kui pankrotivara haldaja, erinedes tavapärasest praktikast, ei tee auditit isegi, kui vara kvaliteet või suurus või muud asjaolud annavad alusust auditi tegemiseks. Tagasimakse kohustuse otsustab ombudsman esimese sammuna. Pankrotivaraga seonduva erikontrolli vajalikkuse otsustab vaidluse korral kohus. Ombudsmani õigus saada teavet on tagatud ka seaduse sätetega, mis annavad talle õiguse osaleda ja võtta sõna võlausaldajate koosolekul.¹¹⁷

Tulenevalt eeltoodust, on Soome pankrotiombudsmanil järelevalve teostamiseks laialdased õigused ja võimalused. Sarnase institutsiooni loomisel Eestis võiks kindlasti kaaluda võimalust, et järelevalve organ tegeleks pankrotimenetluse järelevalvega laialdasemalt, kui lihtsalt üksikute küsimuste või kaebuste lahendamisega. Tulenevalt PankrS §-st 67 võivad võlausaldajad ja võlgnik kaevata pankrotitoimkonnale, võlausaldajate üldkoosolekule, kohtule, kojale või Justiitsministeeriumile. Seega on hetkel järelevalve haldurite vastutuse üle jagatud mitme erineva organi vahel. Kuigi käesoleval juhul puudub alus väitmaks, et Eestis on probleeme seoses pankrotihaldurite järelevalve teostamisega. Võib õigusselguse ja – vastutuse seisukohast konkreetsete ja selgete kohustuste ja ülesannetega järelevalve organi loomine mõjuda pankrotimenetluse seisukohast positiivselt.

Pankrotimenetluseks vara puudumine ei ole iseenesest Eestile ainuomane probleem, kuid selle lahenduseta jätmine on põhjustanud raugemist suure hulga. Ka Soomes ei uurita paljudel juhtudel võlgniku tegevust, sest võlgniku varast ei jätku vastavate toimingute läbiviimiseks, mida juhtub eriti pankrotimenetluse raugemise puhul. Võlausaldajad võivad otsustada võlgniku raamatupidamise ja tegevuse hindamiseks läbi viia erikontrolli, kui raamatupidamine või muud asjaolud selleks aluse annavad. Juhul kui puudub tahe või rahalised vahendid uurimaks võlgniku pankrotimenetluse eelseid tegevusi, sõltumata faktist, et uurimiseks on piisvalt alust, võib ombudsman võtta ülesandeks võlgniku pangakontode ja tegevuse auditeerimise. Ühtlasi on pankrotiombudsman vastutav avalikest vahenditest rahastatava pankrotimenetluse eest, mille üheks eesmärgiks on võlgniku pankrotimenetluse eelse tegevuse põhjalik uurimine. Ombudsmani ettepanekul võib kohus jätkata pankrotiasja menetluse rahastamist avalikest vahenditest, kui seda peetakse pankrotivara ebapiisavaid vahendeid arvestades vajalikuks või

---

¹¹⁷ The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)

esineb vajadus uurida võlgniku pankrotimenetluse eelseid tegevusi. Riiklikest vahenditest rahastatav pankrotimenetlus on alternatiiviks pankrotimenetluse raugemisele. Niipea, kui kohus on antud menetluse heaks kiitnud, nimetab ombudsman halduri, kellele esitatavad nõuded ja ülesanded on samad, mis tavalisel pankrotihalduril ning tavaliselt jätkab pankrotihaldur riigi poolt rahastatava menetluse haldurina. Antud menetluse kulud kantakse riigi vahenditest, kui pankrotivarast ei jätku. Riigi vahenditest rahastatava pankrotimenetluse keskseks ülesandeks on võitlus tahtlikult põhjustatud maksejõuetusega seotud finantskuritegevusega.¹¹⁸ Ühtlasi on ombudsmanil lisaks muule ka üldine kohustus anda nõu ja juhiseid. Kohtud, pankrotihaldurid, võlausaldajad, võlgnikud, ametiisikud ja muud pankrotimenetlusega seotud pooled võivad pöörduda õigusvahemehe poole saamaks tema arvamust pankrotimenetlust või pankrotivara haldamist puudutavates küsimustes. Lisaks on ombudsmanil ka ettevõtete reorganiseerimise järelevalve kohustus, kuid seda ainult möödapääsmatul määral.¹¹⁹

Magistritöö autor peab raugemiste probleemi parimaks lahenduseks Soomega pankrotiombudsmani sarnase institutsiooni väljatöötamist ja rakendamist Eestis, arvestades seejuures meie iseloomulike sotsiaal-kultuuriliste ja majanduslike teguritega. Kõige teravam probleem on praegu raugemistega kaasnev karistamatus ning raugemiste tahtlik põhjustamine, eesmärgiga vabaneda vastutusest. Võimaliku loodava ombudsmani institutsiooni eesmärk oleks Soome eeskujul võtta üle raugenud pankrotiavalduste menetlus, vajadusel tagada riiklik rahastus ning lõpptulemusena võita vara pankrotivara hulka tagasi ja võtta vajadusel oma kohustusi rikkunud või kuriteo sooritanud juhtorgani liikmed vastutusele. Ilmselt oleks mõistlik luua süsteem, kus eduka tagasivõitmise hagi või juhtorgani liikme vastutuse kohaldamise nõudest saadud rahaliste vahenditega tagada ombudsmani institutsioon finantseerimine, sisuliselt oleks tegemist ühekordse riigi poolse investeeringuga. Mis võib ilmselt hiljem hakata riigile mõningast tulu tooma, näiteks saamata jäänud maksuraha näol. Isegi kui antud institutsioon ei hakka sama efektiivsel viisil tööle nagu Soomes, kus võlausaldajatele tehakse väljamakseid pankrotimenetlusest, mis algselt lõppesid raugemisega. Võib korrastav mõju ettevõtluskeskkonnale olla väga oluline, seda just ausama konkurentsi ja suurema krediidi distsipliini tõttu ning väiksemate kuritarvituste arvelt. Positiivse mõjuna võib olla ka lihtsam krediidi saamine, mis ei eelda koheselt isiklikku käendust ning võimalike finantsiliste raskuste korral ei järgne äriühingu pankrotile koheselt ka eraisiku pankrotti. Lisaks oleks

---

¹¹⁸ The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)

¹¹⁹ The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus: <http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)

mõistlik võimaliku loodava institutsiooni ülesannete hulka lisada ka nõuandev funktsioon, mis ei pea piirduma menetlusalaste küsimustega, vaid annaks mikro ja väikestele äriühingutele ka ettevõtlusalast nõu.¹²⁰ Kui rakendada Eestis analoogne ombudsmani institutsioon, lahendaks see eeltuste kohaselt mitu probleemi korraga. Lisaks pankrotiavalduste menetluste raugemise uurimisele, tegeleks ombudsman ka üleüldise järelevalvega pankrotiprotsessis. Käesolev magistritöö ei anna ammendavaid käsitusi, kuid kindlasti oleks pankrotiombudsmani analoogia rakendamisel Eestis perspektiivi, kuna Soome pankrotimenetlus on kordades efektiivsem.

3.3. Preventiivsed meetodid

Üldistatult võib väita, et pankrotiavalduse menetluse raugemise põhiprobleemiks on asjaolu, et menetlust alustatakse enamasti liiga hilja, siis kui äriühing on varatu, seda kas tahtliku kuritarvituse tulemusena või heauskse juhtorgani liikme siirast usust, et ta suudab maksejõuetut äriühingut pankrotist päästa. Mõlemal juhul on tagajärg võlausaldajate ja majanduskeskkonna terviku jaoks negatiivne, kuna formaalsed sätted, mis peaksid võlausaldajate ning avalikke huve laiemalt kaitsma praktikas ei realiseeru ning tulemuseks on hambutu õiguskord, mille kuritarvitamine on äärmiselt lihtne. Valdkonda reguleerivad õigusnormid lähtuvad pigem menetluslikult korrektsest formaalsest tulemusest kui materiaalõiguslikust sisust, ega arvesta tihti peale majanduslikku reaalsust.

Sellest hoolimata keskendub õiguslik debatt pankrotimenetluse raugemise põhjuste analüüsil peamiselt õigeaegse pankrotiavalduse esitamise või juhtorgani liikme vastutuse ümber. Arvestades juhtorgani liikme teatavat subjektiivset elementi maksejõuetuse tekkimise hetke juures ning majanduslike protsesside keerukust, võib väita, et maksejõuetuse hetke kindlaks määramine on sisuliselt võimatu või majanduslikult seisukohast mõttetu. Seda nii võlausaldaja, võlgniku, kui ka pankrotimenetluse eesmärkide sisukohast lähtudes. Tihti jääb ka tähelepanuta, et 99,7% Eesti ettevõtetest¹²¹ on väike ja keskmised suurusega ettevõtted. Millest 87,8% on

---

¹²⁰ Y. Rotem. 2013.

¹²¹ Antud kontekstis kasutatakse mõisteid ettevõtte ja äriühing sünonüümidna.

mikroettevõtted, ehk kus töötab kuni 9 töötajat¹²² ning suure tõenäosusega ületavad sellise äriühing pankrotimenetluse kulud sellest saadava kasu.

Väikese äriühingu maksejõuetus erineb oma olemuselt oluliselt suurte ettevõtete omast. Tüüpiline väikeettevõtte omaniku valduses, kes on ühtlasi ka selle äriühingu ainukene juhtorgani liige. Antud äriühingu tüüpiline võlastruktuur koosneb ühest suurest võlausaldajast, kelleks on tüüpiliselt pank ning ülejäänud võlausaldajad andnud käibekrediidi ning nõuded on tagamata. Sellistel äriühingutel, ei ole enamasti ka mingit erilist vara peale omaniku ja juhtorgani liikme isikliku oskusteabe ja panuse äriühingu majandamisel.¹²³ Antud äriühingutele laenajad nõuavad tihtipeale ka omaniku isiklikku käendust, näiteks hüpoteegi seadmist omaniku eluasemele. Sellised garantiid seavad äriühingu omaniku isikliku vara ohtu ning hägustavad äriühingu ning juhtorgani isikliku vara piirid. Teisisõnu, kaotab taolise laenu puhul sisulise mõtte äriühingu piiratud kontseptsioon. Kuigi äriühingu omaniku isiklik käendus võib tagata teatava finantsilise distsiplineerituse, võib juhuslik äriline ebaõnnestumine mõjuda äriühingu omanikule hukatuslikult terveks eluajaks ning takistada kogenud isikul ettevõtjana tegutsemast.¹²⁴ Antud näitliku olukorra puhul võib mõista, miks eksitakse pankrotiavalduse õigeaegse esitamise vastu. Äriühingu ebaõnnestumise puhul riskib omanik ka isikliku vara kaotusega.

Selles asemel, et tegeleda tagajärgedega – retrospektiivselt keeruliste asjaolude tuvastamise ja võimalike süüliselt käitunud isikute käitumisele õiguslike hinnangute andmisega, mis ilmselt on kohati võimatu. Võiks lisaks kõigele muule anda võlausaldajatele võimalusi oma huvide paremaks kaitsmiseks ning ka võlgnike mõjutamiseks. Võlausaldajatel võiks olla võimalus taotleda kohtu kaudu võlgniku äriühingus erikontrolli läbiviimist. See oleks üks viis, kuidas võlausaldaja saaks kiirkorras hinnangu võlgniku majandusliku olukorra kohta ning võimaluse sekkuda enne, kui äriühing püsivalt maksejõuetuks muutub. Antud erikontrolli taotlemise tingimused võiksid olla analoogsed PankrS § 10 toodud võlausaldaja pankrotiavalduse tingimustega. Erikontrolli läbiviijaks oleks sõltumatu audiitor. Sarnase lahendusena võiks kaaluda võlausaldajatele saneerimisavalduse esitamise õiguse andmist, lähtudes Saksamaa eeskujust. Põhimõtteliselt on Saksamaal võlausaldaja avalduse alusel saneerimine võimalik ka

---

¹²² Financing SMEs and Entrepreneurs 2015. An OECD Scoreboard, lk 175. Arvutivõrgus: http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/industry-and-services/financing-smes-anentrepreneurs-2015/estonia_fin_sme_ent-2015-15-en#page1 (19.04.2015)

¹²³ Y. Rotem. 2013, lk 13-14.

¹²⁴ World Bank. Challenges of Bankruptcy Reform, lk 12. 2010.

ilma võlgniku nõusolekuta. Selline õigus on olemas ka Rootsis ja Soomes.¹²⁵ Taoliste õiguste andmine võlausaldajatele võib tagada olukorra, kus äriühingu võimalikku maksejõuetust hakatakse lahendama enne, kui võlgnik jõuab püsivalt maksejõuetuks muutuda ning võimalik on vaid likvideerimismenetlus. Igasugune ennetav tegevus võib tagaks likvideerimisega lõppevate pankrottide vähenemise ning lõppkokkuvõttes rohkemate elujõuliste äriühingute säilimise.

---

¹²⁵ K. Tamm. Võlausaldajate Huvide Kaitse Pankroti- ja Saneerimismenetluses. Magistritöö. Tartu 2012.

KOKKUVÕTE

Efektiivsel pankrotimenetlusel on oluline funktsioon majanduskeskkonna stabiilsuse ja vastutustundliku krediidikäitumise tagamisel. Modernne krediidil ja laenamisel põhinev majandus vajab toimimiseks prognoositavust, läbipaistvust ja taskukohast nõuete maksmapaneku süsteemi. Kahjuks raugneb enamus pankrotiavalduse menetlusi ehk üle poolte pankroti eelmenetluste korral ei kuulutata pankrotti välja ja asja arutamine lõpetatakse menetluseks vajalike vahendite puudumise tõttu. Pankrotimenetluse efektiivsust mõõtvad Maailmapanga andmetest selgub, et Eesti pankrotimenetlus on võrreldes naaberriikidega ebaefektiivne.

Magistritöö eesmärgiks leida vastus küsimusele, milline peaks olema pankrotiavalduse menetluse raugemist puudutav regulatsioon, et võlausaldajate ja võlgniku huvid oleksid optimaalsel viisil tagatud.

Töö eesmärgist lähtuvalt analüüsis autor magistritöös pankrotiavalduse menetluse raugemist, selle eelduseid ja negatiivseid tagajärgi, raugemise põhjuseid ja soodustavaid tegureid ning võimalusi raugemiste vältimiseks.

Esimeses peatükis analüüsiti pankrotiavalduse menetluse raugemise mõistet kui olukorda, kus püsiva maksejõuetuse tuvastamise korral ei kuulutata pankrotti välja, kuna võlgniku varast ei jätku menetluskulude katmiseks ning puuduvad tagasivõitmise või nõudmise alused, sealhulgas puudub võimalus esitada nõue juhtorgani liikme vastu. Raugemise olukord võib esineda enne pankroti väljakuulutamist ning pärast pankroti väljakuulutamist. Püsiva maksejõuetuse määratlemine on eelkõige majanduslik küsimus, mille tuvastamise peamistest meetoditeks - rahavoogude ja bilansiliste kohustuste testidest lähtub ka pankrotiseadus. Siiski tuleb igal üksikul juhul lähtuda maksejõuetuse tuvastamisel kaasuse põhiselt. Pankroti eelmenetlus korral on ajutisel halduril kohustuseks eelkõige tuvastada võlgniku maksejõuetus ning selgitada välja, kas antud varast jätkub menetluse kulude katteks. Juhul, kui võlgniku varast ei jätku pankrotimenetluse kulude katteks, saavad menetlusest huvitatud isikud kohtu määratud summa deposiiti maksmisega raugemist vältida. Kuigi seaduse tõlgendamisel võib asuda ka seisukohale, et pankrotiavalduse menetluse raugemisega lõpetamine on kohtu õigus, kuid praktikas ei ole mõistlik menetlusega jätkata, kui kulude katmine on ebaselge. Sellega seoses lõpetatakse ka paljude äriühingute pankroti eelmenetlus raugemise tõttu, kuigi võis esineda kuriteo tunnustega tegu, rakse juhtimisviga või tagasivõitmise alused. Antud olukord võimaldab karistamatult pääseda raugemisega lõppenud äriühingu juhtorgani liikmetel, kes on

maksejõuetuse põhjustanud tahtlikult. Seega võib väita, et kehtiv regulatsioon ei taga pankrotimenetluse eesmärgi ning võimaldab pahatahtlikel isikutel karistamatult pääseda pankrotimenetlusega seotud vastutusest.

Magistritöö teises peatükis analüüsiti raugemise peamisi põhjuseid, milleks on eelkõige püsiv maksejõuetus, kui raugemise primaarne eeldus ning selle tahtliku või tahtmatu põhjustamise tahke. Lähtudes juhatuse liikme hoolsuskohustuste ja äriühingu omakapitali kohustuslikust nõudest saab järeldada, et pankrotiavalduse menetluse raugemine peaks olema välistatud ning raugemise puhul saab enamasti eeldada maksejõuetu äriühingu juhtorgani liikme rikkumist. Üksnes erandlikel asjaoludel saab Pankrotiavalduse menetluse raugemise puhul rääkida raugemisest, kui püsivalt maksejõuetu äriühingu juhtorgani liige ei ole oma kohustusi rikkunud ning raugemise olukord tulenes ebasoodsate asjaolude kokkulangemisest. Ühtlasi selgus juhtorgani liikme ja äriühingu vahelise sisesuhte analüüsil, et kehtival kujul pankrotiavalduste menetluse raugemine võimaldab lihtsalt vabaneda sisesuhtest tuleneva rikkumiste vastutusest, seda eelkõige menetluse läbiviimiseks vajalike vahendite puudumise tõttu. Ehk pankrotiavalduse menetluse raugemine võib olla osadel juhtudel eesmärk omaette, kuna äriühingu vara kuritarvitanud juhtorgani liige ei ole huvitatud, et keegi tema tegevust hakkaks uurima ning pankroti eelmenetluse raugemine on selleks optimaalseim viis. Lisaks leidis teises peatükis analüüsimeetod ka pankrotimenetluse kulude suurus ning ajutise halduri tasustamise küsimus pankroti eelmenetluse raugemise olukorras. Ühelt poolt saab liiga suuri pankrotimenetluse kulusid pidada otseseks raugemise põhjuseks, kui menetluse kulud ületavad äriühingu vara. Teisalt vähendavad liiga kõrged menetluse kulud osapoolte huvi menetluse vastu. Võlgniku ei motiveeri pankrotiavalduse õigeaegne esitamise puhul menetluse tulemus, kuna tema äriühingu majandustegevus võib olla häiritud ainult ajutise käibevahendite probleemi tõttu ning likvideeriva pankrotimenetluse korral võib ta jääda ilma oma ainsast tuluallikast. Lisaks on enamasti mikro ja väikese äriühingu omanik ja juhtorgani liige sama isik ning oma äriühingu majandustegevuseks vajalike käibevahendite tagamiseks on võetud pangast laen, mis on tagatud isikliku käenduse või seatud juhtorgani liikme eluasemele panga kasuks hüpoteek. Võlausaldaja seisukohast on igasugune pankrotimenetlus juba eos kahju põhjustav, isegi kui ta nõue täidetakse saja protsendiliselt. Seega on mõlema osapoolte huvi pigem vältida ametlikku pankrotimenetlust ning otsida kohtuväliseid lahendusi.

Kolmandas peatükis annab magistritöö autor teises peatükis arutletud raugemiste põhjustele võimalike lahendusi nagu püsiva maksejõuetuse hetkele mingi üheselt mõistetava legaalse definitsiooni andmise, mis võimaldaks heausklikel juhtorgani liikmetel aru saada, millal nad on kohustatud pankrotiavalduse esitama. Teisalt oleks üheselt mõistetavast püsiva

maksejõuetuse mõistest kasu ka võlausaldajatel. See eeldaks ka muidugi seda, et antud andmed või näitajad oleksid ka äriregistrist kättesaadavad, sest lisaks ebaselgele püsiva maksejõuetuse mõistele on kogu tõendamiskoormis hetkel võlausaldajate või pankrotimenetluse korral halduril. Pankrotimenetluse kulude probleemi lahendust analüüsitakse võimaliku riikliku institutsiooni loomist, kes võtaks üle raugemisega lõppenud pankroti eelmenetluse, tagaks riikliku rahastamise ning korraldaks võimalike nõuete või tagasivõitmise hagide esitamise. Analüüsi aluseks on Soome pankrotiombudsman ja Eestis kavandatud pankrotimenetluskeskuse loomise eelnõu. Viimase asjana analüüsitakse võimaliku lahendusena hoopis meetmete rakendamist enne püsiva maksejõuetuse hetke tekkimist. Eelkõige tasakaalustada võlgniku ja võlausaldaja vahelise suhte tasakaalustamist ning anda võlausaldaja võimalusi sekkuda kiirelt võlgniku äriühingu majandustegevusse, et pidurdada maksejõuetuse süvenemist. Üheks selliseks lahenduseks võiks olla Saksamaa näitel võlausaldaja õigus esitada saneerimisavaldus.

Magistritöö eesmärgist lähtuvalt on autor jõudnud ilmselgele seisukohale, et kehtiv regulatsioon, ei taga olukorda, kus võlgniku ja võlausaldaja huvid oleksid optimaalsel viisil tagatud. Seda seetõttu, et pankrotiavalduse menetluse raugemine kui nähtus ei ole probleem iseeneses, vaid seda mõjutavad paljud tegurid kogumis. Muudatuste tegemisel tuleb lähenda raugemiste probleemi lahendamisel komplekselt, mida on ka erinevad autorid juba eelnevalt tõdenud. Magistritöö autor jõudis seisukohale, et parimaks lahenduseks oleks uue institutsiooni loomine, kelle korraldada oleks üleüldine järelevalve pankrotimenetluses ning ühtlasi tegeleks ta varatute pankrottide puhul tagasivõitmistega.

Abatement of bankruptcy proceeding of a legal person without a declaration of bankruptcy

Summary

Modern economy based on credit and loans needs, in order to operate, to be predictable, transparent and affordable system of ensuring claims. It incorporates both secured and unsecured credit and loan rights, within insolvency proceedings and elsewhere. The mentioned systems must be constructed to work in harmony. Predictable, transparent and affordable system of ensuring claims possesses an important role in stabilizing business and financial relations and ensuring responsible credit activity. It also grants the opportunity for effectively reorganizing insolvent but viable companies and ensures the effective departure from the economic environment for uncompetitive companies. Analysing the bankruptcy proceedings in Estonia in the last few years, it appears that companies usually do not have enough liquidity to complete the proceedings and the court terminates the bankruptcy application with a decree of abatement. In case of abatement of bankruptcy proceedings the debtor does not have the assets to even cover the costs of the proceedings and it also means that the creditors' claims will be left completely unrealised. The situation creates strong resentment in entrepreneurs for understandable reasons.

According to the aforementioned, the main focus of this thesis is to find the answer to the question whether the regulation regarding the abatement of bankruptcy applications is justified on its current form in the Estonian legal room and whether the volume of bankruptcy application abatements are caused by inefficient regulations or by factors unrelated to the bankruptcy proceedings. In order to assess it more thoroughly and precisely, several sub-questions regarding the different aspects of bankruptcy application abatement must be answered. Firstly, it is necessary to define the term abatement of bankruptcy proceedings, or what can be defined as abatement of bankruptcy proceedings and what are its prerequisites. How to ascertain the abatement situation and what could be the negative effects of abatement. What causes abatement of bankruptcy proceedings is contemplated in further analysis. Or why do companies suddenly become asset-less right at the moment when pre-trial proceedings commence, when according to mandatory equity capital regulations and board member's due diligence, which includes the obligation to file the bankruptcy application in due time, the company could not be as asset-less during the commencement of the bankruptcy proceedings, that it does not even have the means to cover the costs of proceedings. Since companies operate through their board

members, it should be analyzed whether and to what extent bankruptcy abatements are caused by infringements of the managing entity and whether regulations regarding the responsibilities of said entities might be inefficient. Other possible factors contributing towards abatement are analyzed, the main reason of which might be low motivation of the administrator in charge of the proceedings, the high costs of bankruptcy proceedings and inadequate regulations in the current legal system. Other possibilities to avoid abatements are observed for further analysis - in case of the current regulation, by creating an auxiliary institution, which would be responsible for resolving the abatement proceedings of bankruptcy applications. Finally, possibilities regarding preventing insolvency by pressure from the creditors, is analyzed. Parallel to aforementioned, protection of different and opposing rights of bankruptcy pre-trial sides and how the rights are realized and if different sides' rights - those of the debtors, creditors, bankruptcy registrars and the court - are balanced, are analyzed. By analyzing the previously mentioned problems, the author of the current thesis tries to determine what is the correct definition of the abatement of bankruptcy proceedings and why do they make up such a large portion of bankruptcy proceedings.

The topicality of the subject is derived from the fact that in correspondence with the economic crisis in the second half of the year 2008, the rate of bankruptcies grew over five times, which also entailed the increase in percentage of abatements. Although the amount of bankruptcies has constantly decreased since 2010, the percentage of abatements in bankruptcy proceedings has remained very high. According to bankruptcy studies 70,5% of bankruptcies in 2012, 67% in 2013 and 64,5% in 2014 were abated. Or still more than a half of all bankruptcies are abated, which means that, for example, in 2014 out of 428 bankruptcies 276 were abated, which equals 64,5%, or in other words in those 276 cases none of the creditors received a single euro from the bankruptcy proceedings. Therefore in 64,5% of the cases the main objective specified in the Bankruptcy Act section 2 was not achieved. Reports from the World Bank have analyzed the efficiency of bankruptcy proceedings. According to the reports, creditors in Estonia receive 39,3 cents from one euro. The same indicators in Lithuania are 43,6 cents, Latvia 48,2 cents, Poland 56,9 cents. In Germany creditors receive 83,4 cents from one euro during bankruptcy proceedings, 76,1 cents in Sweden and 90,2 cents in Finland. Debt recovery in Estonian bankruptcy proceedings is relatively low compared to that of the neighbors. Therefore there are significant shortcomings in Estonian bankruptcy proceedings when compared with neighboring states. The inefficiency of bankruptcy proceedings has an adverse effect on the rest of the economic climate – companies gone bankrupt influence all companies, contractual partners, manufacturers, resellers or procurers who were in economic relationships with them. Often the

bankruptcy of one major company results in the bankruptcy of many smaller subcontractors. However, bankruptcy is considered to be a natural part of market economy and it is necessary to remove ineffective companies from the economic environment. Entrepreneurs and lawyers dealing with the topic in practice claim that abatement of bankruptcy pre-trials is often used maliciously to free oneself from obligations and obtain a competitive edge in business.

The current Master's thesis is mainly a theoretical approach to abatement of bankruptcy proceedings. Research has mainly focused on the internal bankruptcy law regulations in Estonia that have been compared to the legal systems in other countries as much as it has been possible regarding the approach to the subject. Namely in Austria, Germany and Poland the basis on which bankruptcy proceedings are instigated differ from the Estonian regulations. Debtor's bankruptcy applications is not accepted if the debtor does not have enough assets to cover the bankruptcy proceedings costs. Deriving from that is the fact that the aforementioned countries do not experience the abatement problems to that extent and comparisons are only indirect. Also, there are no unified bankruptcy regulations in effect in the European Union, the existing one only deals with cross-border insolvency proceedings. Therefore the analysis is also based mostly on Estonia because the problem of abatement was not analyzed elsewhere. However, different international bankruptcy analysis and Finnish bankruptcy ombudsman institution were used as comparisons. The author of the current thesis follows the hypothesis that the reason for bankruptcy application abatements is the deficiencies in the legal system and light cosmetic fixes or depending on the responsibility of the board members is not the solution.

In order to compile the thesis, P. Manavald and K. Kestna-Vaks articles *Juridica* dealing with bankruptcy proceedings have been used foremost, also judicial practice regarding abatements by M. Vutt and L. Tolstov's works regarding the obligations of a board member of a legal person. The judgements of the National Court have also been used. Unfortunately the theoretical legal material regarding bankruptcy application abatement is very limited and the existing material only delves on the issue indirectly or repetitiously. Therefore different legal commentaries, proposals and explanation documents and researches have been used. The Master's thesis exploits the publications from different international organisations, e.g the World Bank and the UN International Trading Commission.

Resulting from the main research question of the current thesis, the volume of problems and the objective of the thesis, the current thesis is divided into three chapters. The first chapter analyses the definition of the abatement of bankruptcy proceedings, introduces the situation of abatement and the stages of recognition it. Further the negative effects associated of abatements

are analyzed: effect on the economic environment through distorted competition and the insecurity of the credit system, the seriousness of the proceedings and the legal system as a whole.

The second chapter focuses on the analysis of the reasons of bankruptcy application abatements, where the more general reasons of abatement, the responsibility of the board members and other factors promoting abatement are focused on. On the analysis of the more general insolvency reasons, which are abatement reasons as well, are discussed. Subsequently, the inefficiency of the legal person's board member responsibility is under scrutiny as the reason for abatement, taking into account the current equity norms and the managing entity's obligation to present the bankruptcy application on time. Finally the other reasons, which promote abatement are analysed, such as the high expenses of bankruptcy proceedings, the low motivation of the temporary administrator conducting the bankruptcy proceedings, the uneven practice of recognizing the insolvency reasons and time and the ease of founding a private limited company without a down payment.

In the last, the third chapter, different possibilities to avoid abating the bankruptcy applications are judged. One of the ways analysed is how to avoid the abatements within the current law system or specifying the norms regulating the abatement. Also analysed is the possibility of creating a specific institution, on Finland's example, that would deal with solving the abatement problems and conduct the general bankruptcy proceeding supervision. Additionally, preventive measures to avoid insolvency, e.g allowing the restructuring of the creditor, as per Germany's example, is analysed as well.

In order to solve the research problem and achieve the set goals, the Master's thesis author has mainly used analysing-comparing method: Estonian internal regulation, theoretical legal literature standpoints and court practice is compared. The comparison with other countries is rather vague and focuses on comparing the goals, principles or consequences of the bankruptcy proceedings with Estonia's situation. The results gained from comparisons have been used by the author to evaluate the effects of the evaluated proceeding regulations, the deficiencies of the current regulations and possible solutions, which have been used to find answers to the current Master's thesis research problem and research question.

Effective bankruptcy proceedings have an important role in ensuring the stability and responsible credit activity. The modern economy based on credit and loans needs, in order to operate, to be predictable, transparent and affordable system of ensuring claims. Unfortunately

most of the bankruptcy application proceedings are abated, in other words bankruptcy for more than half of the bankruptcy pre-trial proceedings is not declared and the matter is concluded because there are not enough means to complete the proceedings. The World Bank's data regarding the efficiency of bankruptcy proceedings show that Estonian bankruptcy proceedings are ineffective when compared to the neighbouring countries.

The goal of the Master's thesis was to analyse and solve the question, whether the regulation regarding the abatement of bankruptcy applications is justified in its current form in the Estonian legal room and whether the volume of bankruptcy application abatements are caused by inefficient regulations or by factors unrelated to the bankruptcy proceedings. Guided from the goal of the thesis, the author analysed the abatement of bankruptcy proceedings, its prerequisites and negative consequences, the reasons for abatement, factors promoting it and possibilities to avoid it.

The first chapter analysed the definition of the abatement of bankruptcy proceedings as the situation where in case of permanent insolvency bankruptcy is not declared, since the debtor's assets do not cover the costs of the proceedings and the basis for recovery or claims are missing, including the opportunity to state a claim against a member of the governing body. The abatement situation might occur before and after declaring bankruptcy. Determining permanent insolvency is above all an economic decision and its main methods of establishing are the basis for the Bankruptcy Act – namely the test involving cash-flow and balance. Still, it is necessary to approach each case independently when establishing insolvency. During bankruptcy pre-trial proceedings the temporary administrator has the obligation to first establish debtor's insolvency and determine if the given assets cover the costs of the proceedings. In case the debtor's assets are insufficient to cover the costs of bankruptcy proceedings, the interested parties can avoid abatement by paying the deposit set by the court. Although the court could hold the position when interpreting the law that concluding the bankruptcy application proceedings by abatement is the court's jurisdiction, in practice it is not reasonable to carry on with the proceedings when it is unclear who covers the costs. In relation to that many companies' bankruptcy pre-trial proceedings are terminated by abatement, although there might have occurred an action of criminal nature, grave error in management or basis for recovery. The current situation allows for company board members to escape without punishment in case of termination by abatement if they have caused insolvency deliberately. Therefore it is possible to claim that the current regulations do not ensure the bankruptcy proceeding objectives and allows malicious people to escape the liability for bankruptcy proceedings without punishment.

The second chapter of the Master's thesis analysed the main reasons for abatement, which are permanent insolvency as the primary precondition for abatement and the elements for causing it deliberately or inadvertently. Basing on the board member's due diligence and company equity compulsory, it can be concluded that the abatement of bankruptcy proceeding applications should be excluded and in case of abatement it is possible to presume the infringement of an insolvent company board member. Only on extraordinary circumstances could we speak of abatement of bankruptcy application, when a board member of a permanently insolvent company has not violated their obligations and the abatement situation arose from concurrence of unfortunate circumstances. At the same time it became apparent while analysing the internal relations of the board member and the company that the current abatement of bankruptcy applications allows to easily get rid of the liability deriving from internal infringements, primarily because of the lack of assets to conduct the proceedings. Or that the abatement of bankruptcy proceedings could in some cases be a goal in itself, since the board member who maliciously used the company assets is not interested in having anybody investigate their actions and the abatement of bankruptcy pre-trial proceedings is the most optimal way to achieve that. Additionally, the second chapter analysed the amount of costs of bankruptcy proceedings and the imbursement of the temporary administrator in case of abatement of bankruptcy pre-trial proceedings. On the one side, the high costs of bankruptcy proceedings could be regarded as the reason for abatement, if the costs of proceedings exceed the company assets. On the other hand, too high costs lower the parties' interest towards the proceedings. The debtor is not motivated by the result of the proceedings in case the bankruptcy application was submitted on time, since their company economic activity could only be disrupted because of the temporary currency problems and in case of liquidating bankruptcy proceedings they might lose the entirety of their income. In addition, the owner and board member of a micro and small enterprise is usually the same person and in order to ensure the necessary currency to operate, a loan has been taken, which is secured by personal surety or board member's mortgaged house. From the perspective of the creditor, any kind of bankruptcy proceedings is in its essence resulting in damages, even if the claim is met in full. Therefore, it is in both parties interest to avoid an official bankruptcy proceeding and to seek non-judicial solutions.

In the third chapter, the Master's thesis author analyses the possible solutions of abatement, such as legally defining the permanent insolvency situation, which would enable the board members of good faith understand when are they obligated to submit the bankruptcy application. On the other hand, the permanent insolvency term would also benefit the creditors.

It would of course presume that the given data or factors would be accessible in the business register, because in addition to unclear definition of permanent insolvency, the entire burden of proof lies solely on the creditors or, in case of bankruptcy proceedings, on the administrator. The solution to the costs of the bankruptcy proceedings is analysed by possibly creating a national institution, who would assume the abated pre-trial bankruptcy proceedings, ensure the national funding and would organise the presentation of possible claims or recovery actions. The basis of the analysis is the Finnish bankruptcy ombudsman and the presented draft of founding a bankruptcy proceedings centre in Estonia. The last element to be analysed, is the possibility to employ means before permanent insolvency is defined. Primarily balancing the relationship between the creditor and debtor and give the creditor opportunities to be involved in the company's business activities in order to halt the development of insolvency. One such solution could be the right of the creditor to submit a reorganisation application.

Resulting from the goal of the Master's thesis, the author has taken the position that the regulation regarding abatement of bankruptcy application proceedings is not justified in its current form in the Estonian legal system and the great volume of bankruptcy applications is caused by the collaboration of ineffective regulations and factors outside of the bankruptcy proceedings. Furthermore, the author is of the opinion that the main problems of Estonian inefficient bankruptcy proceedings cannot be solved with a few solitary cosmetic changes in the current laws or by changing only the subject of procedural costs. When making changes, the problem of abatement must be approached as a complete whole, which previous authors have previously thought as well. That is because the bankruptcy application abatement as a phenomenon is not a problem in itself. It is a consequence of many different problems and it would be reasonable to solve the problems causing the abatement.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Beaver, W. H. Financial Ratios as Predictors of Failure. – Empirical Research in Accounting: Selected Studies. 1966 vol 4.
2. Dijck, G. How to Fund Assetless Estates in Insolvency? Assessing European Funding Mechanisms. - European Company and Financial Law Review. 2014, 11(2), 135-148.
3. Fletcher, I. F. The Law of Insolvency. London: Seweet & Maxwell 2002.
4. Goode, R.M. Principles of Corporate Insolvency Law. London: Seweet & Maxwell 1997
5. Gustavus, E. Äriühinguõigus. Tallinn-Berliin: 2001.
6. Kairjak, M. Majanduskaritusõigus karistusõiguse revisjoni raames. Juridica VIII/2014
7. Karels, G. V, Prakash, A. J. Multivariate Normality and Forecasting of Business Bankruptcy. – Journal of Business Finance & Accounting. 14(4) 1987.
8. Kerstna-Vaks, K. Pankrotimenetluse kulud – vältimatu osa pankrotimenetlustest.
9. Manaval, P. Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimustes. Juridica II/2005.
10. Manaval, P. Põlk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökonoomika prisma. - Juridica VI/2008
11. Rotem, Y. Small Business Financial Distress and the „Phoenix Syndrome“ – A Re-evaluation. – International Insolvency Review, vol. 22 (2013)
12. Saare, K. Esindusorgani Liikme Käitumise Omistamisest Eraõiguslikule Juriidilisele Isikule Seoses Vastutuse Küsimusega. - Juridica X/2003.
13. Saarma, T. Pankrotimenetluse põhimõtted. - Juridica VI/2008.
14. Sharma, D. S. The Role of Cash Flow Information in Predicting Corporate Failure: The state of the Literature. – Managerial Finance. Volume 27 Number 4 2001.
15. Tamm, K. Võlausaldajate Huvide Kaitse Pankroti- ja Saneerimismenetlustes. Magistritöö. Tartu 2012.
16. Tamme, M. Ettevõtte üleminek varjatud tehinguna. - Juridica III/2009.
17. Tolmie, F. Introduction to Corporate and Personal Insolvency Law. London: Sweet ja Maxwell 1998.
18. Tolstov, L. Personal Liability of a Director in the Insolvency of a Company. - International Insolvency Law Review. 3/2013.
19. Tolstov, L. Tort Liability of the Director to Company's Creditors. Väitekiri – Tartu: 2015.

–

Arvutivõrgus:

http://dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/45602/tolstov_leonid.pdf?sequence=1 (25.04.2015)

20. United Nations Commission on International Trade Law. Legislative Guide on Insolvency Law. New York: 2005
21. Varul, P Maksejõuetusõiguse areng Eestis. - Juridica IV/2013.
22. Varul, P., Kull, I. jt. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. Tallinn: Juura 2010
23. Varul, P., Kull, I. jt (Koost). Võlaõigusseadus I. Üldosa (§§ 1-207). Komm vlj. Tallinn: Juura 2006.
24. World Bank. A Global View of Business Insolvency Systems, Lk XV. Leiden – Bostan: Martinus Nijhoff Publishers 2010.
25. Vutt, M. Pankrotimenetluse Raugemise Kohtupraktika. Kohtupraktika analüüs. Tartu: Riigikohus, õigusteabe osakond 2008

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

- 26. RKTko 3-2-1-137-04
- 27. RKTko 3-2-1-41-05
- 28. RKTko 3-2-1-150-09
- 29. RKKKo 3-1-1-49-11
- 30. RKKKo 3-1-1-85-11
- 31. RKTko 3-2-1-188-12
- 32. RKTko 3-2-1-40-13
- 33. RKTko 3-2-1-62-13
- 34. RKTko 3-2-1-197-13
- 35. RKTko 3-2-1-177-14
- 36. RKTko 3-2-1-132-14

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

37. Euroopa Nõukogu määrus (EÜ) nr 1346/2000, 29. mai 2000, maksejõuetusmenetluse kohta. - ELT L 363, 20.12.2006.
38. Pankrotiseadus. - RT I 2003, 17, 95 ... RT I, 21.06.2014, 20.
39. Saneerimisseadus. - RT I 2008, 53, 296 ... RT I, 09.05.2014, 18.
40. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. - RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 19.03.2015, 26.
41. Tsiviilseadustiku üldosa seadus.- RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 13.03.2014, 103.
42. Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 11.04.2014, 13.
43. Äriseadustik.- RT I 1995, 26, 355 ... RT I, 19.03.2015, 45.
44. Karistusseadustik. - RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 12.03.2015, 21.

MUUD ALLIKAD

45. Act on the Supervision of the Administration of Bankruptcy Estates. (109/1995; amendments up to 123/2004 included). - Arvutivõrgus:
http://www.konkurssiasiamies.fi/material/attachments/konkurssiasiamies/konkurssiasiamiehentoimistonliitteet/6JZrLGPN1/Act_on_the_Supervision_of_the_Administration_of_Bankruptcy_Estates.pdf (28.04.2015)
46. Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Estonia. The World Bank 2015. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21256> (18.04.2015)
47. Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Germany. The World Bank 2015. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21249> (18.04.2015)
48. Doing Business 2015 Going Beyond Efficiency – Sweden. The World Bank 2015. – Arvutivõrgus: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/21019> (18.04.2015)
49. Justiitsministeerium. Registreeritud kuriteod Eestis 2003-2014 (EXCEL). - Arvutivõrgus: <http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/registreeritud-kuriteod-eestis-2003-2014-excel> (12.03.2015)
50. Lukason, O. Maksejõuetuse põhjuste analüüs, lk 35. Justiitsministeerium 2010. - Arvutivõrgus: https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/TOF/TOF_uuringud/20_uuringu_aruanne_maksejouetus.pdf (15.04.2015)
51. Pankrotid Eestis 2014, lk 5. Paneeluuring. Tallinn: Krediidiinfo AS 2015. – Arvutivõrgus: <http://www.krediidiinfo.ee/files/pankrotid2014.pdf> (12.04.2015).
52. Pankrotiseaduse eelnõu (1085 SE) esimese lugemise stenogramm. 4.12.2002. – Arvutivõrgus: <http://stenogrammid.riigikogu.ee/et/200212041300#PKP-2000009379> (26.04.2015)
53. Principles and Guidelines for Effective Insolvency and Creditor Rights Systems. The World Bank 2001. – Arvutivõrgus: http://www.worldbank.org/ifa/ipg_eng.pdf (7.04.2015).
54. Restructuring & Insolvency Guide For Europe and the Middle East. Baker & McKenzie. 2011. – Arvutivõrgus:
<http://www.bakermckenzie.com/files/Publication/ed7bd346-aed6-4eae-8f0f-55977130ae8d/Presentation/PublicationAttachment/3712382f-1559-4da6-b3ab-60eced73737/BKZurichRestructuringGuideEME11.pdf> (2.05.2015)

55. The Office of Bankruptcy Ombudsman, - koduleht.- Arvutivõrgus:
<http://www.konkurssiasiamies.fi/en/index.html> (27.04.2015)
56. Vabariigi Valitsus. Tegevusprogramm 2011-2015, punkt 16 alapunkt C. Arvutivõrgus:
https://www.riigiteataja.ee/aktilisa/3100/5201/1001/VVk_209_lisa1.pdf (28.04.2015)
57. Väljatöötamiskavatsus. Maksejõuetusajade menetlemise keskuste loomine ja halduri nimetamise regulatsiooni muutmine. - Justiitsministeerium 2012. Arvutivõrgus:
<http://eelroud.valitsus.ee/main#1kVWp744> (28.04.2015)
58. Äriseadustiku muutmise seadus (733 SE) eelnõu seletuskiri. – Arvutivõrgus:
<http://www.riigikogu.ee/download/5c53690e-3d90-08a2-d4e0-21475f09a48c/5c53690e-3d90-08a2-d4e0-21475f09a48c> (30.04.2015)
59. Äriseadustiku muutmise seaduse seletuskirja lisa „märkustega arvestamise tabel“. – Arvutivõrgus
<http://www.riigikogu.ee/download/5b109be4-6f3e-5d77-ab15-3b144fc54d36/5b109be4-6f3e-5d77-ab15-3b144fc54d36> (30.04.2015)

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Robert Mägi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teosele JURIIDILISE ISIKU PANKROTIAVALDUSE MENETLUSE RAUGEMINE

mille juhendaja professor Paul Varul.

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 04.05.2015